

Onsdagen den
31 maj 1978

Onsdagen den 31 maj

Kl. 09.00

Åtgärder mot ungdomsarbetslöshet

§ 1 Justerades protokollet för den 23 innevarande månad.

§ 2 Åtgärder mot ungdomsarbetslöshet (forts.)

Fortsattes överläggningen om arbetsmarknadsutskottets betänkande 1977/78:40.

KERSTIN NILSSON (s):

Herr talman! Den borgerliga majoriteten i arbetsmarknadsutskottet har avstyrkt den socialdemokratiska motionen 1894. I vår motion vill vi att systemet med obligatorisk platsanmälan nu skall utvidgas till att omfatta även Norrbotten. Det är ett väl motiverat krav med hänsyn till de särskilda sysselsättningssvårigheter som finns och tenderar att kraftigt öka i Norrbotten.

Under motionens behandling har ytterligare skäl – som jag längre fram skall utveckla – framkommit. Utskottsmajoriteten har emellertid inte låtit sig påverkas av dessa sakskalet utan hänvisar till det utvärderingsarbete som pågår. Hur länge detta utvärderingsarbete skall pågå vet man inte. I varje fall har de borgerliga inte brytt sig om att närmare precisera sig i tiden, utan bara kort hänvisat till pågående utvärdering.

Motiven för att omgående införa obligatorisk platsanmälan i Norrbotten är starka och främst dessa två: För det första det utomordentligt besvärliga läget på arbetsmarknaden i vårt nordligaste län, särskilt för ungdom. För det andra finns de tekniska försätsättningarna att införa anmälningsskyldighet för arbetsgivare i länet. Det är nämligen så att datorbaserade platslistor nu införs i Norrbotten.

Av försöksverksamheten i de aktuella länen framgår att systemet med allmän platsanmälan ökat tillflödet till arbetsförmedlingen med ca 40 %. En sådan obligatorisk platsanmälan drar inga extra kostnader, den ger tvärtom en extra effektivitetsvinst då personella resurser kan frigöras för andra uppgifter. Länsarbetsnämndens ledamöter i Norrbotten är därför, oavsett partitillhörighet, enhälliga i sitt ställningstagande för obligatorisk platsanmälan.

Hur det tidigare besvärliga arbetsläget ytterligare förvärrats i Norrbotten framgår av statistik från länsarbetsnämnden. Arbetslösheten i Norrbotten ligger nu mer än 3 % högre än riksgenomsnittet. I slutet av månadskiftet april–maj fanns 8 400 registrerade arbetslösa vid länets arbetsförmedlingar. Det var en ökning med ca 1 000 jämfört med samma tid 1977. Av de arbetslösa är 2 765 i åldrarna under 25 år. Det innebär att var tredje arbetslös är ungdom under 25 år. Trots massiva insatser från länsarbetsnämnden har

Onsdagen den
31 maj 1978

Åtgärder mot ungdomsarbetslöshet

ungdomsarbetslösheten ökat kraftigt. Därtill tyder alla tecken på en ytterligare ökning. Genom anställningsstopp vid länets basindustrier har ungdomar ingen möjlighet nu att där få arbete.

Några lokala exempel. Vid Tornedalskommunernas förbunds årsmöte under veckoslutet redovisade den största kommunen Kiruna 500 arbetslösa ungdomar. Om en vecka fördubblas ungdomsarbetslösheten ytterligare då 500 ungdomar lämnar sin skolutbildning. Ingen av dem kan beredas något varaktigt arbete.

Utöver de 5 000 feriearbeten som efterfrågas i Norrbotten kommer totalt 3 000 ungdomar från skolvslutningar ut på arbetsmarknaden. Som det nu är, är ett fast arbete i hemorten eller i länet för de flesta ungdomar en omöjlighet.

I en rad socialdemokratiska motioner har insatser föreslagits för att skapa sysselsättning i arbetslöshetsdrabbade kommuner. Motionerna har avstyrkts. Hade dessa förslag realiserats skulle inte längre produktionsfaktorer vara överflödiga utan erhålla en funktion på hemmamarknaden genom produktion för att fylla verkliga behov.

Från mitt ordinarie arbete har jag år efter år upplevt allvaret i arbetslösa ungdomars situation, hur ungdomar med verklig iver och ambition gått in för sitt studiearbete för att därigenom lägga en gedigen grund för sitt framtida förvärvsarbete och en självständig försörjning.

Att sedan efter avslutad utbildning, som sker i samråd med yrkesvägledare, konstatera såsom nu att det inte finns arbete, måste kännas smärtsamt för en ung människa. Det har jag exempel på. För ungdom av i dag är det viktigt att uppleva samhället såsom starkt, att frågan om inte bara utbildning utan också arbete tillfredsställande kan lösas. Och det är angeläget att ungdom upplever samhället generöst eller, såsom de själva uttrycker det, "reko", rättvist.

Vid den pågående SSU-kongressen upplever man 1930-talet i fråga om arbetslöshetssiffror. Det förhåller sig så att vart tionde ombud av de 300 är arbetslösa.

I Norrbotten upplever man nu ungdomsarbetslösheten som ett synnerligen allvarligt problem. Att få ett arbete är inte bara ett problem för ungdom utan också för föräldrar, som oroas av den negativa utvecklingen på arbetsmarknaden. Vad blir följden av att ungdomar inte får jobb utan får gå länge sysslolösa? Pessimisterna talar redan om bl. a. ökad brottslighet, som följer i arbetslöshetens spår. I så fall är det en skrämmande utveckling. Det allvarliga läget, som för ungdomar kan leda till katastrof, har man uppfattat i såväl kommuner som landsting. Norrbottens läns landsting gör därför i år en storsatsning för att göra vad som över huvud taget är möjligt för ungdomssysselsättningen. Landstinget satsar 7 milj. kr. för att ge minst 500 ungdomar arbete. Genom bidrag stimulerar landstinget primärkommunerna att ordna med jobb åt arbetslös ungdom. På enahanda sätt uppmuntrar landstinget ungdomsorganisationer att anställa folk genom att landstinget betalar resp. organisations egen insats. Vidare anställer landstinget 50 arbetshandikappade i halvskyddade arbeten. Det är en berömvärd insats som landsting och

kommuner gör i Norrbotten och som ungdomsorganisationerna och ungdomarna uppskattar. De vet att kommuner och landsting av begränsade resurser satsar mer än någonsin för att dämpa den svåra ungdomsarbetslösheten. Men det räcker ju inte. Större resurser måste till. Och det brådskar.

Mot den bakgrunden är ställningstagandet av den borgerliga majoriteten i arbetsmarknadsutskottet svårförståeligt.

När vi socialdemokrater i detta kärva läge motionsvis kräver effektivare platsförmedling, obligatorisk platsanmälan – ja, då framhärdar borgerligheten och säger nej.

Formuleringen att hänvisa till pågående utvärdering känns väl igen från sammanhang då man inte finner en fråga särskilt viktig. Men genom det under det senaste året uppkomna arbetsmarknadsläget, just nu särskilt beträffande ungdom, i Norrbotten är vi socialdemokrater ute i ett angeläget ärende. Det är så viktigt, att den borgerliga utskottsmajoritetens negativa ställningstagande uppfattas som nonchalant av ungdomsorganisationer och ungdomar, som nu drabbas av en mer omfattande arbetslöshet än någonsin tidigare. De kan i varje fall inte förstå de borgerliga riksdagsledamöter från Norrbotten som bara kan säga nej till en motion, en åtgärd, som enligt en enhällig länsarbetsnämnd och andra organ skulle effektivisera arbetsförmedlingen i ett särskilt drabbat län.

Ungdomar och ungdomsorganisationer i Norrbotten upplever hur det politiska klimatet förändrats och hårdnat. Man säger att det trots en tidig sommar blivit kallare och nonchalantare. Ungdomen får inte jobb. Man hör myten och talet om det individuella ”lyftet”, om konservativa människo- och livsideal från borgerliga aktivister.

Situationen i vårt nordligaste län är nu sådan att inte ens den mest hårdhärtade borde kunna avstå från någon som helst åtgärd för att förbättra arbetsmarknadsläget, särskilt för ungdom. Vad det gäller är att bland unga människor öka tilltron till samhällets vilja och förmåga att lösa ett så angeläget problem som – arbete.

Herr talman! Jag yrkar bifall till den socialdemokratiska reservationen 4.

I detta anförande instämde Frida Berglund (s).

EVA WINTHER (fp) kort genmäle:

Herr talman! Jag kan hålla med Kerstin Nilsson om att det är viktigt att ungdomarna känner att samhället är reko, men jag vill gärna påminna henne om att ungdomar tyvärr alltid har haft det svårt i Norrbotten. Det är inget försvar för att de har det svårt i dag, men även under den socialdemokratiska regeringens tid var de tvungna att flytta från Norrbotten för att få arbete.

Jag håller också med om att situationen i Norrbotten är besvärlig. Personligen tror jag att obligatorisk platsanmälan är bra, men vi har ju i riksdagen nyligen fattat ett beslut om att vi skall utvärdera de försök som nu pågår i tio olika län. Det är väl då rimligt att man får tid på sig för den utvärderingen, vare sig det tar sex månader eller längre tid. Någon exakt tid

Onsdagen den
31 maj 1978

Åtgärder mot ungdomsarbetslöshet

kan jag faktiskt inte ange. Vi har ju också nyligen beslutat om platsanmälan även i andra län än den där sådan redan tillämpas.

Beträffande obligatorisk platsanmälan vill jag också säga att statliga och kommunala myndigheter samt landsting redan anmäler sina lediga platser till arbetsförmedlingen. Vi har i många sammanhang tidigare konstaterat att de flesta arbetstillfällena i Norrbotten kommer från statliga offentliga myndigheter. Så jag tror inte att den ökning med 40 % som redovisats från andra håll kommer att bli lika stor i Norrbotten.

Sedan talade Kerstin Nilsson mycket väl om landstinget i Norrbotten, och det tyckte jag var trevligt, eftersom jag själv är landstingsledamot och har varit med om att fatta beslut om att vi skall satsa på ungdomarna och försöka ge dem arbete. Men då är att märka att landstinget får ett kraftigt stöd av de förbättrade statsbidrag som den förkättrade borgerliga majoriteten har föreslagit. Man får 75 % av lönekostnaden nu, och det bidrar till att landstinget kan göra den här insatsen.

F. ö. skulle jag bara vilja påminna Kerstin Nilsson om att det förslag som vi nu antar innebär en förbättring av yrkesvägledningen. Beslutet om uppföljning i två år för den som slutar i grundskolan har ju fattats tidigare, men åtgärden förstärks ytterligare. Vi ger utrymme för ett ytterligare ökat antal platser i AMU-kurser, de korta yrkesinriktade kurserna inom gymnasieskolans ram ökar i antal, och planeringsråden och distriktsarbetsnämndernas uppgifter förstärks genom att de skall ta fram en förbättrad planering och skapa beredskapsarbeten för ungdomarna.

Beträffande de motioner som socialdemokraterna har väckt och som den borgerliga utskottsmajoriteten avstyrkt vill jag säga, att anledningen till vårt avstyrkande är att mycket av det som ni har föreslagit redan är på gång eller är åtgärdat.

KERSTIN NILSSON (s) kort genmäle:

Herr talman! Eva Winther glömmar bort att den positiva utveckling som ägt rum i Norrbotten under 1970-talet har vänts i sin motsats efter regeringsskiftet. Aldrig har så många haft arbete i Norrbotten som under 1975 och 1976, men efter det borgerliga regeringstillträdet har läget blivit det motsatta.

Eva Winther och borgerligheten i övrigt har i olika sammanhang uttalat att man, i stället för den stora socialdemokratiska satsning som skulle göras i Norrbotten, skulle utveckla småföretagsamhet för att skapa försörjning för länets invånare. Man vill, som man brukar uttrycka det, skapa en region i balans. En obligatorisk platsanmälan vid arbetsförmedlingar skulle fungera så att man fick fram uppgifter om lediga arbeten vid de små företagen. Det är just i sådana sammanhang som denna typ av system har sin stora betydelse.

Efter 20 månader av borgerligt styre borde väl den småföretagsamhet som man inom borgerligheten talar så mycket om ha utvecklats så väl, att den kunde ge försörjning åt länets invånare. Eller är det kanske så att vi skall gå över Kölen till en arbetarregering i ett annat land, skapa ett "stålverk, i Lusekofu"?

EVA WINTHER (fp) kort genmäle:

Herr talman! Bara några ord. Kerstin Nilsson säger att utvecklingen har vänt efter regeringsskiftet och att det har blivit så eländigt i Norrbotten. Kerstin Nilsson har lika väl som jag sett lagren av stålämnen på NJA:s gård. Kanske har hon inte sett lagren av malm i Kiruna och Malmerget. Vi behöver faktiskt kunna sälja de varor vi producerar, om det skall kunna bli några jobb i vårt land.

KERSTIN NILSSON (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag har i ett annat sammanhang sagt att det är just under lågkonjunkturen som man skall göra förutseende framtidsinvesteringar. Under en lågkonjunktur kan man satsa på uppbyggnad av företag. Av resultatsiffror som jag har sett och bedömt vet jag, att bl. a. NJA under den borgerliga regeringstiden har skurit ned investeringarna till en tredjedel av de budgeterade. Det är inte en framsyftande politik som har förts.

LARS WEINEHALL (c):

Herr talman! Låt mig inledningsvis instämma med arbetsmarknadsministern i dennes kommentar i går, att propositionen inte innehåller något revolutionerande. Det finns ingen trollformel för att lösa de problem vi nu behandlar. I dagsläget är vi bäst betjänta av att jobba vidare och förbättra den arsenal vi förfogar över inom arbetsmarknadspolitiken.

Efter att i olika sammanhang ha lyssnat på socialdemokraterna hade jag väntat mig nya, friska idéer från oppositionen – det har ju påannonserats en hel del från det hållet. Men när man läser s-motionen och reservationerna blir man något förbryllad. Det är bara marginella skillnader mellan socialdemokraterna och regeringspartierna.

Oppositionsföreträdare yttrade i går att det skulle varit möjligt att nå så mycket längre, om man bifallit de socialdemokratiska förslagen, men de har inte lyckats fylla dessa förpliktande uttalanden med ett lika tungt innehåll. Man behöver ju inte låta som om man tänker åka ända till Paris, om man tänker stiga av tåget redan i Södertälje.

Vi kan inte bortse från att samhällets politik i stort har bäddat för den svåra situation på ungdomens arbetsmarknad som vi upplever i dag. Genom en näringspolitik som prioriterat rationalisering och mekanisering i stället för mer arbetsintensiva lösningar under 1960- och 1970-talen har rekryteringsposter skalats bort. De små företagen har haft stor benägenhet att rekrytera unga människor. I de mindre företagens produktionsprofil har det gått bra att anställa icke yrkesmeriterad ungdom. Ungdomsarbetslösheten har således förvärrats av att den tidigare regeringen satte småföretagen på svältkost.

Småföretagarpropositionen, som riksdagen nu tagit, och förslaget till sänkning av arbetsgivaravgifterna innebär att unga människor får en förbättrad möjlighet på arbetsmarknaden.

Nu skriver vi 1978. Vi har en omfattande ungdomsarbetslöshet. Det är allvarligt att statistiken inte visar några tecken på nedgång trots att vi satsar mer än någonsin tidigare.

Nr 158

Onsdagen den
31 maj 1978

Åtgärder mot ungdomsarbetslöshet

Låt mig göra några reflektioner med anledning av propositionens förslag.

Arbetsförmedlingarnas arbetsuppgifter har ökat i sådan omfattning de senaste åren att man från förmedlingarnas sida inte bedömer det möjligt att fullgöra sina mera långsiktiga åligganden, utan man får ägna all tid och kraft åt akuta problem.

AMS begäran om ytterligare personalförstärkningar är välmotiverad. Arbetsmarknadsministern utlovade i går en utökning av AMS personalstab. Jag noterar detta löfte med tillfredsställelse. Det är ju ändå så att vi genom denna proposition kommer att ålägga distriktsarbetsnämnderna och därmed förmedlarna ännu mer arbete – låt vara att det på sikt förhoppningsvis kommer att förändra arbetsbördan, när samordning och planering börjar ge resultat.

Distriktsarbetsnämnderna behöver tid att finna sin arbetsform. Vi har använt det gångna året till att finna arbetsformer och tränga in i problemen. Självklart betyder det uppdrag som dagens riksdagsbeslut innebär en stor konkret utmaning för alla distriktsarbetsnämnder. Vi får se vad som är möjligt att göra – vad gäller beredskapsplanering och praktikanskaffning på frivillighetens väg. Men distriktsarbetsnämnderna behöver i dag kanslirresurser för att nämndernas ledamöter skall kunna fullgöra sina arbetsuppgifter på ett bra sätt. Jag hoppas att arbetsmarknadsministern har detta i åtanke när han utarbetar kommande propositioner.

SSA-råden, som nu har fungerat en tid, har begränsade SYO-resurser. För att i någon mån kompensera detta har vi i det SSA-råd som jag arbetar i låtit ledamöterna i rådet få konkreta arbetsuppgifter i stället. Jag tror att det ligger en bra tanke här: detta partssammansatta organ har i sig stora tillgångar som – beroende på vilka arbetsformer SSA-råden väljer – kommer till sin rätt eller glöms bort. Det är viktigt att SSA-råden inte blir sammanträdesmaskiner utan samarbetsmaskiner.

Just därför har vi tillsatt arbetsgrupper med bestämda arbetsuppgifter, där en av grupperna har fått praktikfrågorna på sin lott.

Det är i dag för tidigt att bedöma om frivillighetens väg är framkomlig eller ej. Jag tror att man inte skall underskatta att det på arbetsgivarsidan finns ett starkt intresse för att ställa upp för att slippa den byråkrati och den belastning i övrigt som ett obligatorium skulle leda till. Men, herr talman, jag tror att vi längre fram kommer att behöva obligatoriet i platsanmälan, i praktikanskaffningen och när det gäller beredskapsplaneringen. Jag tror att erfarenheterna de kommande åren kommer att visa det. Men jag ställer upp på en period av frivillighet.

Ungdomsarbetslösheten får mycket snart allvarliga regionalpolitiska konsekvenser. Framtiden håller – bildligt talat – på att flytta ifrån de undersysselsatta områdena. I det inre stödområdet får en ytterligare utglesning – som då adderas till den tidigare avfolkningen – mycket besvärande effekter. Här krävs särskilda insatser – och det som krävs är främst nya insatser från landsting och kommun.

Därför är det angeläget med en skatteomläggning som i första hand inriktas

på att åstadkomma en effektiv kommunal skatteutjämning. Genom att kommunal skatteutjämning prioriteras framför marginalskattesänkningar får reformen en social profil. Härigenom kan kommuner som i dag har stora ekonomiska problem göra insatser både för att åstadkomma beredskapsjobb och för att skapa nya permanenta arbetstillfällen inom vårdsektorn, barntillsyn, service etc. En effektiv skatteutjämning är en viktig åtgärd för att stärka kommunernas möjligheter att bekämpa ungdomsarbetslösheten.

För att vi skall kunna klara ungdomsarbetslöshetsproblemen under ett litet längre tidsperspektiv är det främst två områden som måste samverka: allmänna sysselsättningsskapande åtgärder och en utbildningsreform som förverkligar en varvad utbildning i ungdomsskolan.

Jag avser inte att ytterligare fördjupa mig i en näringspolitisk analys. I stället vill jag kort beröra den varvade utbildningens möjligheter.

1980-talets skola kommer att få mycket stora arbetsuppgifter. Den skall inte bara förmedla kunskap enligt traditionellt synsätt: lära ut räkning, skrivning, läsning och dylika kunskaper. Den skall dessutom klara ut den svåra uppgiften att vara arbetslivsförberedande. Den skall ge en social fostran.

1980-talets skola skall inte bara komma till rätta med det problem som ligger i överteoretisering och isolering från samhället i övrigt. Den måste dessutom utformas så att den blir yrkesförberedande på ett helt annat sätt än hittills. För framtiden kommer en allt större del av de unga att beredas jobb inom tjänstesektorn. Detta ställer i sig mycket stora krav på en yrkesförberedande ungdomsskola.

Det är intressant och värdefullt att det numera finns en bred uppslutning omkring den varvade utbildningens fördelar. I propositionen slås fast att vi genom kombinationen teoriperiod-praktikperiod når både pedagogiska och samhälleliga fördelar – för att inte tala om de fördelar som ungdomarna förväntas uppleva. Jag är övertygad om att den försöksverksamhet som nu skall sätta i gång kommer att visa allt detta. Jag har i denna del av regeringsförslaget bara en randanmärkning: Varför begränsa denna utbildningsform till ungdomar som har varit arbetslösa en tid? Vad är det för poäng med att först låta dem gå arbetslösa något år efter nian, innan de skall få rätt till denna utbildningsform? Den erfarenhet vi har från Umeå kommun – där vi 1976 gjorde ett försök med precis denna utformning – var att ungdomar som tröttnat på nian var intresserade av den varvade utbildningens möjligheter och stimulerades av detta.

Det vore värdefullt om det i försöksverksamheten gavs möjlighet för kommunerna att anta även ungdomar som lämnat nian men inte vill fortsätta i den ordinarie gymnasieutbildningen och låta dem komma med i försöksverksamheten.

Avslutningsvis vill jag redovisa ett förslag till varvad utbildning som har en annan inriktning och en annan utformning än propositionens. Det viktiga med den modell till varvad utbildning som utarbetats av Centerns ungdomsförbund är att den skall ses som en väg till komplett gymnasieutbildning och att den skall omfatta hela ungdomsskolan.

Enligt denna modell skulle läsåret indelas i tre terminer: under två av terminerna skall man läsa i skolan och under den tredje terminen skall man praktisera i arbetslivet. Praktiken skall fördelas mellan olika samhällsområden: exempelvis första läsåret inom vårdsektorn, andra året inom service-sektorn och tredje läsåret inom industrisektorn, för att alla därigenom skall kunna ges en mångsidig bild av arbetslivet.

Jag är övertygad om att den arbetslivserfarenhet som den varvade utbildningen ger upphov till är av stort värde, oavsett om man skall ägna sig åt teoretisk eller praktisk verksamhet som yrkesverksam. Kanske är det så att de som har en klar teoretisk intresseprofil bäst behöver praktiken.

Varvning skulle alltså vara en utomordentlig yrkesvägledning, den skulle ge direkterfarenheter av arbetslivet. Det skulle förebygga skoltrötthet och ge redan skoltrötta elever ny stimulans.

Som utskottet framhåller ligger det nu på gymnasieutredningens bord att utforma 1980-talets ungdomsskola. Förväntningarna ute i landet på en reform enligt den modell jag skisserat är stora. Jag är övertygad om att en utbildningslösning av detta slag skulle skapa en radikalt annorlunda situation än dagens. Frågan är om inte dess viktigaste effekt skulle vara att återknyta en naturlig kontakt mellan unga och gamla – och därmed ge ungdomen en ny självkänsla, att bygga på och utveckla för framtiden.

Med dessa förhoppningar vill jag, herr talman, yrka bifall till utskottets hemställan.

BENGT WIKLUND (s):

Herr talman! Bara några få ord angående vad Lars Weinehall sade. Han har givit ett framtidstestamente för 1980-talets skola, som skall bli yrkesförberedande. Det är ju inga nyheter i egentlig mening.

Jag begärde ordet på grund av vad Lars Weinehall sade om försöksverksamheten. I går debatterade vi den frågan. Jag sade då, och vi säger i reservationen: Varför låter man inte den försöksverksamhet som bedrivs exempelvis i Göteborg få fortsätta? Varför gör man en så obetydlig satsning på en försöksverksamhet, med endast 200 platser, om nu Lars Weinehall talar för den borgerliga majoriteten? Det är ju detta som är skillnaden mellan oss och den borgerliga majoriteten. Ni använder ord – men ni måste göra någonting praktiskt.

I går i debatten sade jag till Pär Granstedt: Ungdom är ungdom under en mycket kort tid. Det går inte att hålla på och tala om dessa problem – vi måste lösa dem praktiskt nu. Det är det som vi föreslagit i reservationen.

Om det är som Lars Weinehall säger, ge då nu kort en beskrivning av vad ni har gjort i de här frågorna, och vad ni tänker göra, mer än detta att peka på 1980-talets skola som en yrkesförberedande ungdomsskola och detta att uttala förhoppningen att den nya gymnasieskolan skall lösa de här problemen. Det dröjer ju sex sju år innan vi ser något resultat av det.

LARS WEINEHALL (c):

Herr talman! Det är inte nödvändigt att upprepa den debatt som Pär Granstedt och Bengt Wiklund hade i går. Jag känner ingen anledning att göra det, och jag tror att den skulle få samma slut.

Vad jag har velat understryka med mitt inlägg är den långsiktiga väg som vi måste gå för att åstadkomma en bättre situation än tidigare. Jag är övertygad om att de erfarenheter som vi kommer att få av den försöksverksamhet som skall genomföras kommer att bana väg för en stor gymnasiereform med just den inriktning som jag har talat om.

Beträffande herr Wiklunds synpunkter på försöksverksamheten ber jag att få hänvisa till den tidigare diskussionen. Väsentligt är att det förslag som regeringen har framlagt inte innebär en sådan begränsning i omfånget som socialdemokraterna har velat göra gällande. Däremot gäller begränsningen den vetenskapliga utvärdering som skall göras av försöksverksamheten. Det är en väsentlig skillnad mellan de två sakerna.

PÄR GRANSTEDT (c):

Herr talman! Det är synd att Bengt Wiklund har ett så kort minne. I går ägnade både jag och flera andra rätt mycket möda åt att förklara för Bengt Wiklund vad utskottsmajoritetens betänkande egentligen innebär på de här två punkterna som han tar upp.

När det gäller försöksverksamheten i Göteborg innebär inte utskottsmajoritetens förslag att den skall behöva avbrytas. Vi hänvisar till de pengar som finns reserverade hos skolöverstyrelsen och som kan användas för det ändamålet.

Beträffande försöksverksamheten med korta yrkesinriktade kurser innebär inte 200 platser något tak för hur många elever som kan antas, utan det är betydligt fler. Regeringen har redan tidigare anvisat 3 700 årselevplatser.

Detta höll vi på och tjuvade rätt utförligt om i går, och det är tråkigt att höra att Bengt Wiklund hade glömt alltsammans när han klev upp ur sängen i dag på morgonen.

BENGT WIKLUND (s):

Herr talman! Lars Weinehall säger att det han och de borgerliga har sagt skall bana väg för en stor gymnasiereform. När blir den verklighet. Lars Weinehall? Svara på den frågan, så skall jag nöja mig med det!

Det kommer kanske, Pär Granstedt, att vara välsignelsebringande för oss att ha ett kort minne från debatten i går, då Pär Granstedt sade att det blir byråkrati i de regionala planeringsråden för att man tillsätter en sekreterartjänst på halvtid.

LARS WEINEHALL (c):

Herr talman! Bengt Wiklund frågar mig när den nya gymnasieskolan skall bli verklighet. Jag hoppas att det blir mycket snart. Nu håller gymnasieutredningen på att jobba med detta, och det är min förhoppning att man mycket snart skall kunna sätta i gång försöksverksamhet även med den modell som

Nr 158

Onsdagen den
31 maj 1978

Åtgärder mot ungdomsarbetslöshet

Onsdagen den
31 maj 1978

*Åtgärder mot ung-
domsarbetslöshet*

jag har skisserat.

Jag tolkar Bengt Wiklund så att han också kommer att hjälpa till att backa upp dessa uppfattningar. Det finns en bred överensstämmelse mellan våra uppfattningar i det här avseendet. Det bådär gott för fortsättningen. Jag hoppas att vi får en 1980-talets skola med en varvad utbildning. Den behövs.

Överläggningen var härmed slutad.

TALMANNEN: Propositioner ställs först angående utskottets motivering beträffande avsnittet Inledande synpunkter. Därefter företas utskottets hemställan och därtill hörande motivering till avgörande momentvis.

Utskottets motivering beträffande avsnittet Inledande synpunkter

Propositioner gavs på godkännande av dels utskottets motivering, dels utskottets motivering med den ändring däri som föreslagits i reservationen nr 1 av Erik Johansson i Simrishamn m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Erik Johansson i Simrishamn begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaran godkänner arbetsmarknadsutskottets motivering beträffande avsnittet Inledande synpunkter i betänkandet nr 40 röstar ja, den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaran godkänt utskottets motivering med den ändring däri som föreslagits i reservationen nr 1 av Erik Johansson i Simrishamn m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Erik Johansson i Simrishamn begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja – 161
Nej – 141
Avstår – 12

Mom. 1

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels motionen nr 838 av Lars Werner m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Lars Werner begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammarken bifaller arbetsmarknadsutskottets hemställen i betänkandet nr 40 mom. 1 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammarken bifallit motionen nr 838 av Lars Werner m. fl.

Nr 158

Onsdagen den
31 maj 1978

Åtgärder mot ungdomsarbetslöshet

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarkens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Lars Werner begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja – 300
Nej – 14

Mom. 2

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställen, dels motionen nr 1907 av Rolf Hagel och Alf Lövenborg i motsvarande del, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Rolf Hagel begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammarken bifaller arbetsmarknadsutskottets hemställen i betänkandet nr 40 mom. 2 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammarken bifallit motionen nr 1907 av Rolf Hagel och Alf Lövenborg i motsvarande del.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarkens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Rolf Hagel begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja – 300
Nej – 15

Mom. 3

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställen, dels motionerna nr 1907 av Rolf Hagel och Alf Lövenborg i motsvarande del samt nr 1927 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Lars Werner begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammarken bifaller arbetsmarknadsutskottets hemställen i betänkandet nr 40 mom. 3 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammarken bifallit motionerna nr 1907 av Rolf Hagel och Alf Lövenborg i motsvarande del samt nr 1927 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del.

Nr 158

Onsdagen den
31 maj 1978

Åtgärder mot ungdomsarbetslöshet

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Lars Werner begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja – 299

Nej – 15

Mom. 4 och 5

Kammaren biföll vad utskottet i dessa moment hemställt.

Mom. 6 och 7

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 2 av Erik Johansson i Simrishamn m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Erik Johansson i Simrishamn begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller arbetsmarknadsutskottets hemställan i betänkandet nr 40 mom. 6 och 7 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 2 av Erik Johansson i Simrishamn m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Erik Johansson i Simrishamn begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja – 163

Nej – 152

Mom. 8

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels motionen nr 1927 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Lars Werner begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller arbetsmarknadsutskottets hemställan i betänkandet nr 40 mom. 8 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit motionen nr 1927 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Lars Werner begärde rösträkning

verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 299

Nej - 15

Mom. 9

Propositioner gavs på bifall till 1:o) utskottets hemställan, 2:o) reservationen nr 3 av Erik Johansson i Simrishamn m. fl. samt 3:o) motionen nr 1927 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del, och förklarades den förstnämnda propositionen vara med övervägande ja besvarad. Då Erik Johansson i Simrishamn begärde votering upptogs för bestämmande av kontrapositionen ånyo de båda återstående propositionerna, av vilka den under 2:o) angivna förklarades ha flertalets mening för sig. Sedan Lars Werner begärt votering beträffande kontrapositionen, upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammarkaren till kontraposition i huvudvoteringen angående arbetsmarknadsutskottets hemställan i betänkandet nr 40 mom. 9 antar reservationen nr 3 av Erik Johansson i Simrishamn m. fl. röstar ja, den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammarkaren till kontraposition i nämnda votering antagit motionen nr 1927 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarkarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Lars Werner begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 144

Nej - 14

Avstår - 153

I enlighet härmed blev följande voteringsproposition uppläst och godkänd:

Den som vill att kammarkaren bifaller arbetsmarknadsutskottets hemställan i betänkandet nr 40 mom. 9 röstar ja, den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammarkaren bifallit reservationen nr 3 av Erik Johansson i Simrishamn m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarkarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Erik Johansson i Simrishamn begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 161

Nej - 154

Nr 158

Onsdagen den
31 maj 1978

Åtgärder mot ungdomsarbetslöshet

Onsdagen den
31 maj 1978

Åtgärder mot ungdomsarbetslöshet

Mom. 10

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 4 av Erik Johansson i Simrishamn m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Erik Johansson i Simrishamn begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammarkaren bifaller arbetsmarknadsutskottets hemställan i betänkandet nr 40 mom. 10 röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammarkaren bifallit reservationen nr 4 av Erik Johansson i Simrishamn m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarkarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Erik Johansson i Simrishamn begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja – 161

Nej – 154

Mom. 11

Utskottets hemställan bifölls.

Mom. 12

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels motionen nr 1927 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Lars Werner begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammarkaren bifaller arbetsmarknadsutskottets hemställan i betänkandet nr 40 mom. 12 röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammarkaren bifallit motionen nr 1927 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarkarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Lars Werner begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja – 299

Nej – 15

Mom. 13

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 5 av Erik Johansson i Simrishamn m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Erik Johansson i

Simrishamn begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller arbetsmarknadsutskottets hemställan i betänkandet nr 40 mom. 13 röstar ja, den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 5 av Erik Johansson i Simrishamn m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Erik Johansson i Simrishamn begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja – 161

Nej – 154

Mom. 14 och 15

Kammaren biföll vad utskottet i dessa moment hemställt.

Mom. 16

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 6 av Erik Johansson i Simrishamn m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Erik Johansson i Simrishamn begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller arbetsmarknadsutskottets hemställan i betänkandet nr 40 mom. 16 röstar ja, den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 6 av Erik Johansson i Simrishamn m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Erik Johansson i Simrishamn begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja – 161

Nej – 154

Mom. 17

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 7 av Erik Johansson i Simrishamn m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Erik Johansson i Simrishamn begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Nr 158

Onsdagen den
31 maj 1978

Åtgärder mot ungdomsarbetslöshet

Nr 158

Onsdagen den
31 maj 1978

Åtgärder mot ungdomsarbetslöshet

Den som vill att kammarkaren bifaller arbetsmarknadsutskottets hemställan i betänkandet nr 40 mom. 17 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammarkaren bifallit reservationen nr 7 av Erik Johansson i Simrishamn m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarkarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Erik Johansson i Simrishamn begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja – 160

Nej – 154

Mom. 18

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 8 av Erik Johansson i Simrishamn m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Erik Johansson i Simrishamn begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammarkaren bifaller arbetsmarknadsutskottets hemställan i betänkandet nr 40 mom. 18 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammarkaren bifallit reservationen nr 8 av Erik Johansson i Simrishamn m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarkarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Erik Johansson i Simrishamn begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja – 160

Nej – 153

Mom. 19–21

Kammarkaren biföll vad utskottet i dessa moment hemställt.

Mom. 22

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels motionen nr 278 av Lars Werner m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Lars Werner begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammarkaren bifaller arbetsmarknadsutskottets hemställan i betänkandet nr 40 mom. 22 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammarkaren bifallit motionen nr 278 av Lars Werner m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Lars Werner begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja – 298
Nej – 16

Nr 158

Onsdagen den
31 maj 1978

Åtgärder mot ungdomsarbetslöshet

Mom. 23

Utskottets hemställan bifölles.

Mom. 24

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 9 av Erik Johansson i Simrishamn m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Bengt Wiklund begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller arbetsmarknadsutskottets hemställan i betänkandet nr 40 mom. 24 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 9 av Erik Johansson i Simrishamn m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Bengt Wiklund begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja – 160
Nej – 154

Mom. 25 och 26

Kammaren biföll vad utskottet i dessa moment hemställt.

Mom. 27

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 10 av Erik Johansson i Simrishamn m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Bengt Wiklund begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller arbetsmarknadsutskottets hemställan i betänkandet nr 40 mom. 27 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 10 av Erik Johansson i Simrishamn m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Bengt Wiklund begärde

Nr 158

Onsdagen den
31 maj 1978

Åtgärder mot ungdomsarbetslöshet

rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 160

Nej - 153

Mom. 28

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 11 av Erik Johansson i Simrishamn m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Erik Johansson i Simrishamn begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammarkaren bifaller arbetsmarknadsutskottets hemställan i betänkandet nr 40 mom. 28 röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammarkaren bifallit reservationen nr 11 av Erik Johansson i Simrishamn m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarkarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Erik Johansson i Simrishamn begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 160

Nej - 154

Mom. 29

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 12 av Erik Johansson i Simrishamn m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Bengt Wiklund begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammarkaren bifaller arbetsmarknadsutskottets hemställan i betänkandet nr 40 mom. 29 röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammarkaren bifallit reservationen nr 12 av Erik Johansson i Simrishamn m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarkarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Bengt Wiklund begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 161

Nej - 154

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 13 av Erik Johansson i Simrishamn m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Bengt Wiklund begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller arbetsmarknadsutskottets hemställan i betänkandet nr 40 mom. 30 röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 13 av Erik Johansson i Simrishamn m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Bengt Wiklund begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 162

Nej - 154

Mom. 31

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 14 av Erik Johansson i Simrishamn m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Bengt Wiklund begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller arbetsmarknadsutskottets hemställan i betänkandet nr 40 mom. 31 röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 14 av Erik Johansson i Simrishamn m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Bengt Wiklund begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 161

Nej - 154

Mom. 32

Utskottets hemställan bifölls.

Mom. 33

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels motionen nr 1927 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Lars Werner begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Nr 158

Onsdagen den
31 maj 1978

Statliga garantier för lån till skogs- industrin, m. m.

Den som vill att kammarken bifaller arbetsmarknadsutskottets hemställa i betänkandet nr 40 mom. 33 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammarken bifallit motionen nr 1927 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Lars Werner begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja – 300
Nej – 16

Mom. 34

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställa, dels motionen nr 1907 av Rolf Hagel och Alf Lövenborg i motsvarande del, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Rolf Hagel begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammarken bifaller arbetsmarknadsutskottets hemställa i betänkandet nr 40 mom. 34 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammarken bifallit motionen nr 1907 av Rolf Hagel och Alf Lövenborg i motsvarande del.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Rolf Hagel begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja – 300
Nej – 15

Mom. 35–39

Kammarken biföll vad utskottet i dessa moment hemställt.

§ 3 Statliga garantier för lån till skogsindustrin, m. m.

Föredrogs näringsutskottets betänkande 1977/78:74 med anledning av propositionen 1977/78:123 om statliga garantier för lån till skogsindustrin och propositionen 1977/78:180 om lån till Norrlands Skogsägares Cellulosa AB jämte motioner.

I propositionen 1977/78:123 (industridepartementet) hade föreslagits att riksdagen skulle

1. godkänna de av föredragande statsrådet anförda riktlinjerna för åtgärder

för att underlätta skogsindustrins upplåning.

2. bemyndiga regeringen att under år 1978 ikläda staten garantier för lån till skogsindustrin med sammanlagt högst 900 000 000 kr.,

3. till Täckande av förluster vid lånegarantier till skogsindustrin för budgetåret 1978/79 under fjortonde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 1 000 kr.

Beträffande propositionens huvudsakliga innehåll anfördes följande:

"I propositionen läggs fram förslag om tidsbegränsade åtgärder för att underlätta skogsindustrins upplåning i likviditetsförstärkande syfte. Regeringen föreslås få bemyndigande att under år 1978 ikläda staten garantier för sådan upplåning till ett sammanlagt belopp av högst 900 milj. kr. Till kreditgarantierna avses knytas vissa villkor i fråga om bl. a. ökning av ägarkapitalet i företagen."

I propositionen 1977/78:180 (industridepartementet) hade föreslagits att riksdagen till Lån till Norrlands Skogsägares Cellulosa AB (NCB) på tilläggsbudget III till statsbudgeten för budgetåret 1977/78 under fonden för låneunderstöd skulle anvisa ett investeringsanslag av 400 000 000 kr.

Beträffande denna propositions huvudsakliga innehåll anfördes följande:

"I propositionen föreslås att 400 milj. kr. anvisas för lån med villkorlig återbetalningsskyldighet till Norrlands Skogsägares Cellulosa AB. Avsikten är att regeringen vid behov skall, helt eller delvis, kunna ställa lånet till företagets förfogande. Regeringens beslut kommer härvid att ske på grundval av bl. a. den analys och de förslag till åtgärder i syfte att säkerställa företagets fortsatta drift i rationella former som kan komma att läggas fram av en särskild tillsatt kommitté."

I detta sammanhang hade behandlats

dels den med anledning av propositionen 1977/78:123 väckta motionen 1977/78:1817 av Olof Palme m. fl. (s), vari hemställts att riksdagen godkände de i motionen redovisade riktlinjerna för åtgärder för att underlätta skogsindustrins upplåning,

dels de med anledning av propositionen 1977/78:180 väckta motionerna 1977/78:1954 av Olof Palme m. fl. (s), vari hemställts att riksdagen som sin mening gav regeringen till känna vad som anförts i motionen beträffande villkoren för lån till Norrlands Skogsägares Cellulosa AB,

1977/78:1963 av Hans Lindblad (fp) och Per Gahrton (fp),

1977/78:1964 av Lars Werner m. fl. (vpk), vari hemställts

1. i första hand att riksdagen för bifall till propositionen uppställde följande villkor:

a) ovillkorlig återbetalningsskyldighet,

b) att sysselsättningen vid fabrikerna i Sandviken och Hissmofors garan-

Nr 158

Onsdagen den
31 maj 1978

*Statliga garantier
för lån till skogs-
industrin, m. m.*

Onsdagen den
31 maj 1978

*Statliga garantier
för lån till skogs-
industrin, m. m.*

terades intill dess annan sysselsättning ordnats av företaget,

- c) att riksdagen gavs full insyn i hur pengarna användes,
2. i andra hand om yrkandet under 1 icke vann riksdagens bifall att riksdagen skulle avslå propositionen 1977/78:180,

dels de under allmänna motionstiden vid 1977/78 års riksmöte väckta motionerna

1977/78:347 av Lars Werner m. fl. (vpk), vari hemställts att riksdagen uttalade sig för ett överförande av den privatägda skogsindustrin i statlig ägo,

1977/78:480 av Gunnar Olsson (c),

1977/78:599 av Åke Gillström m. fl. (s),

1977/78:602 av Ivar Högström m. fl. (s) och

1977/78:1638 av Gustav Lorentzon m. fl. (vpk), vari hemställts att riksdagen skulle

1. uttala sig för bildandet av ett bolag, bestående av staten och skogsbolagen som medintressenter, med uppgift att omhänderta och i största möjliga utsträckning i produktion utnyttja fiberbankarna i sjöar och vattendrag,

2. hos regeringen hemställa om omedelbara åtgärder för bildandet av detta bolag och att förslag förelades riksdagen, vari även innefattades fördelning av kostnadsansvaret.

Utskottet hemställde

1. beträffande användning av s. k. 75 %-bidrag till företag inom skogsindustrin att riksdagen skulle avslå motionen 1977/78:1817 i ifrågavarande del.

2. beträffande statliga garantier för lån till skogsindustrin att riksdagen skulle

- a) med bifall till propositionen 1977/78:123 mom. 1 och med avslag på motionen 1977/78:1817 i ifrågavarande del godkänna de i propositionen angivna riktlinjerna för åtgärder för att underlätta skogsindustrins upplåning,

- b) med bifall till propositionen 1977/78:123 mom. 2 bemyndiga regeringen att under år 1978 ikläda staten garantier för lån till skogsindustrin med sammanlagt högst 900 000 000 kr.,

- c) med bifall till propositionen 1977/78:123 mom. 3 till Täckande av förluster vid lånegarantier till skogsindustrin för budgetåret 1978/79 under fjortonde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 1 000 kr.,

3. beträffande ovillkorlig återbetalningsskyldighet som villkor för lån till NCB att riksdagen skulle avslå motionen 1977/78:1964 yrkandet 1 a.

4. beträffande insyn i NCB som villkor för lån att riksdagen med anledning av motionen 1977/78:1954 i ifrågavarande del och motionen 1977/78:1964 yrkandet 1 c som sin mening gav regeringen till känna vad utskottet anfört om statlig revisor i företaget,

5. beträffande konvertibla skuldebrev som villkor för lån till NCB att riksdagen skulle avslå motionen 1977/78:1954 i ifrågavarande del,

Onsdagen den
31 maj 1978

*Statliga garantier
för lån till skogs-
industrin, m. m.*

6. beträffande anslag för lån till NCB att riksdagen med bifall till propositionen 1977/78:180 och med avslag på motionen 1977/78:1964 yrkandet 2 till Lån till Norrlands Skogsägares Cellulosa AB på tillägsbudget III till statsbudgeten för budgetåret 1977/78 under fonden för låneunderstöd anvisade ett investeringsanslag av 400 000 000 kr.,

7. beträffande handläggningen av ärenden om utbetalning av lån till NCB att riksdagen med avslag på motionen 1977/78:1963 som sin mening gav regeringen till känna vad utskottet anförde.

8. beträffande sysselsättningen vid nedläggningshotade anläggningar inom NCB att riksdagen med anledning av motionen 1977/78:1954 i ifrågavarande del och motionen 1977/78:1964 yrkandet 1 b som sin mening gav regeringen till känna vad utskottet anförde,

9. beträffande förstatligande av den privata skogsindustrin att riksdagen skulle avslå motionen 1977/78:347,

10. beträffande skogsindustrins strukturfrågor att riksdagen skulle avslå motionen 1977/78:599,

11. beträffande skogsindustrins råvaruförsörjning att riksdagen skulle

a) avslå motionen 1977/78:480,

b) avslå motionen 1977/78:602,

c) avslå motionen 1977/78:1638.

Följande tre reservationer hade avgivits av Ingvar Svanberg, Hugo Bengtsson, Nils Erik Wååg, Lilly Hansson, Ivar Högström, Rune Jonsson i Husum och Rune Johansson i Ljunghy (samtliga s):

1. beträffande statliga garantier för lån till skogsindustrin, vari reservanterna ansett att utskottet under 2 bort hemställa

att riksdagen skulle

a) med anledning av propositionen 1977/78:123 mom. 1 och med bifall till motionen 1977/78:1817 i ifrågavarande del godkänna de av reservanterna angivna riktlinjerna för åtgärder för att underlätta skogsindustrins upplåning,

b) med bifall till propositionen 1977/78:123 mom. 2 bemyndiga regeringen att under år 1978 ikläda staten garantier för lån till skogsindustrin med sammanlagt högst 900 000 000 kr.,

c) med bifall till propositionen 1977/78:123 mom. 3 till Täckande av förluster vid lånegarantier till skogsindustrin för budgetåret 1978/79 under fjortonde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 1 000 kr.,

2. beträffande insyn i NCB som villkor för lån, vari reservanterna ansett att utskottet under 4 bort hemställa

att riksdagen med bifall till motionen 1977/78:1954 i ifrågavarande del och med anledning av motionen 1977/78:1964 yrkandet 1 c som sin mening gav regeringen till känna vad reservanterna anförde om statlig revisor och statliga styrelserepresentanter i företaget,

Onsdagen den
31 maj 1978

*Statliga garantier
för lån till skogs-
industrin, m. m.*

3. beträffande konvertibla skuldebrev som villkor för lån till NCB, vari reservanterna ansett att utskottet under 5 bort hemställa
att riksdagen med bifall till motionen 1977/78:1954 i ifrågavarande del som sin mening gav regeringen till känna vad reservanterna anförde.

Till betänkandet hade fogats ett särskilt yttrande beträffande användning av s. k. 75 %-bidrag till företag inom skogsindustrin av Ingvar Svanberg, Hugo Bengtsson, Nils Erik Wååg, Lilly Hansson, Ivar Högström, Rune Jonsson i Husum och Rune Johansson i Ljungby (samtliga s).

RUNE JOHANSSON i Ljungby (s):

Herr talman! Frågan om bistånd till den svenska skogsindustrin har väckt ganska stor uppmärksamhet i den allmänna debatten. Framför allt har det gällt det s. k. NCB-lånet. Det är därför av intresse att notera, att förslaget från regeringen om en kreditgarantiram på 900 milj. kr. kom först och att riksdagens ledamöter hade att bedöma den propositionen tidigast. Den socialdemokratiska riksdagsgruppen såg det för sin del som angeläget att medverka till kreditgivningen, för att därmed klara företagets fortbestånd och möjligheter att bereda sysselsättning. Men vi fann tyvärr att regeringen inte velat foga några villkor till lån och garantier som skulle ha gett de anställda i företagen mera av trygghet i arbetet under den närmaste framtiden.

Vi ställer oss inte oförstående till att strukturproblemen inom skogsindustrin kan medföra nedläggningar av företagsenheter eller begränsningar av verksamheten. Men vi vill ställa ett krav på företagen, och det är att om en förändring blir oundviklig skall den ske i socialt acceptabel form. Med detta avser vi att det skall ges god tid för överläggningar mellan företagsledning och anställda, liksom med kommunala och regionala företrädare. I de överläggningarna skall kunna diskuteras om det finns alternativ till företagets program, om tidpunkten för varsel och eventuell nedläggning kan skjutas framåt i tiden. Vidare bör diskuteras om ersättningsindustri kan etableras på berörda orter osv.

Samhället fränhänder sig en möjlighet att påverka utvecklingen om man inte som förutsättning för stöd är angelägen om att också ställa vissa krav.

Utifrån den här principiella uppfattningen kunde vi dels godta kreditramen, dels föreslå väsentligt gynnsammare villkor för lånen. Vi förordade att regeringen skulle kunna medge amorteringsfrihet under de två första åren av lånets löptid, likaså att under de två första åren bevilja anstånd med räntebetalningen. Men förutsättningen skulle vara att inga nedläggningar fick ske under de två åren eller under tiden för anstånden.

De två år som nu ligger framför oss bör enligt vår mening vara ett tidsutrymme inom vilket skogsindustrin kan återhämta sig och ett mer normalt konjunkturläge inträda.

Vi hann, herr talman, inte mycket mer än presentera våra förslag i gruppmotionen förrän regeringen förde fram nästa proposition rörande

skogsindustrin. Den gällde frågan om ett speciallån till NCB, Norrlands Skogsägares Cellulosa AB.

Man frågar sig onekligen vad det var som inträffade under denna korta tid mellan de två propositionerna.

Förklaringen ligger antagligen i vad statssekreterare Lars Wohlin uttalat i en debatt arrangerad av och refererad i Svenska Dagbladet. Han säger bl. a.: Den ekonomiska krisen har varit så dramatisk. Se bara på propositionen om stöd till skogsindustrin. De principiella linjerna höll bara i fjorton dagar, sedan blev vi tvungna att formulera proppen om stöd till NCB.

Regeringen hade upptäckt svårigheterna att planera. Men skröpligare än så här kan det väl inte vara. Regeringen har tagits med överraskning. Krediter på normala villkor var inte tillräckliga. "— — den finansiella situationen är mycket besvärlig för några av de större företagen och då i första hand de av skogsägarerörelsen ägda skogsindustrierna", står det att läsa i inledningen till proposition 180, och så följer: "För Norrlands Skogsägares Cellulosa AB (NCB) är den finansiella situationen så allvarlig att företagets fortbestånd är i omedelbar fara." Föredraganden säger vidare: "En snabb och okontrollerad utslagning av företagets anläggningar kan därför komma att ske om inte särskilda åtgärder vidtas under samhällets medverkan."

Till vem kan företag och anställda sätta sin lit i en besvärlig situation om inte till samhället? Gemenskapens och kollektivets insatser har under de senaste åren fått spela en avgörande roll för att rädda företag och sysselsättning i varven, inom järn- och stålindustrin och på många andra områden. Det är i och för sig inte märkligt att motsvarande insatser kan behövas för skogsindustrin. Men alla sådana här åtgärder riskerar att bli alldeles för defensiva. De borde innehålla väsentligt mer av framtidsytande moment, inte enbart söka bevara utan också inrikta på en ökad styrka och slagkraft i gynnsammare lägen, exempelvis genom väl inpassade investeringar. Det är bra om man kan medverka med kapital för att hålla i gång verksamheterna och möjliggöra diskussion och rekonstruktion. Åtskilligt av tid och möjligheter tappas emellertid bort om man inte samtidigt söker efter lösningar som är aktivare både i krisdrabbade företag och i branscher där problemen inte hopat sig och nått samma besvärande omfattning.

Vad som skett inom Volvo är en parallell av intresse. Av de knapphändiga uppgifter som lämnats förefaller det som om Volvos ledning funnit sig nödsakad att gå ut på andra kapitalmarknader än den svenska för att lösa i första hand utvecklingsproblem. Man kan vara angelägen om nordiskt industriellt samarbete även om man finner anledning till påpeckandet att långgivaren eller den nye ägarintressenten har förmånen eller möjligheten att ställa krav på motprestation.

Det finns i den senaste utvecklingen inom svensk industri oroande inslag, och de gäller inte minst benägenheten att väsentligt öka investeringarna i verksamheter utanför vårt land och att sälja av delar av produktionen, som då också går förlorad för sysselsättningen i vårt eget land. Det kommer av allt att döma inte att bli så lätt att ersätta bortfallet av arbeten. På industrisidan rör det sig hittills, av alla tecken att döma, om reduktion. Den kreditfinansiering

Nr 158

Onsdagen den
31 maj 1978

*Statliga garantier
för lån till skogs-
industrin, m. m.*

Onsdagen den
31 maj 1978

*Statliga garantier
för lån till skogs-
industrin, m. m.*

som nu diskuteras för skogsindustrin är en nödvändig hjälp. Jag upprepar: viktig nog. Men vad händer i nästa steg för bl. a. den skogskooperativa rörelsen? Det är sedan länge känt att såväl NCB som Södra Skogsägarna har långt framskridna planer på investeringar i vidareförädling. Sakkunniga bedömare framhåller att dessa satsningar väl svarar mot ett behov, främst på EG-marknaden, under 1980-talet. Man förutser ett visst underskott ute i Europa på bl. a. papper och kartong. Nog borde det vara en viktig uppgift för regeringen att söka medverka till en upplåning av erforderligt investeringskapital, så att de här projekten och en rad motsvarande kunde genomföras i ett läge där vi, som nu, har tillgång till såväl material som arbetskraft.

Den borgerliga regeringen och den borgerliga riksdagsmajoriteten har avvisat våra propåer om strukturfonder, för att medverka till en skyndsam anskaffning av investeringskapital, utan att sätta något annat i stället.

Om nu även skogsindustrin tvingas ut till utländska finansörer, som begär eller erbjuds ägarintressen i de nya anläggningar som skall byggas, faller domen hård över den borgerliga regeringen och riksdagsmajoriteten. Vår oro inför en sådan utveckling får näring av den envishet med vilken utskottsmajoriteten avvisar varje vårt förslag om kapitalanskaffning för skogsindustrin genom riktade nyemissioner till fjärde AP-fonden eller Investeringsbanken. Samma motstånd reses mot våra förslag att garantier och lån skall utfärdas mot konvertibla eller inlösningsbara skuldebrev. I diskussionen har man anført: Ni vill bara socialisera skogsindustrin. Till detta vill jag säga: Vi hoppas liksom ni på den borgerliga sidan att de biståndsaktioner som nu diskuteras skall lyckas. Vi är till freds med att regeringen tagit ett allvarligt grepp om strukturproblemen inom den del av skogsindustrin som ägs av de skogskooperativa rörelserna. Den särskilda utredningen har också vårt förtroende, det må gälla vettiga förslag för låneutbetalning, villkor och en prövning av vad som kan vara erforderligt i fråga om organisation och administration. Vi kommer självfallet att noga följa vad regeringen gör av de förslag som kommer från kommittén. Vi vill inte komma åt skogsägarrörelsens fortbestånd. Men om, som vi uttryckt det i vår reservation, krisläget förvärras, om företagen råkar på obestånd, som uttrycket i propositionen lyder, vad händer då med de stora summor som vi nu är beredda att tillskjuta? Det sägs ingenting om detta i propositionerna eller i utskottsmajoritetens skrivning. Det är dock fråga om 400 milj. kr. till NCB och ännu mer till andra företag, och detta av skattebetalarnas medel.

Om den norska och den belgiska regeringen mot Volvo ställer krav på ägargemenskap och inflytande över sina satsade pengar, tycks den svenska regeringen finna detta helt i sin ordning. Men om vi å de svenska medborgarnas vägnar ställer motsvarande krav, om utvecklingen i de här företagen skulle gå snett, då har man på borgerligt håll inget intresse, inte ens av att hålla möjligheten öppen för en sådan intressediskussion som den vi fört i vår reservation och som går ut på att helt eller delvis kunna förvandla skuldebrev till aktier.

Vi var, herr talman, spända på det familjegräl som tycktes vara i faggorna till följd av den motion som släppts fram från folkpartiets sida. Ett par

riksdagsledamöter från detta parti hade ju bl. a. skrivit: "Eftersom NCB i för svenska företag extrem grad förknippas med politiker, nämligen ledande gestalter i ett av regeringspartierna, måste ett eventuellt stöd till NCB ges i sådana former att inga misstankar om otillbörligt gynnande kan uppkomma. Handläggningen av frågan måste därför präglas av stor öppenhet." Möjligen kunde det här ha tillåtits som ett stämningsutbrott i juniorkammaren. Något allvar bakom har vi inte kunnat upptäcka. Nej, motståndet från de borgerliga har varit kompakt när det gällt varje förslag om insyn och möjligheter till påverkan från riksdagen genom representation i företagets styrelser eller parlamentariska representanter i utredningskommittén.

Vi noterar naturligtvis med viss tillfredsställelse enigheten om utskottets uttalande att regeringen bör utse en revisor i NCB. Mer blev det inte av all upplåsthet omkring NCB-propositionen.

Herr talman! Efter dessa mera allmänna randanmärkningar till de föreliggande förslagen finner jag skäl anföras, att vi uppskattar enigheten i frågan om att ge skogsindustrin ett välbehövligt stöd och att det främst är omtanken om sysselsättningen i regioner, som redan har det besvärligt, som varit vägledande. Men jag är övertygad om att vi inte skulle kommit till dessa resultat i utskottet, om vi inte samtidigt hade haft insikt om den mycket stora betydelse skogsindustrin har för vårt lands ekonomi och för sysselsättningen.

I en studie, som utförts på uppdrag av Skogsindustriernas samarbetsutskott, belyses näringens totala insats i samhällsekonomin 1976. Det kan finnas anledning att återge bara några uppgifter i studien:

"Skogsnäringen sysselsätter ca 300.000 personer och svarar för en nettoexport på ca 15 miljarder kronor. Det totala produktionsvärdet är ca 39 miljarder kronor och utgör 5 % av BNP."

Redan i början av 1970-talet gav de anställda genom sina organisationer till känna farhågor för skogsindustrins framtid. Man pekade främst på två problem: för det första en pågående utbyggnad av industrikapaciteten, som gick långt utöver tillväxten i råvarubasen, och för det andra behovet av en angelägen omstrukturering genom investeringar i vidareförädling, som på sikt skulle ge ett bättre ekonomiskt utbyte. Man ställde krav på ett långsiktigt program och mera av planering. Skogsbranschrådet, med företrädare för samhället, företagen och de anställda, gavs uppdraget av den socialdemokratiska regeringen att utarbeta ett långtidsprogram. Den borgerliga regeringen har övertagit denna organisation och enligt vad jag förstått låtit den arbeta vidare. Aviseringen av programförslag till kommande riksmöte har vi noterat. Från vårt parti och den fackliga rörelsen har vi en god beredskap på detta område i det programutkast vi nyligen offentliggjort.

Vi kan naturligtvis inte närma oss de här programlösningarna med en spolerad skogsindustri. I rekonstruktionsdiskussionen kan man dock inte undgå att söka efter orsakerna till svårigheterna och inte minst att ställa frågan varför bekymren synes vara störst inom skogsägarrörelsens företag.

I proposition nr 180 sägs om NCB:

"Företagets expansion har skett i mycket snabb takt. De svårigheter att

Nr 158

Onsdagen den
31 maj 1978

*Statliga garantier
för lån till skogs-
industrin, m. m.*

Onsdagen den
31 maj 1978

*Statliga garantier
för lån till skogs-
industrin, m. m.*

finansiellt konsolidera verksamheten som ofta inställer sig i expansions-
sken, har i hög grad gällt NCB." Jag tror, herr talman, att denna bedömning
också gäller om Södra Skogsägarna.

Intresset för expansion synes ha varit större än intresset för konsolidering.
Kanske har man också råkat ut för en "fartblindhet" under de senaste goda
åren, då vinsterna blev mycket stora och generositeten, främst mot medlem-
marna, skogsägarna, blev stor. Felbedömningar, som skogsföretagen inte
varit ensamma om, beträffande konjunktursvackans längd har givetvis även
inverkat. Generositeten har spelat sin roll för råvarukostnaden och därmed
för konkurrensförmågan.

Det är berättigat att i den nu uppkomna situationen ställa krav på ansvar
från skogskooperationens medlemmar. Nu måste de medverka i de eko-
nomiska åtagandena för framtiden. Det förefaller inte så välbetänkt av NCB-
ledningen att avhända sig den företagsägda skogen. Om medlemmarna skulle
kunna köpa den, bör de väl också haft förutsättningar att i stället bidra till
ett ökat aktie- eller andelskapital, med skogstillgångarna inom rörelsen som
tillgång. En sådan lösning förefaller vara på väg. Därmed ges underlag för att
bevara de huvudsakliga anläggningarna inom landet intakta. Vad som av
mera långsiktiga, strukturella motiv bör ske även inom den skogskooperativa
rörelsen har, om riksdagen följer utskottets förslag, möjligheter att ske i de
sociala former som vi är angelägna om, dvs. utan abrupta varsel och
nedläggningar.

Jag tänker på utskottets enhälliga uttalande om tillämpningen av det s. k.
75-procentsbidraget för skogsindustrin under det ömtåliga skede som ligger
närmast framför oss.

Det vore, herr talman, inom parentes sagt, en nåd att stilla bedja om att den
borgerliga majoriteten kunde inse värdet av denna stödförm även på andra
områden – exempelvis varven, herr industriminister.

Herr talman! Jag tillstyrker utskottets föreliggande betänkande beträffande
lån och garantier, men med angivande av de villkor vi framfört i våra
reservationer till betänkandet.

GUSTAV LORENTZON (vpk):

Herr talman! Skogsindustrin var ingen helig ko. Man kunde tro det under
de stora vinstgivande åren när det talades om övervinster och när man
egentligen inte visste var man skulle göra av allt intjänat kapital. Men vad
som drabbat andra industribranscher kan när som helst vara aktuellt även för
skogsindustrin. Det lån på 900 milj. kr. som nu skall ställas till förfogande för
skogsbolagen talar sitt klara språk. Propositionen 180 om lån till Norrlands
Skogsägares Cellulosa AB talar ett ännu tydligare språk. Det gäller ett lån med
villkorlig återbetalningsskyldighet, vilket – om jag fattat saken rätt – innebär
att summan kommer att betalas tillbaka om företaget går med vinst. Om
företaget blir bankrutt, betalas skattebetalarnas pengar inte tillbaka.

I vpk-motionen 1964 sägs det bl. a. att de största farhågor kan hysas för att
de privata skogsbolagen använder direktör Gunnar Hedlund och NCB som
murbräcka. Om föreslagen subvention ges NCB, kommer säkerligen de

Onsdagen den
31 maj 1978

*Statliga garantier
för lån till skogs-
industrin, m. m.*

privata skogsbolag som anser sig vara i behov av dylika subventioner omgående att ställa samma begäran. Enligt uppgifter i pressen ligger även Södra Skogsägarna ekonomiskt mycket illa till och skulle vara i behov av samma subventioner som NCB kan räkna sig till godo. Privata skogsbolag, Mo och Domsjö m. fl. – det är ett tjugotal enligt utskottsbetänkandet – har genom sin ledning uttalat farhågor för fortsatt ostörd drift. Det blev dock märkbart tyst från de privata skogsbolagen sedan NCB genom sin direktör Gunnar Hedlund gjorde sin beramade framstöt till regeringen om ekonomisk hjälp. Man har liksom inväntat beskedet från regering och riksdag. Nu är beskedet klart. Nu kan skogsbolagen i första hand börja räkna den s. k. övertaliga arbetskraften, antalet avgör de själva. Här erhålles i statliga pengar – skattebetalarnas pengar – 75 % av de anställdas arbetslön. Profiterna, som dessa anställda arbetar in till bolaget, får bolaget givetvis självt behålla. Denna subvention gäller enligt utskottsbetänkandet hela skogsindustrin, alla företag.

Vi i vänsterpartiet kommunisterna är inte överens med utskottet om denna generositet till skogsindustrin. Vi skulle under punkten I i utskottets hemställan beträffande användningen av dessa s. k. 75-procentiga bidrag till företag inom skogsindustrin ha velat avge ett särskilt yrkande om att sådant bidrag t. v. endast skall utgå till NCB:s fabriker i Sandviken och Hissmofors. Här är dessa arbetsplatser direkt hotade av nedläggning, och för att rädda sysselsättningen för dessa 400 anställda finns tydligen ingen annan väg att gå just nu. NCB tar inget ansvar för sina anställda. Men då vänsterpartiet kommunisterna inte är med i något utskott, hade vi inte möjlighet att framlägga något förslag, och vi kan enligt uppgift i varje fall inte just nu i denna kammare ställa något yrkande. – Jag har velat säga detta i det här sammanhanget.

Hur har skogsindustrin kunnat hamna i ett så prekärt läge? Det talas om skyhöga virkespriser, lågkonjunktur och valutasvårigheter, men är detta de verkliga orsakerna?

Jag vill påstå att så inte är fallet. Skogspolitiken i Sverige har fått töras helt på skogsbolagens villkor. Produktionen har varit inställd på snabba och höga profiler. Råvaror och halvfabrikat har varit mest vinstgivande. Därför har forskning och utveckling för att ur skogen som råvara få fram andra konsumtionsvaror inte ägnats tillbörligt intresse.

Ända sedan år 1966 har vänsterpartiet kommunisterna i riksdagen år efter år motionerat i dessa frågor och krävt en verklig satsning på forskning och vidareutveckling. Vi har dock fått tala för döva öron. Andra länder har i forskningshänseende varit långt före Sverige då det gäller skogsindustrin. Då det inte gått att få skogsbolagen att satsa på forskning och utveckling i vidare mening, har vi i våra motioner krävt ett överförande av i första hand den privata skogsindustrin i statlig ägo. I våra tidigare motioner har vi i många fall utförligt refererat till de stora framsteg som gjorts i andra länder. Tillåt mig, herr talman, denna gång att anföra ett exempel från vårt grannland Norge.

Exemplet är hämtat från ett reportage i tidskriften SIA. Här får man följa

timmerstocken från början ända till slutet, under dess förädling och vidareförädling. Först är det fråga om pappersmassa och sedan om papper. Men vidareutvecklingen stoppar inte, som i Sverige, just här utan den fortsätter till någonting som kallas rayonull. Mölnlycke i Sverige hämtar här en produkt som heter non-woven, som används för engångstextilier såsom dukar, lakan, servetter och blöjor. Varför behöver man hämta det i Norge eller i Finland? Produkten kunde ju framställas här.

Så här långt har den norska fabriken gjort av med 50 % av stocken; alltså är det 50 % kvar av råvaran. Men man nöjer sig inte med detta. Även sulfittavlutarna går att använda. Bl. a. tillverkas 12 miljoner liter 96-procentig sprit. Det mesta av denna vara exporteras, men en del av spriten förädlas till råvara för plastindustrin. Avfallet från spriten ger även det möjligheter till vidareförädling. Härav framställs vanillin. Denna norska fabrik är Europas enda vaniljfabrik, och den kan täcka hela Västeuropas årsbehov.

Vidareförädlingen av råvaran är dock inte slut med detta. Man får fram en ny avlut, som tidigare fick gå ut i sjön. Så sker inte nu, eftersom ligninet är kvar i luten. Ligninet, som vi år efter år i riksdagen har motionerat om att man bör forska i här i Sverige, tas i denna norska fabrik till vara i olika förädlingar, som bl. a. används i betong, keramik, porslin eller som tillsats till bilbatterier.

Forskningen i den norska fabriken för fortsatt vidareutveckling pågår. Det gäller här, säger normmännen, att vidareutveckla ligninprodukterna ytterligare, varför detta norska företag räknar med att år 1983 ha kunnat tillvarata 91 % av allt skogsavfall.

Norge, som inte har varit lika välbeställt som Sverige när det gäller skoglig råvara, har tvingats att satsa på forskning och utveckling. I Sverige däremot, där skogsbolagen uppträtt med sin rovdrift, har endast i stort sett 50 % av timmerråvaran kommit produktionen till godo, och då gäller det cellulosaframställning.

Herr talman! Jag yrkar bifall till vpk-motionen 347 beträffande förstatligande av den privata skogsindustrin som kräver en skogspolitik som bygger på en höggradig förädling inom landet.

I Sverige, där skogsbolagen har fått härja fritt, har endast en del av skogsråvaran tagits till vara, i största utsträckning råvara och halvfabrikat. Att det på senare tid har ägnats uppmärksamhet åt en vidareförädling till papper är givetvis att hälsa med tillfredsställelse, men det är endast ett steg på vägen mot vidareförädling.

I vpk-motionen 1638 aktualiserar vi frågan om de stora fiberutsläpp som förekommit och fortfarande förekommer från de svenska cellulosafabrikerna. Dessa fiberutsläpp har varit ett resultat av den stora tillgången på skogsråvara – billig sådan. Skogsarbetarlönerna har också tillhört de lägre i landet. Fortfarande pågår dessa fiberutsläpp i landets älvar och sjöar. Det har inte endast inneburit en nationalförlust – fiberutsläppen har varit och är en stor miljöfara för våra vatten.

I vår motion 1638 säger vi bl. a. att stora mängder av cellulosafiber har släppts ut i våra vattendrag och sjöar och tillsammans med kvicksilver i

Onsdagen den
31 maj 1978

*Statliga garantier
för lån till skogs-
industrin, m. m.*

mängd förorsakat en omfattande vattenförstöring. Någon forskning för att ta till vara dessa s. k. nollfibrer – kortare fibrer – och använda dem i processen vid exempelvis massaframställning har tydligen inte utförts. Då råvaran var ytterst billig och skogstillgångarna enligt skogsbolagen outtömliga var det mer profitabelt att sända miljontals ton fibermassa till sjöss. I dag finns fortfarande meterhöga berg av dessa cellulosa-fibrer plus kvicksilver i till massafabrikerna anslutna vattendrag. I vår motion nämner vi olika exempel där dessa fiberberg är upp till sex meter höga.

I vpk-motionen 1638 yrkar vi

”1. att riksdagen uttalar sig för bildandet av ett bolag, bestående av staten och skogsbolagen som medintressenter, med uppgift att omhänderta och i största möjliga utsträckning i produktion utnyttja fiberbankarna i sjöar och vattendrag,

2. att riksdagen hos regeringen hemställer om omedelbara åtgärder för bildandet av detta bolag och att förslag förelägges riksdagen, vari även innefattas fördelning av kostnadsansvaret.”

På denna vår hemställan har utskottet ett mycket kostligt svar:

”På initiativ av länsstyrelsen i Västernorrlands län undersöker sedan år 1976 en informell arbetsgrupp, den s. k. Kramforsgruppen, olika sysselsättningsskapande projekt i regionen. I gruppen ingår företrädare för bl. a. skogsnäringen. Gruppen diskuterar bl. a. vilka möjligheter som kan finnas att ta till vara sjunktimmer i vattendragen. Också frågan om tillvaratagande av s. k. fiberberg i dessa har berörts. Arbetet med dessa uppslag har dock ännu inte lett till några konkreta slutsatser eller förslag.”

Att arbetet med dessa uppslag ännu inte har lett till några konkreta slutsatser eller förslag, trots att man har haft två år på sig, förvånar inte, då en av de företrädare för skogsnäringen som ingår i denna grupp är direktören för SCA. Denna direktör har naturligtvis inte det minsta intresse av att skapa arbete i Kramfors. Bakgrundsmaterialet är alltför förkrossande för SCA i det avseendet. Det var ju detta bolag som in i det sista lovade ersättningsindustrier till Kramfors men inte höll sina löften efter alla sina företagsnedläggningar.

Vad gäller fiberbergen i älvar och sjöar har vi i vpk aldrig begärt att våra yrkanden skulle överlämnas till den s. k. Kramforsgruppen. Vi vände oss ju till riksdagen med en begäran om att ett statligt bolag skulle bildas. Vi kunde aldrig i vår vildaste fantasi drömma om att frågan skulle överlämnas till den informella Kramforsgruppen. Det vore ju, om jag får använda uttrycket, att sätta hocken till trädgårdsmästare. Men i Kramfors går tydligen vad som helst med stöd av regeringen.

När det gäller fiberberg i älvar och sjöar har vi i vpk ställt yrkande i vår motion om att statsmakterna skall ta hand om detta problem. Fiberberg finns inte bara i Kramfors och i Ångermanälven, herr Åsling, utan överallt i landet utanför cellulosa-fabrikerna.

Så till frågan om sjunktimret, vilken också överlämnats till denna Kramforsgrupp. Jag aktualiserade det problemet i en fråga för rätt länge sedan till industriministern i den förra regeringen, Rune Johansson. Han kommer

*Statliga garantier
för lån till skogs-
industrin, m. m.*

säkert ihåg den debatt vi hade i den frågan då. Sjunktimmer, som kan uppskattas till miljoner stockar, återfinns i alla älvar som har den minsta anknytning till cellulosaindustrin. Detta är en nationell fråga och kan inte isoleras till den s. k. Kramforsgruppen med SCA:s chef i spetsen.

I vår motion i anslutning till propositionen 180 om lånet till NCB säger vi bl. a. att propositionen till sitt omfång är kort men till sitt innehåll tunn och förvirrande. Om utskottsbetänkandet kan sägas att det är större till omfånget men ännu mer förvirrande.

Herr talman! Jag yrkar bifall till motionen 1638.

Vad beträffar propositionen 180 om lån till NCB verkar situationen minst sagt förvirrad. Samtidigt som NCB går till staten och begär ekonomisk hjälp för att komma ur en penibel ekonomisk situation går man till regeringen med en ny hemställan om att få bygga ut anläggningen i Väja, Kramfors, som vida överstiger den av regeringen tidigare beviljade hemställan. Man blir givetvis litet tveksam, då NCB:s tidigare handlande är allmänt känt. Var skall man hämta pengarna denna gång?

Några ord i denna fråga. I november 1977 erhöll Norrlands Skogsägares Cellulosa AB regeringens tillstånd att i samband med nedläggandet av Sandvikens sulfatfabrik i Kramfors utbygga tillverkningen i Väja i samma kommun av sulfatmassa och kraftpapper. Men endast några månader efter det att detta tillstånd hade erhållits från regeringen, eller den 28 april 1978, sänder NCB en ny skrivelse till regeringen, där bolaget hemställer om tillstånd att i stället få utbygga anläggningarna i Väja för tillverkning av s. k. journalpapper, där mekanisk massa ingår som en huvuddel. Motiveringen för denna nya ansökan är enligt NCB ändrade marknadsförutsättningar. Ändrade marknadsförutsättningar i detta sammanhang innebär att NCB skall vara med och konkurrera på utlandsmarknaden vid försäljning av trähaltigt tryckpapper, det s. k. journalpapperet, en papperskvalitet som betecknas som en modesak. Det anses nämligen finnas en marknad för detta slag av papper i såväl USA som Västeuropa. Och nu ligger inte mindre än tre skogsindustriföretag i startgroparna och begär regeringens stöd för utbyggnader för produktion av detta slag av papper. Ett av dessa företag är NCB. De övriga företagen är Södra Skogsägarna, som planerar produktion i Mönsterås, och Stora Kopparberg, som beräknar att ha produktionen i Sandarne. Skogsägarna i norr och skogsägarna i södra Sverige skall alltså inbördes konkurrera vid försäljningen av samma vara på samma utlandsmarknad, för att nu citera tidningen SIA.

Dylikt kan betraktas som rena planlösheten, men när man under ären varit med och sett planlösheten i skogsindustrins handlande i övrigt är detta naturligtvis inte någon som helst överraskning. Tidningen SIA skriver också följande:

”De” – alltså skogsindustriföretagen – ”tävlar om vem som skall komma i gång med produktionen först. Kommer alla tre företagen i gång ungefär samtidigt försvinner den efterlängtnade marknaden i ett nafs, priserna sjunker och det blir kris.” – Och riksdagen skall nu överlämna 900 miljoner till dessa skogsföretag och 400 miljoner i villkorligt lån till NCB när perspektivet är det

som jag har redogjort för. Egentligen är det fruktansvärt att dessa skogskon-
cerner, som också är multinationella, kan få uppträda på det sätt de har gjort
och tänker göra. Jag vill fråga industriministern vilken inställning han har i
det här fallet.

En planerad utveckling av skogsindustrin saknas nu som tidigare. Det
råder rena anarkin inom detta slag av industri i vårt land. Det verkar som om
beslutsfattarna inom skogsindustrin ingenting lärt. Eller kanske man har
gjort det. Man har tjänat massvis med pengar och tror att man skall kunna
fortsätta med det. Det är drivkraften. Men skogsindustrin i Sverige är ett
typiskt exempel på de fria marknadskrafternas spel, där de snabba och stora
profiterna varit helt avgörande och där varje skogsindustriföretag handlat
som om det varit ensamt på marknaden.

Skogsindustribolagen har under åren som gått blivit bortskämda med de
stora vinsterna – de s. k. övervinsterna. De trodde tydligen att de goda tiderna
och de höga profiterna skulle fortsätta i all evighet. Skogsägarna var
uppenbarligen av samma uppfattning, för deras vinster var särskilt uppmunt-
rande för dem som hyllar det privata vinstbegäret som den heliga dogmen.
Deras handlande visar också på detta.

Men, herr talman, till frågan om NCB. Det berättas i bolagets nya ansökan
till regeringen att produktionen i fullt utbyggd fabrik beräknas till 465 000 ton
per år, varav 300 000 ton journalpapper och 165 000 ton kraftpapper. I den av
regeringen tidigare beviljade ansökan angavs produktionen till 305 000 ton
kraftpapper, alltså en väsentlig skillnad. Vedförbrukningen, säger man i sin
ansökan, skall bli densamma som anges i regeringens tillstånd av november
1977. Dock kommer – och det skall vi uppmärksamma – energiförbrukningen
att mer än fördubblas vad beträffar el- och oljeförbrukning. Skall centerpartiet
ordna den tillskottsenergin genom vindkraft?

Känt var att Sandvikens sulfatfabrik, som sysselsätter över 200 personer,
skulle läggas ned. Men enligt den till regeringen senast ingivna ansökan om
utbyggnad skall även Väja sågverk, som sysselsätter 140 man, läggas ned. I
denna förnyade ansökan har det nämligen förutsatts att Väja sågverk tagits ur
bruk och demonterats före byggandet av journalpappersbruket. Säg, herr
Åsling, vad tänker ni göra av de 140 sågverksarbetare som får sparken om ni
beviljar NCB:s nya ansökan?

Meddelandet om NCB:s nya ansökan slog ned som en bomb i Kramfors
kommunfullmäktige. Ingen utanför den allra innersta kretsen hade en aning
om att NCB hade gjort en förnyad ansökan. Den föredrogs i kommunsty-
relsen en timme före kommunfullmäktigesammanträdet – så kuppattat gick
det till.

Det blev ingen enig uppslutning bakom NCB i Kramfors kommunfull-
mäktige. Socialdemokraterna fick naturligtvis med sig centerpartiet och
moderaterna, men folkpartiet, vpk och apk revolterade. De ville ha garantier
för att de arbetare som avskedas skulle få sysselsättning, och sådana garantier
kunde inte lämnas.

Det var dagarna efter detta kommunfullmäktigesammanträde märkbart
tyst i lokalpressen. Men så började de sågverksarbetare som hotades av

Onsdagen den
31 maj 1978

*Statliga garantier
för lån till skogs-
industrin, m. m.*

avsked röra på sig. De skall ju avskedas t. o. m. innan journalpappersbruket byggs. Sägverksarbetarna förklarade som en man att de inte alls var informerade av NCB:s ledning om nedläggningen av sågverket. Vid tidningsintervjuer förklarade de att man var både "förbannad och besviken på NCB:s uppträdande". NCB-ledningen vet tydligen inte vad MBL-förhandlingar vill säga, sade man.

NCB och dess ledning har alltså förklarat att företaget ekonomiskt är på fallrepet och begärt kraftig ekonomisk satsning av staten. Därvid har NCB-ledningen förklarat att man inte tänker ordna någon ersättningsindustri i Sandviken. I stället har man uttalat förhoppningar om att arbetet för de 200 mannarna skulle ordnas av staten genom AMS-åtgärder. – Så långt sträckte sig alltså det sociala ansvaret.

Det var sannerligen inte små anspråk man hade! Först ett s. k. Uddeholmslån på de mest fördelaktiga villkor, och därtill skulle samhället klara sysselsättningen för de många som avskedades.

Nu skall alltså NCB erhålla 400 milj. kr. Därtill skall staten enligt utskottets mening tillerkänna NCB det s. k. tillfälliga sysselsättningsbidraget, som utgår med 75 % av företagets lönekostnader och sociala kostnader – alltså en direkt subvention av 75 % av lönesumman liknande den som förekommer inom stålbranschen. Staten skall således med skattebetalarnas pengar i stort sett svara för att de över 200 mannarna vid Sandvikens sulfatfabrik har sina jobb kvar, i varje fall till dess att det nya pappersbruket är klart för produktion.

Även i detta fall har NCB-ledningen fått sina önskningar uppfyllda. Så lätt går det att ordna allvarliga frågor med statens hjälp! NCB sitter tydligen i farbror statens knä. Varför skall då inte staten med skattebetalarnas pengar även svara för sysselsättningen av de 140 sågverksarbetare som man hotar avskeda? Kan något dylikt vara inspirationskällan till NCB:s handlande i övrigt? Det vore intressant att få veta i detta sammanhang. Regeringen har hittills handlat mycket välvilligt mot NCB. Utskottets tillmötesgående mot företaget, såsom det framgår av betänkandet, innebär – om jag fattar saken rätt – en ytterligare påtryckning på regeringen att bevilja NCB även den nya ansökningen om en betydligt större utbyggnad av pappersbruket.

Frågan om Hissmofors skulle det vara lockande att ta upp i detta sammanhang. Det går väl inte att hur länge som helst fortsätta driften vid det nedläggningshotade företaget med skattebetalarnas pengar. NCB har när det gäller ersättningsindustri till Hissmofors hittills endast presterat pratbubblor. I utskottsbetänkandet berörs över huvud taget inte frågan om en sådan ersättningsindustri. Även här gäller det ett sågverk som är i farzonen, och sågverk tycks NCB vara i färd att göra sig av med. Det gick bra med Köpmanholmen. Det aktualiseras nu i Kramfors. Även i Hissmofors tycks frågan stå på dagordningen. Det är ur sysselsättningssynpunkt besvärliga områden det gäller – även inlandet, där man tidigare ansett att förhållandena varit så goda.

När skall skogsägarna ta sitt sociala ansvar? Att lasta allt ansvar på Gunnar Hedlund är ansvarslost. De drivor av tidningsartiklar i vilka man även från skogsägarhåll bildligt talat försökt hänga denne man är beklämmande. Den

mannen har betytt mer än någon annan då det gällt att bryta de stora privata skogskoncernernas monopolställning, men det tycks man i vissa skogsägar-kretsar helt ha glömt bort. Det skulle ha varit uppfriskande med en historisk tillbakablick. Jag har inte tid till någon sådan nu, men kanske någon annan skulle kunna ge en sådan. Inom centerpartiet är man kanske mer initierad än vad jag är.

Slutligen, herr talman, finner jag det mer än underligt att detta betänkande från näringsutskottet helt saknar perspektiv. Det talas om skogsbolagens svåra finansiella läge och det sägs att uppemot ett tjugotal av de stora skogskoncernerna har akuta likviditetssvårigheter. Men det sägs ingenting om hur framtiden skall gestalta sig, och ingenting om att det måste bli en radikal omläggning av hela skogsindustrin med sikte på forskning och utveckling för att av skogsråvaran få fram nya varor och därmed nya sysselsättningstillfällen. Skogskoncernerna – dessa multinationella företag – skall räddas för stunden. Dessa företag, som till utlandet exporterat miljarder intjänade här i landet och som tidigare har skött sig så illa, skall nu räddas. Sannerligen kan man här tala om brandkårsutryckningar.

Herr talman! Jag skall nu sluta mitt anförande och yrka bifall till punkten 1 a i vpk-motionen 1964, där det talas om ovillkorlig återbetalningsskyldighet.

RUNE JOHANSSON i Ljungby (s) kort genmäle:

Herr talman! Det är bara på en punkt som jag tänkte ta upp ett litet samtal med herr Lorentzon. Som jag uppfattade det sade han att det 75-procentiga bidrag som utskottet enhälligt förutsätter skall ges till skogsindustrin endast borde användas för att klara Hissmofors och Sandviken. I och för sig är det en ambition. Men jag ställer nu frågan till herr Lorentzon: Vad har våra vänner de anställda i Strömsnäsbruk och vid Lessebo Sågverk, som tillhör Södra Skogsägarna, gjort för ont för att inte få del av de möjligheter som kan ligga i användningen av detta bidrag för att under närmaste framtiden garantera sysselsättningen vid de här företagen?

De anställda vid Lessebo Sågverk är varslade om nedläggning. På samma sätt hade man varslat i Strömsnäs och delvis i Delary, men där förhandlade man sig fram till en lösning. Men jag utesluter inte att det inte inom kort kan bli fråga om att överväga en fortsatt drift med stöd av detta 75-procentiga bidrag. Vår uppfattning är att man då självfallet skall klara jobben åt de anställda vid dessa företag i väntan på diskussioner om man kan fortsätta driften eller om nya företag kan lokaliseras dit. Det gäller inte bara i vårt län, Kronobergs län, eller i södra Sverige, Södra Skogsägarnas område. Det kan också gälla för t. ex. Mo och Domsjö – vad vet vi i dag om vad som kan hända inom den närmaste framtiden? Det kan vidare gälla i skogsföretagen i Värmland, som också arbetar under svårigheter. Också där kan dessa stödinsatser bli aktuella. Man bör utnyttja de stödförmåner som har prövats och visat sig användbara.

Jag hoppas, herr Lorentzon, att det var ett misstag att försöka avhända andra delar av landet samma möjligheter som vi nu vill erbjuda Ådalen.

Nr 158

Onsdagen den
31 maj 1978

*Statliga garantier
för lån till skogs-
industrin, m. m.*

Onsdagen den
31 maj 1978

*Statliga garantier
för lån till skogs-
industrin, m. m.*

GUSTAV LORENTZON (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Som Rune Johansson mycket väl känner till har vi från vårt parti ända sedan 1966 pekat på missförhållandena och misskötseln inom svensk skogsindustri. Vi har därför frågat om inte dessa skogsbolag, när de nu uppträder på det sätt som de gör, bör tas om hand av staten.

Vad vi har sagt har också visat sig vara fullt riktigt. Nu skall staten åter träda in och rädda inte bara fabrikerna i Sandviken och Hissmofors, utan också en mängd företag i södra Sverige, som Rune Johansson räknar upp. Han nämner också Mo och Domsjö. Det stämmer också att arbetarna i Mo och Domsjö är mycket oroliga för att de uteblivna investeringarna i Alfredshem, som berör 900 man, kan innebära att fabriken läggs ned. Kommer Mo och Domsjö att förlägga någon ersättningsindustri dit?

Dessa 75 % för att vinna tid och för att skaffa fram ersättningsindustrier tror Rune Johansson inte själv på i dagens situation. Vi kan inte gå med på att ge multinationella företag 75 % av de arbetslöner som betalas ut, när de för ut pengar ur landet och själva behåller profiten. Vi skall inte understödja sådan industri in i det sista. Vi står fast vid vårt krav att staten tar hand om denna industri, och det har vi gjort ända sedan vi motionerade i denna fråga år 1966.

RUNE JOHANSSON i Ljungby (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag lyssnade naturligtvis mycket uppmärksamt på vad herr Lorentzon nu sade. Men han gav mig inget besked om varför inte de anställda i Strömsnäs, Lessebo, i delar av Värmland eller vid Mo och Domsjö skulle bli garanterade samma möjligheter som de anställda i Ådalen, nämligen att staten får träda in i det ögonblick man inte själv förmår klara sysselsättningen. Jag trodde att herr Lorentzon och jag skulle kunna vara överens om vad jag sade i mitt anförande, nämligen att man i ett krisläge som detta skall vända sig till staten.

Vi har emellertid gått längre när vi i våra diskussioner i utskottet och i våra reservationer sagt att staten inte bara skall nöja sig med att ge lån eller stöd till dessa företag, utan att man skall gå in som delägare i verksamheten om företagen inte själva kan klara den. På den punkten är vi överens.

Vore det inte bättre, herr Lorentzon, att säga att uttalandet om fabrikerna i Hissmofors och Sandviken var ett misstag? Självfallet skall dessa ha hjälp. Jag upprepar min fråga: Varför skall inte de anställda vid de andra företagen få samma möjligheter till stöd i ett krisläge? Svara på den frågan och snurra inte runt problemet, herr Lorentzon!

GUSTAV LORENTZON (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Vi har i vår motion ett speciellt yrkande om Sandviken och Hissmofors. Vi går inte förbi deras problem. Blir det aktuellt med flera industrier, så låt oss diskutera dem då, men inspirera inte monopolföretagen till att tycka att de kan uppträda hur som helst!

Företagen vet att de hade glansdagar under den socialdemokratiska regeringens tid. De hämtade in miljarder i vinst, och staten krävde aldrig

någoting tillbaka. I dag tycks socialdemokraterna vara mera konungsliga än konungen själv, för i propositionerna som vi nu behandlar finns det ingenting om 75 %-bidrag. Det är någoting som socialdemokraterna tagit upp i sin motion för att överbjuda den borgerliga regeringen och på det sättet hålla sig ännu mera väl med de multinationella skogsindustriföretagen.

Jag snurrade inte runt, herr Johansson. Det verkar närmast som om den socialdemokratiska villervallan har blivit ännu värre sedan ni tappade regeringsmakten.

Talmannen anmälde att Rune Johansson i Ljungby anhöllit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare replik.

KARL-ANDERS PETERSSON (c):

Herr talman! Bakgrunden till de förslag om stöd till skogsindustrin i allmänhet och NCB i synnerhet som vi behandlar i betänkandet nr 74 från näringsutskottet är ju den besvärliga ekonomiska situation som de senaste åren – speciellt de två senaste – uppstått för den svenska skogsindustrin. Det gäller, som tidigare påpekats, i det här sammanhanget massa- och pappersindustrin, sågverken och spånskiveindustrin.

Skogsindustrin har visserligen alltid varit konjunkturkänslig, men utvecklingen under 1970-talet har inneburit exceptionellt kraftiga konjunktursvingningar. Från högkonjunktur 1970 gick man in i en tillfällig lågkonjunktur 1971–1972. 1973 ökade efterfrågan på skogsprodukter, och 1974 blev ett mycket bra år ur resultatsynpunkt. Därefter började som nämnts problemen att hopa sig.

Skogsindustrin drabbades av besvärligheter på den internationella marknaden redan 1975, och dessa svårigheter har sedan drastiskt förvärrats under 1976 och 1977 för att kulminera i år. Detta har medfört stora överlager, lågt kapacitetsutnyttjande och vikande priser. Det är alltså samma problem som tyvärr drabbat så många andra branscher tidigare. Vi har i riksdagen i olika omgångar diskuterat stöd till tekoindustrin, varvsindustrin, stålindustrin och gruvindustrin, för att nämna de största problembranscherna.

När det gäller skogsindustrin rör det sig om ett stort antal sysselsatta. Det gäller jobb för över 80 000 människor, som är direkt sysselsatta inom denna bransch. Hur många som indirekt berörs kan vara svårt att exakt ange, men ca 60 000 människor härutöver är berörda genom sin sysselsättning i skogsbruket. Läger vi här till att skogsindustrin i många fall är lokaliserad till mindre orter, där skogsindustrin dominerar, så står det helt klart att här måste göras insatser från samhällets sida för att söka lotsa branschen genom lågkonjunkturen. Detta har ju också regeringen klart insett på tidigt stadium, och det föranledde propositionen nr 123 som kom någon av de första dagarna i mars.

Sedermera visade det sig att problemen vid Norrlands Skogsägares Cellulosa AB blev akuta mycket snabbt, och det föranledde regeringen att redan i mitten av april lägga fram propositionen 180 om ekonomiskt stöd till NCB i syfte att säkerställa företagets fortsatta drift i rationella former, som

Nr 158

Onsdagen den
31 maj 1978

*Statliga garantier
för lån till skogs-
industrin, m. m.*

Onsdagen den
31 maj 1978

*Statliga garantier
för lån till skogs-
industrin, m. m.*

kan komma att läggas fram av en särskilt tillkallad kommitté", som det heter i propositionen. Denna proposition får således ses som något av ett komplement till propositionen 123, där branschens problem i stort har redovisats. I propositionen 180 är det NCB:s speciella svårigheter som penetreras, och bara inom det företaget finns nära 5 000 människor sysselsatta.

Trots all uppmärksamhet i massmedia kring dessa frågor och trots alla försök att åstadkomma sensation har utskottet i stort sett behandlat frågan i mycket stor enighet. Det tycker jag är angeläget att framhålla. Alla har givetvis insett de stora problem som har uppstått för skogsindustrin, och likaså hur många människors sysselsättning som det här gäller.

Beträffande propositionen 180 om stöd till NCB tycks många tidningar ifrågasätta om inte detta bolag, därför att det ägs av skogsägarnas producentkooperativa föreningar, skulle bli föremål för hårdare villkor än andra företag som erhållit statens stöd i en besvärlig konjunktursituation. Låt mig emellertid deklarera att ingen i utskottet har förläktat sådana åsikter. Tvärtom har man ansett det naturligt att inte diskriminera det kooperationsägda företaget i det sammanhanget.

Det finns emellertid tre reservationer och ett särskilt yttrande fogade till föreliggande betänkande, samtliga avgivna av utskottets socialdemokratiska ledamöter. Reservationerna går i stort ut på att stödet till skogsindustrin skall ske i form av nyemission eller konvertibla skuldebrev samt att staten skall utse två styrelseledamöter och en revisor i NCB. Kravet på en revisor finns också i utskottsmajoritetens skrivning men däremot inte socialdemokraternas krav på två styrelseledamöter. Låt mig säga att tanken på riktade nyemissioner som en möjlighet att tillföra kapital till en synnerligen kapitalkrävande bransch, som skogsindustrin är, kan i och för sig vara intressant. Men det får givetvis inte medföra att man gör avkall på kravet att kunna bibehålla en livskraftig och självständig kooperativ företagsamhet.

Reservanterna understryker visserligen att "avsikten med dessa villkor inte är att ge staten ett dominerande inflytande inom den på producentkooperativ grund arbetande skogsägarerörelsen", men man vill samtidigt ha "en effektiv statlig insyn i företagets löpande verksamhet". Denna skrivning vittnar tyvärr inte om det stora förtroende för den kooperativa företagsformen som vi skulle önska att man hade på den kanten – trots att man är medveten om att i styrelsen för dessa företag redan finns företrädare för personalen och har funnits sedan många år, långt innan man genom lagstifning hade påkallat ett sådant arrangemang.

Inte heller tycks de socialdemokratiska reservanterna ha fullt förtroende för den utredningskommitté med landshövding Mats Lemne som ordförande, som regeringen har tillkallat. Visserligen säger socialdemokraternas talesman Rune Johansson i Ljungby att man har förtroende för utredningsgruppen, men han frågar också: Vad händer med samhällets pengar om det går snett? Detta visar, tycker jag, att man inte har det rätta förtroendet. Det krav som framförts om parlamentariska representanter i utredningskommittén tyder också på att man tyvärr brister litet i det förtroende, som vi från utskottsmajoritetens sida har.

Onsdagen den
31 maj 1978

*Statliga garantier
för lån till skogs-
industrin, m. m.*

Det här förslaget om konvertibla skuldebrev i kombination med direktinflytande för staten via styrelseledamöter skulle ju kunna ge det dominerande inflytande som man säger sig icke eftersträva. Låt mig här säga att vi från utskottsmajoritetens sida är angelägna att framhålla att vi som ett alternativ till andra företagsformer vill behålla den kooperativa företagsformen även i framtiden.

Tillåt mig sedan, herr talman, att till Gustav Lorentzon säga att jag alltid har känt mig litet avundsjuk på de kommunistiska talesmännen därför att de gör det så lätt för sig. Det är så enkelt att tala om det kapitalistiska systemets uselhet och om hur enkelt man skulle lösa problemet med ett förstatligande. Men när det gäller bevisföringen har man sällan varit lika noga.

I fråga om Gustav Lorentzons påpekande om Kramförsgruppens arbete beträffande fiberbergen måste jag säga att han läst utskottets betänkande något slarvigt. Utskottet har faktiskt berört detta, och vi har framhållit: "Vissa diskussioner om de praktiska och ekonomiska möjligheterna för sådant tillvaratagande har ägt rum i regi av den s. k. Kramförsgruppen, som utgör en informell arbetsgrupp med anknytning till länsstyrelsen i Väster-norrlands län. Några mer ingående och konkreta undersökningar har dock inte utförts. Utskottet förutsätter att regeringen uppmärksammar hithörande frågor vid beredningen av den aviserade propositionen om en ny skogspoli-tik." Med detta har man avstyrkt motionen.

Låt mig däremot helt instämma i Gustav Lorentzons betygande av Gunnar Hedlunds stora betydelse för skogsindustrin i vårt land.

Med dessa ord, herr talman, ber jag att få yrka bifall till näringsutskottets hemställan i betänkandet 74 och avslag på de reservationer som fogats till detta.

GUSTAV LORENTZON (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Den föregående talaren sade att vpk:s talesmän gör det mycket lätt för sig genom att i olika sammanhang kräva ett förstatligande. Jag skulle kunna referera till vad folket ute på arbetsplatserna säger. Även till den kongress, som Pappersindustriarbetareförbundet genomför i juni månad, finns en rad motioner om förstatligande. Vi har i våra motioner år för år hänvisat till hur Kramfors massaarbetare redan 1965 tog upp frågan om ett förstatligande av skogsindustrin därför att man genom SCA:s handlande var orolig för att deras fabrik förr eller senare skulle komma att läggas ned och att SCA icke skulle komma att ta något socialt ansvar. Denna fabrik är nu borta, och avdelningen är försvunnen med de 250 man som fanns där.

På plats efter plats är det likadant. Centerpartiet har inte kontakt med arbetarna på verkstadsgolvet, även om man berömmar sig av att det finns en del av dem som röstar med centerpartiet, vilket givetvis är beklagansvärt. Det visar dock att man inte har riktig kontakt med arbetarna. Fackförening efter fackförening har krävt ett förstatligande av skogsindustrin på grund av den misskötsel som ägt rum, på grund av att skogsägarna är inställda på att få största möjliga profiter och sedan exportera kapitalet till utlandet. Detta är skäl nog för att kravet kan resas. Därför gör vid det inte lätt för oss när vi

Onsdagen den
31 maj 1978

*Statliga garantier
för lån till skogs-
industrin, m. m.*

motionerar som vi har gjort. Det är en svår väg att gå, därför att vi hittills har talat för döva öron i riksdagen. Men ute på arbetsplatserna, på de fackliga mötena och på kongresserna hyser man en helt annan uppfattning.

När det gäller vår motion om fiberbankarna finns inget annat tillägg att göra. Utskottets talesman refererade endast vad jag tidigare hade läst innantill ur utskottets betänkande, och det ger ju inget som helst stöd åt avstyrkandet av vår motion.

KARL-ANDERS PETERSSON (c) kort genmäle:

Herr talman! När Gustav Lorentzon säger att centerpartiet inte har kontakt med arbetarna och samtidigt uttalar att vi trots detta får många röster från dem, får väl detta uttalande stå för honom själv. Inkonsekvenser är ju i sig själva besvarade.

När det gäller företag som inte kunnat fortsätta sin drift därför att de inte kunnat vara konkurrensmässiga tror jag att herr Lorentzon kan finna företag även i socialistisk regi som måst nedläggas. Om man inte kan driva ett företag konkurrensmässigt, måste man på något sätt försöka ändra driften.

GUSTAV LORENTZON (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Jag skulle tro att de massa- och pappersarbetare, som i sina fackföreningar väcker motioner till sina kongresser om ett förstatligande av skogsindustrin, icke röstar med centerpartiet. Där har ni ingen kontakt med dessa arbetare. Nog sagt i den frågan.

Vad sedan gäller fabriker som drivs i socialistisk regi skulle det vara intressant att veta vad Karl-Anders Petersson menade med sitt påstående.

KARL-ANDERS PETERSSON (c) kort genmäle:

Herr talman! Jag tror inte att Gustav Lorentzon kan säga att centerpartiet inte tagit sitt arbetsmarknadspolitiska ansvar i alla bygder där detta behövs. När det gäller herr Lorentzon och hans parti så hoppas vi att även de gör detsamma.

Talmannen anmälde att Gustav Lorentzon anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare replik.

Industriministern NILS ÅSLING:

Herr talman! Näringsutskottets betänkande över regeringens förslag till åtgärder för den svenska skogsindustrin vittnar ju om en bred politisk uppslutning kring denna. Intrycket av debatten hittills här i kammaren vitsordar det omdömet. Det är självklart med stor tillfredsställelse som jag noterar detta. Vid utskottsbehandlingen har visserligen framkommit uppfattningar som i vissa delar avviker från utskottsmajoritetens, men det kan inte förta intrycket av att regeringens förslag till åtgärder har en bred politisk förankring.

Det finns förvisso all anledning att sluta upp kring åtgärder som är avsedda att skapa förutsättningar för en positiv utveckling för skogsindustrin.

Branschen är ju mycket betydelsefull för samhällsekonomin, och den har trots dagens bekymmersamma situation en stark inneboende livskraft som är ett gott tecken och ger hopp inför framtiden.

Skogsindustrin är en av de viktigaste industribranscherna i vårt land. Sammantaget sysselsätts inom branschen inemot 80 000 människor, vilket innebär att nästan var tionde industrisysselsatt här i landet för sin utkomst är direkt beroende av skogsindustrin. Till detta kommer självfallet mycket omfattande indirekta sysselsättningseffekter som skogsindustrin har bl. a. för det stora antalet människor som är verksamma inom skogsbruket. Den avgörande roll som skogsnäringen spelar för sysselsättningen inom vissa regioner och för enskilda orter är välkänd.

Skogsindustrin har ju också en utomordentligt stor betydelse för vår utrikeshandel. I fjol uppgick exporten av skogsindustriprodukter till ca 15 miljarder kronor, vilket motsvarar inemot en femtedel av den totala svenska varuexporten.

Sett i ett historiskt perspektiv har skogsindustrin expanderat mycket kraftigt här i landet. Sedan början på 1960-talet har exempelvis massakapaciteten mer än fördubblats. Kapaciteten för papperstillverkning har under samma period mer än tredubblats. Även inom andra delar av skogsindustrin har en betydande kapacitetstillväxt skett. Samtidigt har omfattande strukturella förändringar genomförts. I detta förlopp, som många gånger varit smärtsamt, inte minst för de berörda bygderna, har en successiv modernisering och effektivisering skett, vilket gett oss en internationellt sett välrustad skogsindustri.

Den mycket besvärliga situation för stora delar av skogsindustrin som vi nu upplever får således inte undanskymma det faktum att svensk skogsindustri i grunden är modern och effektiv samt har en väl utbyggd försäljningsapparat och genomgående ett mycket kvalificerat yrkeskunnande hos de anställda på skilda nivåer. Om dessa positiva inslag förvaltas rätt och vidareutvecklas, har skogsindustrin som jag ser det även framgent goda förutsättningar att kunna hävda sig i den internationella konkurrensen och därmed utgöra den viktiga exportindustri och försörjningsbas för enskilda människor och hela bygder som varit någonting karakteristiskt för branschen under lång tid.

Under de senaste åren har skogsindustrin fått vidkännas exceptionella påfrestningar. Den långvariga och djupa internationella lågkonjunkturen har fått ett mycket starkt genomslag i branschen. Historiskt sett är skogsindustrins konjunkturkänslighet förvisso inte någonting unikt, snarare karakteristiskt, men denna gång kan man säga att en rad faktorer på ett olyckligt sätt samverkat till en extremt negativ utveckling för hela branschen.

Man kan här peka på kombinationen lågt kapacitetsutnyttjande, stora överlager, successivt fallande priser på viktiga nyckelprodukter, minskade marknadsandelar och en i förhållande till våra konkurrentländer ofördelaktig produktionskostnadsutveckling. Branschen har därmed fått vidkännas en negativ utveckling som i omfattning och varaktighet saknar motsvarighet under efterkrigstiden.

Vad utvecklingen har inneburit för lönsamheten torde vara välkänt vid det

Onsdagen den
31 maj 1978

*Statliga garantier
för lån till skogs-
industrin, m. m.*

här laget. För flera företag var lönsamheten mycket svag redan år 1975. Resultatförsämringen fortsatte under år 1976. För de 16 största skogskoncernerna uppgick vinsten efter avskrivningar och räntor för år 1976 till sammantaget endast 700 milj. kr. Detta kan jämföras med motsvarande resultat åren 1974 och 1975, då resultaten var ca 5,5 miljarder kronor resp. närmare 2,5 miljarder kronor. År 1976 var lönsamheten negativ för inemot hälften av företagen, och i vissa fall var förlusterna av betydande omfattning. Detta har f. ö. framgått vid näringsutskottets behandling av propositionerna och motionerna.

Resultatförsämringen år 1977 blev närmast dramatisk. En överslagsmässig beräkning visar att den samlade förlusten för de 16 största koncernerna i branschen uppgick till ungefär 2 miljarder kronor. Detta innebär alltså att resultatförsämringen för dessa företag uppgick till närmare 8 miljarder kronor mellan åren 1974 och 1977, vilket måste betecknas som en dramatisk förändring utan något som helst motstykke i svenskt näringsliv. Några företag hade ett visserligen begränsat, men dock fortfarande positivt resultat även i fjol. Generellt gällde att företag med särskilt stark inriktning på vissa bulkprodukter, i första hand avsalumassa, kraftpapper och liner, fick vidkännas de största förlusterna.

De stora förlusterna har inneburit att företagen tvingats till omfattande upplåning. Under år 1976 ökade de 16 koncernerna sina korta och långa skulder med totalt närmare 6 miljarder kronor. Härav utgjorde drygt 2 miljarder kronor kortfristig upplåning. Som en självklar följd av detta kom företagens räntebelastning att kraftigt öka. Upplåningen fortsatte att öka under år 1977, dock i betydligt mindre omfattning än år 1976. Räntebelastningen fortsatte att öka, och de 16 koncernernas finansnetto är nu ungefär tre gånger större än år 1975. Finansnettot har alltså utvecklats till en tung börda för branschen.

Företagens upplåning har under de senaste åren i ökad omfattning skett på den internationella kreditmarknaden. Det har varit en medveten strävan från regeringens sida att företagen – och då avses naturligtvis inte bara skogsindustrin, utan hela näringslivet – så långt möjligt själva skulle klara den upplåningen genom att gå ut på den internationella kapitalmarknaden. Den finansiella utvecklingen i kombination med de speciella villkor som ofta gäller för dessa internationella lån innebär att situationen nu är besvärlig för vissa låntagande skogsföretag liksom för deras utländska långivare. Det är viktigt och betydelsefullt att den utlandsupplåning som nu skett säkerställs. Det är mot bl. a. denna bakgrund som regeringens nu aktuella förslag skall ses.

Vilken utveckling kan vi då vänta för det här året och för nästa? Även om bilden inte är helt entydig, kan man emellertid konstatera att en viss förbättring har inträtt i branschen under det första kvartalet i år. När det gäller avsättningsläget har en viss ljusning direkt kunnat noteras, vilket f. ö. märkts i utvecklingen av vår handelsbalans. För sågade trävaror har våra exportleveranser hittills under 1978 utvecklats gynnsammare än under samma tid i fjol. Även massa- och pappersleveranserna har ökat märkbart. Jämfört med

första kvartalet 1977 kan vi sålunda notera en ökning av leveranserna för avsalumassa med 16 % och för papper med 11 %. Kapacitetsutnyttjandet i branschen ligger emellertid kvar på en låg nivå, och leveransökningarna har således skett i huvudsak genom en accelererad lagerutveckling. Detta innebär att lagerhållningen kan komma ned till en normal nivå under sommaren. Följaktligen kan kapacitetsutnyttjandet successivt komma att stiga under andra halvåret i år, naturligtvis under förutsättning att de marknadsförbättringar som vi nu med tillfredsställelse noterar håller i sig och kanske också förstärks.

Även en del prisökningar har skett sedan årsskiftet. Detta gäller dock främst vissa papperskvaliteter, men även massaprisutvecklingen inger förhoppningar. Det finns nämligen positiva tecken på att en viss höjning kan komma under hösten. Att prisuppgången blir så stor att man uppnår den nivå som rådde innan priserna sänktes i början av år 1976 kan man dock inte räkna med skall inträffa under det närmaste året.

Den sammanvägda bedömning som i dag kan göras av leverans- och prisutvecklingen för massa- och pappersindustrins produkter innebär att vi inte kan vänta någon mer avgörande resultatförbättring för företagen under detta år. Det innebär att flera av de företag som under åren 1976 och 1977 fått vidkännas stora förluster kommer att få ett negativt resultat även för innevarande verksamhetsår.

De åtgärder som regeringen nu har föreslagit syftar till att underlätta för företagen att överbrygga de akuta finansiella problem som nu har uppstått. Jag vill emellertid understryka – vilket också framhålls i regeringens förslag – att avsikten med åtgärderna inte är att konservera en mindre rationell branschstruktur. En fortsatt anpassning till de successivt ändrade marknadsförhållandena i vår omvärld är nödvändig för att skogsindustrin skall vara internationellt konkurrenskraftig. Det är emellertid minst lika angeläget att åtgärderna kan vidtas på ett planerat sätt och i nära samverkan mellan berörda parter.

Det är en viktig industripolitisk uppgift att skapa förutsättningar för att den strukturella utvecklingen inom branschen skall kunna genomföras på ett ur såväl företagens som samhällets och de anställdas synvinkel ändamålsenligt sätt. Att regeringens industripolitiska ambition ligger i linje med denna princip torde vid det här laget vara väl dokumenterat. De förslag till åtgärder som riksdagen har att ta ställning till i dag utgör direkta exempel på denna industripolitiska filosofi. Låt mig nämna ytterligare några exempel.

Som jag tidigare i annat sammanhang har informerat kammaren om pågår inom industridepartementet ett omfattande utredningsarbete rörande skogsindustrin. Resultatet av arbetet och skogsutredningens betänkande avses utgöra underlag för ett näringspolitiskt program för skogsnäringen. De frågor som härvid kommer att tas upp kommer att i första hand avse de mer långsiktiga frågorna. Det är för tidigt att gå in på vilka konkreta åtgärder som kan komma att aktualiseras från regeringens sida i detta sammanhang.

Vad jag nu sagt kan också vara ett svar på de frågor som tidigare under debatten ställts till mig beträffande regeringens planeringsaktivitet. I detta

Onsdagen den
31 maj 1978

*Statliga garantier
för lån till skogs-
industrin, m. m.*

planeringsarbete måste stor uppmärksamhet naturligtvis ägnas skogsindustrins långsiktiga utveckling, utbyggnad mot vidareförädling etc. Det huvudsakliga problemet vid den tidpunkt då detta arbete sattes i gång var den kvantitativa konflikt mellan råvarubehov och råvarutillgång som blev uppenbar åren 1973 och 1974 och som avspeglade sig i en något yrvaken debatt med vissa överdrifter. I övrigt föreföll skogsindustrin i allt väsentligt problemfri, när debatten och arbetet startades.

Den finansiella ställningen var god. Lönsamheten låg på en tillfredsställande nivå tack vare högt kapacitetsutnyttjande, god efterfrågan och kraftiga prisökningar på färdigvaror. Förutsättningarna för skogsindustrin att av egen kraft möta framtiden framstod därmed i allt väsentligt som synnerligen goda. Situationen nu är radikalt förändrad. Vi ser nu hur problembilden snabbt har vidgats. Strukturproblemen har blivit mer framträdande.

Frågan om hur den framtida kapitalförsörjningen skall kunna tryggas har blivit högaktuell. De nedjusterade prognoserna för den långsiktiga efterfrågeutvecklingen internationellt kan bli ytterligare ett problem, särskilt mot bakgrund av det hårda konkurrenstrycket från andra producentländer. Listan kan göras lång, men den exemplifiering som jag nu givit borde räcka för att alla skall inse att samtliga berörda parter i samverkan måste arbeta konstruktivt för att den svenska skogsnäringen skall kunna bibehålla den internationella tätposition som den hittills har haft. Bilden är alltså komplicerad. Den kräver en positiv och konstruktiv samverkan mellan alla berörda parter för att man skall kunna hitta resultatmässigt riktiga lösningar.

När det gäller råvaruförsörjningen – den ursprungliga och centrala frågan i diskussionen – kan man konstatera att den i dagsläget inte utgör något generellt problem för skogsindustrin. Ett successivt ökat kapacitetsutnyttjande kan naturligtvis medföra att problem ånyo uppstår. De strukturella förändringar som nu gjorts kommer å andra sidan att medföra att nya råvaror tillförs marknaden. Frågan om skogsindustrins långsiktiga försörjning med vedråvara har emellertid ändå inte förlorat i aktualitet, eftersom den är nära kopplad till de möjligheter till vidareutveckling som branschen har.

Råvarukostnaderna i svensk skogsindustri är en annan fråga som varit central i denna debatt. Råvarupriserna avspeglar den allmänna ekonomiska situationen och är alltså inte, som man ibland tycks tro i den enklare debatten, påverkbara isolerade från andra omständigheter som påverkar samhällsekonomin. En av domänverket utförd utredning visar att 70–75 % av råvarukostnaderna är direkt hänförliga till arbetskostnader i skogsbrukets olika led, för att nu ta ett exempel på vad som styr utvecklingen i detta avseende.

De ändrade förutsättningarna för skogsindustrin har lett till att tidigare framtaget utredningsmaterial nu måste kompletteras med ytterligare studier och att tidplanen för arbetet kommit att förskjutas. Arbetet bedrivs emellertid med största möjliga skyndsamhet. Den akuta situationen visar angelägenheten av att arbetet fortgår med all tänkbar målmedvetenhet.

Regeringen har nyligen tillkallat en kommitté, som skall göra en samlad analys och bedömning av skogsägareföretagens nuvarande situation och utveckling på något längre sikt. Bakgrunden till denna åtgärd är att dessa

Ondsdagen den
31 maj 1978

*Statliga garantier
för lån till skogs-
industrin, m. m.*

företag – på grund av snabb expansion, svag konsolidering och därmed ogynnsam kapitalstruktur – drabbats särskilt hårt av de senaste årens starkt negativa resultatutveckling. Kapitalstrukturen i skogsägareföretagen betingas ju av dessa företags alldeles speciella kooperativa karaktär.

I de särskilda direktiv som meddelats framhålls även att kommittén – mot bakgrund av de strukturella och andra åtgärder som kan aktualiseras – närmare skall studera frågan om skogsägareföretagens långsiktiga finansiering. Jag vill peka på att kommittén är oförhindrad att undersöka strukturåtgärder där även andra skogsindustriföretag berörs. I ett första skede arbetar nu kommittén med de problem som uppstått inom NCB.

Bakgrunden har tecknats i den proposition med förslag till ett speciellt villkorlån av Uddeholmstyp som riksdagen i dag går att besluta om. Jag vill i detta sammanhang med tanke på den debatt som nyss förts understryka att det här inte är fråga om en subvention till industrin utan gäller en speciell låneform, avsedd för ett företag med särskilda problem ungefär liknande Uddeholms.

Hösten 1977 tillkallade jag en särskild utredningsman för att närmare gå igenom boardindustrin. Denna bransch har sedan flera år kännetecknats av överkapacitet och negativ resultatbild. En kapacitetsneddragning framstod som helt nödvändig för att få till stånd en anpassning till det realistiskt tillgängliga marknadsutrymmet. Utredningsmannen har i samråd med bl. a. företrädare för de enskilda företagen och de fackliga organisationerna utarbetat ett förslag till strukturplan för boardindustrin.

Boardutredningen utgör ett bra exempel på hur regeringen genom en initierande och katalyserande funktion kan få berörda parter att komma fram till en i allt väsentligt samstämmig uppfattning om vilka konkreta åtgärder som måste vidtas för att få till stånd en totalt sett hållbar och framtidsinriktad struktur i en bransch inom skogsindustrin. Denna insats från regeringens sida kommer till uttryck även i det uppdrag att utreda vissa frågor rörande skogsägareföretag som jag nyss omnämnde.

Det är angeläget att nu successivt knyta ihop de frågor som sammanhänger med skogsnäringens situation och framtida utveckling. Detta kommer bl. a. att ske i skogsbranschrådet, som är ett naturligt diskussionsforum för dessa frågor.

Låt mig avslutningsvis, herr talman, än en gång understryka att regeringen ägnar skogsindustrin den allra största uppmärksamhet, inte bara betingat av den aktuella besvärliga situationen för en nyckelbransch i svenskt näringsliv utan också i omsorgen om att säkra denna viktiga branschs framtida utvecklingsmöjligheter. Ett flertal aktiviteter av utredande och annan karaktär pågår, och resultaten kommer att ligga till grund för regeringens fortsatta överväganden.

GUSTAV LORENTZON (vpk) kort genmäle:

Herr talman! De frågor som jag i mitt tidigare anförande ställde till industriministern fick jag inga svar på. Bl. a. frågade jag: Hur kommer det att gå med 140 sågverksarbetare därest ni går med på den nya ansökan som NCB

Onsdagen den
31 maj 1978

*Statliga garantier
för lån till skogs-
industrin, m. m.*

har inlämnat till regeringen? Det skulle vara lämpligt att få svar på den frågan i detta sammanhang, för om sågverket skall läggas ner kan man knappast använda de 75 procenten. Det är ju fråga om helt ny ersättningsindustri. Detta visar på planlösheten, och det är inte bara planlösheten inom NCB, utan den har funnits inom hela skogsindustrin. Det är självklart att när NCB har sett skogsindustrin i övrigt uppträda på det sätt den har gjort, så kommer man också att använda sig av sådana fördelar för att det privata vinstbegäret skall tillfredsställas, så långt det är möjligt. Detta har också varit drivkraften.

Industriministern talar här om det utvecklingsprogram som möjligen skall komma, men detaljer kan han inte lämna. Jag skulle i det sammanhanget vilja knyta an till de uppgifter som numera går genom pressen om hur japanerna har byggt hela kombinat för framställning av massa och papper. De har byggt dessa kombinat så de kan gå på vatten, och de forslas nu upplör Amazonfloden – Brasilien är en av beställarna. Det skulle kunna ge jobb för svensk varvsindustri, men jag tänker närmast på svensk skogsindustri. Den processindustri vi har i detta land har ju kunnat upprätthållas på grund av att skogsindustrin har varit före med produkterna. Men när det gäller vidareutveckling är vi långt efter. Här föreligger en fara enligt min mening, att om den japanska utvecklingen fortsätter och u-länderna skaffar sig massa- och pappersfabriker i den utsträckning det nu talas om, kommer det att bli svårt för gamla Sveriges skogsindustri att klara konkurrensen i fortsättningen. Då har vi ett nytt varvsproblem i Sverige. Jag undrar om industriministern har uppmärksammat den frågan. Det skulle vara intressant att veta det och även att få svar på de övriga frågor jag har ställt.

RUNE JOHANSSON i Ljungby (s) kort genmäle:

Herr talman! Industriministerns anförande var välvilligt och försiktigt och jag har ingen anledning att söka strid för dess egen skull. Jag har klart deklarerat vår uppfattning i viktiga skogspolitiska och allmänt industripolitiska frågor, och den ligger fast. Jag skulle bara vilja ställa ett par frågor.

Industriministern säger att det programarbete som påbörjats via skogsbranschrådet och de utredningar som genomförts har tagit lång tid, det har blivit en förskjutning framåt i tiden. Vår avsikt var ursprungligen att kunna presentera ett förslag för riksdagen 1977 med tillämpning från 1978. Händelseutvecklingen har gjort att vi inte fått tillfälle till det. Min fråga är nu: Hur lång tid räknar industriministern med att det skall ta innan regeringen är beredd att presentera ett långsiktigt skogsprogram? Jag hoppas vi är överens om att det är utomordentligt viktigt.

Jag skulle bara som en kommentar till vad industriministern anförde vilja säga att historieskrivningen i stort sett är riktig. Det fanns en optimism inom skogsindustrin i mitten på 1970-talet som var utomordentligt stor. Men det fanns en grupp – de anställda – som via sina fackliga organisationer redan 1974 uttryckte sin stora oro för vad som kunde komma att ske i framtiden – denna överoptimism dämpade i någon mån intresset för att bygga ut mer av vidareförädling. Och framför allt insåg man inte i tid den utveckling vi var inne i, nämligen mot en överkapacitet som väsentligt översteg tillväxten i skogen.

Råvarukostnaderna har påtalats, och industriministern menar att debatten delvis fått slagsida. Men man kan ju ändå inte komma förbi att om man gör en jämförelse mellan Sverige och Canada resp. USA – våra två främsta konkurrentländer – så är råvarukostnaderna i de två senare länderna ungefär hälften av vad de är i Sverige. Därmed går jag inte in i polemiken om vad våra råvarukostnader består i.

Men jag vill upprepa vad jag sade i mitt anförande, nämligen att generositeten från industriernas och inte minst skogsägarindustriernas sida blev alltför stor, och det är bl. a. den som verkar nu.

Industriministern NILS ÅSLING:

Herr talman! Jag vill först till Gustav Lorentzon säga att jag inte känner till de närmare omständigheterna beträffande NCB:s sågverk. Rent allmänt vill jag säga att det förhållandet att företaget nu fått ett villkorslån inte skall innebära – det framgår f. ö. av utskottetsbetänkandet att näringsutskottet delar min uppfattning – att företaget inte kan genomföra nödvändiga strukturella förändringar, naturligtvis efter sedvanliga förhandlingar med de anställdas organisationer. Detta är det svar jag kan ge Gustav Lorentzon om företagets dispositioner beträffande olika driftplatser. Det är en dialog som Gustav Lorentzon får ta upp med företaget.

Jag känner mycket väl till den verksamhet som bedrivs av bl. a. japanska företag med att utveckla flytande massafabriker. Jag vet också att våra svenska varv, som nu söker alternativ produktion, är väl informerade och delvis också långt framme i förberedelserna för att kunna gå in i samma typ av produktion. Med det förbättrar ju inte situationen för svensk massaindustri – snarare tvärtom.

När det gäller den allmänna utvecklingen inom svensk cellulos- och pappersindustri jämfört med situationen i branschen internationellt är Gustav Lorentzon dåligt informerad. Svensk massa- och pappersindustri är i de flesta avseenden tekniskt och marknadsmässigt på toppen av vad branschen kan erbjuda internationellt. Även om utvecklingsarbetet kanske inte har bedrivits i kombinat på det sätt Gustav Lorentzon talar om så finns de utvecklingsinsatser som genomförts väl dokumenterade på olika driftplatser.

Till Rune Johansson vill jag säga att programarbetet tagit längre tid än beräknat. Skogsutredningen föreligger nu och remissbehandlas – det är en väsentlig hörnsten i programarbetet. Jag räknar med att före den 10 mars nästa år kunna förelägga riksdagen resultatet av detta programarbete, och det blir en väsentlig byggsten i det allmänna näringspolitiska program för 1980-talet som den här regeringen då har för avsikt att presentera.

Jag känner väl till bakgrunden till programarbetet och den oro som då fanns på sina håll inom de fackliga organisationerna beträffande en överkapacitet. Som jag sade tidigare tror jag att den oron är något överdriven. Jag tror att strukturförändringarna gör att vi får en balans mellan kapacitet och råvarutillgång. Man gör väl också en mer sansad bedömning av de tillgängliga råvaruresurserna än man gjorde under den senaste högkonjunkturen.

*Statliga garantier
för lån till skogs-
industrin, m. m.*

Jag fann det angeläget att ta upp råvarukostnaderna i mitt anförande eftersom det i den aktuella debatten, från personer som borde veta bättre, förekommer analys av råvarukostnadernas innebörd och effekt på branschen som inte är med sanningen överensstämmande. Det är riktigt, som Rune Johansson här säger, att råvarukostnaderna i Canada och USA är helt annorlunda. Den fråga man ställer är följande: Anser Rune Johansson att det exploaterande skogsbruk som bedrivs i Canada och USA är, inte minst med tanke på de anställda, ett föredöme för det svenska skogsbruket? Skall vi erbjuda våra skogsarbetare den typ av sysselsättningsstrygghet som man erbjuder de anställda inom skogsbruket i Canada och USA? Är det dessutom så, att Rune Johansson anser att den syn på skogsbrukets roll inom regionalpolitiken som man har i Canada och USA är någonting föredömligt? Vi märker ändock redan nu att 0-zonen håller på att vidgas inom den svenska skogsnäringen, och det får – om det fortsätter – förödande konsekvenser när det gäller sysselsättningen i vissa perifera bygder, dvs. förödande regionalpolitiska konsekvenser. Det är också frågor som man måste väga in vid bedömningen av råvarukostnaderna och deras roll i industrins utveckling.

GUSTAV LORENTZON (vpk) kort genmäle:

Herr talman! På min direkta fråga till industriministern, som jag har upprepat ett par gånger, om hur det skall bli med de 140 sågverksarbetarna i Kramfors som hotas av arbetslöshet, svarade han att han inte känner till förhållandena beträffande NCB:s sågverk i Sandviken. Det tycker jag är mycket underligt. Här finns det papper och det måste ju herr Åsling ha läst! Eller skall man tala med den ansvarige sekreteraren?

I ansökan förutsatts att Dynäs sågverk tagits ur bruk och demonterats före byggandet av journalpappersbruket. Det har alltså tagits ur bruk och demonterats, innan byggandet av pappersbruket har satts i gång. Gå och tala med sekreteraren om det här om det nu stämmer, som herr Åsling sade, att herr Åsling inte har en aning om saken. Jag betvivlar inte sanningshalten i herr Åslings påstående. Men kontakten kan vara bristfällig även i de bästa kanslier.

Beträffande Japan och utvecklingen där finner jag det faktiskt litet anmärkningsvärt och oroande, när industriministern säger att jag skulle vara dåligt underrättad, eftersom svensk skogsindustri i dag befinner sig på ett mycket högt plan internationellt. Men det är ju det jag säger. Vi är långt före på detta område. Eftersom det rör sig om en processindustri som det är mycket lätt att efterapa, hindrar det inte att andra länder kan ta marknaden från den svenska skogsindustrin.

Jag minns att en industriman en gång i denna kammare stod upp och höll ett långt tal som riktades mot den dåvarande socialdemokratiska regeringen, som anklagades för att Statsföretag AB sköttes med vänster hand. Se hur bra det går för oss inom den privata industrin, sade han. Några månader efteråt gick hans företag i konkurs. Det var så när direktörerna satt på sina stjärter och kunde sälja vad som helst ute i världen. Var inte så säkra! Den svenska skogsindustrin kan råka ut för samma svårigheter som annan industri i det

här landet. Därför gäller det att sätta i gång forskning och utveckling beträffande andra varor, där Sverige kan ligga före andra länder. Det är detta våra motionsyrkanden gäller. Och det är det jag har försökt få fram i våra anföranden och försökt intressera industriministern för även den här gången.

RUNE JOHANSSON i Ljungby (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag känner till situationen i USA och Canada för dåligt för att gå in i en diskussion om skogsnäringen i resp. land. Men jag kan inte undvika att i den debatt som tas upp om kostnadsproblemen, då man i regel anför arbetskostnaden, nämna de här siffrorna. Samtidigt skulle jag kunna tillägga, att om råvarukostnaden är hälften i USA och Canada mot vad den är i Sverige, så uppgår arbetskostnaden vid produktion av ett ton massa till 10 % såväl i Sverige som i USA och Canada. Därför är det en litet skev debatt man för, om man framför allt vill framhålla arbetskostnaderna som det stora problemet.

Jag har med uppmärksamhet följt vad som hänt inom skogsindustrin och noterat, att man sänkt priset med 10–15 % under den senaste tiden. Det tyder på att man ansett priset vara för högt och att det fanns utrymme för att sänka det. Också detta påverkar naturligtvis bilden.

Låt mig emellertid till sist säga, herr talman, att det som är väsentligt nu, om vi skall ta igen våra – låt mig säga så – höga kostnader, är att vi går längre i fråga om vidareförädling. Vi måste gå fram med ett program som är en planering för att bygga en effektiv, konkurrenskraftig industri. Regeringen måste se till att investeringskapitalet på det området kommer fram so oder so.

Det får inte bli så som det blev med Volvo, att vi tvingar ut svenska företag för att på den utländska marknaden finna finansieringskällor, varigenom vi successivt avhänder Sverige dess värdefullaste tillgång, vår industri som skall ge oss sysselsättning och en god ekonomi. Om det måste vi kunna bli överens. Regeringen ägnar alltför liten uppmärksamhet åt dessa uppgifter, och det oroar oss nu i mycket hög grad.

Industriministern NILS ÅSLING:

Herr talman! Jag har ingen anledning att gå in på en värdering av enskilda företags dispositioner beträffande vissa speciella driftplatser. Vad Gustav Lorentzon citerar ur är uppenbarligen en ansökan enligt 136 a § byggnadslagen, ett ärende som alltså är under beredning och vars definitiva resultat vi ännu inte sett. Jag har ingen anledning att på de premisserna ge mig in i en diskussion om hur planeringen och sysselsättningen för ett eller annat sågverk skall lösas.

När det gäller vidareförädlingen är det ju så att svensk skogsindustri i mycket leder den utveckling mot avancerade produkter som äger rum. När jag i mitt anförande sade, att ett väsentligt inslag i programarbetet blir att fastlägga de utvecklingslinjer som vi bör eftersträva i svenskt skogsbruk för framtiden, syftade jag självfallet på vidareförädlingen, där vi har våra bästa

Nr 158

Onsdagen den
31 maj 1978

*Statliga garantier
för lån till skogs-
industrin, m. m.*

Onsdagen den
31 maj 1978

*Statliga garantier
för lån till skogs-
industrin, m. m.*

möjligheter att utveckla industrin för framtiden. När det gäller bulkprodukterna och massatillverkningen har vi ju med hänsyn till den tillgängliga råvaran nått vårt maximum i kapacitetshänseende.

Jag tror att Rune Johansson i Ljungby och jag egentligen är överens. Anledningen till att jag tog upp råvarukostnaderna isolerat var, att debatten i det avscendet ur regionalpolitisk synpunkt håller på att helt spåra ur. Den prissänkning på skogsråvara som nu genomförs och som är angelägen med tanke på industrins konkurrenskraft har givit ett direkt utslag i domänverkets rörelse, på så sätt att domänverkets genuina glesbygdsrevir går med förlust. Skogsproduktionen kan inte upprätthållas på det sätt som man skulle ha önskat i vårt lands perifera delar, där skogsnäringen av regionalpolitiska skäl har en klart dominerande betydelse.

Att det inte är enbart arbetskraftskostnaderna som avgör vår svenska massaindustris konkurrenskraft är helt klart. Men om man kritiserar utvecklingen av kostnaderna för råvaruproduktionen, skall man ha klart för sig att den är beroende av hela vår samhällsekonomi och att 70–75 % av råvarukostnaden är arbetskostnader på olika nivåer.

Jag är också överens med Rune Johansson om att det är angeläget att vi mobiliserar det nödvändiga investeringskapitalet inom skogsindustrin för att föra näringen vidare och för att finansiera de olika utvecklingsprojekt som finns på planstadiet f. n. Jag är för min del beredd medverka till att kapital mobiliseras för detta.

När Rune Johansson använder Volvo som exempel, så är väl det ett dåligt exempel i sammanhanget. Volvoaffären var ju resultatet av en strävan inom ramen för det industripolitiska samarbetsavtal som Sverige tecknat med Norge för att hitta en bredare bas och en ökad hemmamarknad, som ger företaget ökad styrka och som även innebär att företaget bättre kan klara sysselsättningen här i landet.

Jag noterar att i den nya skissen till socialdemokratiskt näringspolitiskt handlingsprogram delar man helt min och regeringens värdering av hur utvecklingsinsatserna i svensk bilindustri skall utformas – till skillnad från de inlägg som kommit mera spontant från socialdemokratiskt håll som kommentar till Volvoaffären.

IVAR HÖGSTRÖM (s):

Herr talman! Efter Rune Johanssons i Ljungby mer principiella anförande om skogsindustrins aktuella situation, som jag helt instämmer i, skall jag ägna mitt debattinlägg i huvudsak åt propositionen 1977/78:180 om lån till Norrlands Skogsägares Cellulosa AB och näringsutskottets betänkande i denna del.

Jag vill allra först slå fast att vi från socialdemokratiskt håll klart deklarerat vår beredvillighet att bifalla regeringens förslag om att anslå begärda 400 milj. kr. i stöd åt företaget. Detta förestavas av hänsyn till NCB:s utomordentliga betydelse för sysselsättningen inom delar av landet där stora sysselsättningsproblem redan föreligger.

Vi har emellertid ansett oss böra ställa vissa villkor för att stödet skall utgå,

Onsdagen den
31 maj 1978

*Statliga garantier
för lån till skogs-
industrin, m. m.*

något som det tyvärr inte i alla stycken gått att få enighet om i utskottet. Men innan jag går in på detta, vill jag med några ord beröra den enligt mitt förmenande något egendomliga debatt som har förts beträffande NCB:s organisation och dess ledning. Utan att fördjupa mig i detta vill jag ändå, när man kritiserar NCB:s ledning för bl. a. dåliga företagsköp, erinra om att NCB ändå under många år har klarat sysselsättningen i enheter, som sannolikt med annan ägare för länge sedan skulle ha varit nedlagda. Sandvikens och Hissmofors kan utgöra exempel på sådana enheter.

Och för den som på nära håll kunnat följa utvecklingen i Ådalen står NCB:s handlande här i bjärt kontrast till det stora privata skogsföretagets utslagning av mindre lönsamma enheter. Jag tycker därför att NCB i sammanhanget skall hållas räkning för att man fram till nu upprätthållit sysselsättningen i dessa enheter. När man varslat om nedläggning av Sandvikens och Hissmofors Sulfidfabriker har utskottet därför inte funnit skäl att ifrågasätta företagets redovisade bedömning av framtiden för de två fabrikena. Utskottet är nämligen klar över att nedläggning av vissa enheter inte kan uteslutas som nödvändiga inslag i en fortgående strukturförändring inom skogsindustrin. Utskottet är också överens om att med hänvisning till den allvarliga sysselsättningssituationen på de berörda orterna betona det angelägna i att en ersättningsindustri tillskapas i Hissmofors och att den planerade utbyggnaden av företagets anläggningar i Väja i Kramfors kommer till stånd så snart som möjligt. Utskottet understryker att regeringen för dessa projekt bör ställa erforderliga finansiella resurser till förfogande bl. a. inom ramen för lokaliseringstödet.

Jag återkommer, herr talman, senare i mitt anförande till utbyggnaden i Väja och dess finansiering.

Så till villkoren för lånet. Utöver vad Rune Johansson i Ljungby anförde i det avseendet beträffande reservationerna 2 och 3 vill jag understryka några synpunkter.

I reservationen 2 har vi krävt att staten skall få utse två styrelserepresentanter och en revisor i företaget. Utskottsmajoriteten har gått med på att en revisor utses av staten men avstyrker styrelserepresentationen under motiveringen, att det skulle vara olämpligt med hänvisning till att staten har egna skogsindustriföretag som är verksamma i samma geografiska område som NCB. Staten skulle enligt utskottsmajoritetens mening på detta sätt skaffa sig en insyn i ett konkurrerande företag.

Vi har svårt att förstå den motiveringen, eftersom avsikten med detta villkor inte är att ge staten ett dominerande inflytande inom den på producentkooperativ grund arbetande skogsägarrörelsen. Vi har i olika sammanhang givit uttryck åt vår uppfattning – och gör det även nu – att de producentkooperativa företagen utgör ett från samhällets synpunkt värdefullt komplement till de statsägda och privatägda företagen. Men med hänsyn till det besvärliga sysselsättningsläget inom NCB:s verksamhetsområde och storleken på det belopp det nu är fråga om och som staten skall sätta in måste det också vara ett rimligt krav att staten får en effektiv insyn i företagets löpande verksamhet under den tid lånet avser.

*Statliga garantier
för lån till skogs-
industrin, m. m.*

Det bör kanske i sammanhanget erinras om att när staten ställde lånet till Uddeholms AB:s förfogande träffade regeringen en överenskommelse med bolaget om att sätta in en representant i styrelsen så länge lånet stod kvar. Man kan också fråga sig hur förhållandet blir, om man i samband med utbyggnaderna inom skogsägarnas industriföretag finner att det från finansiell synpunkt blir aktuellt med någon partner, inhemsk eller utländsk. Kommer inte då den blivande partnern att kräva representation i styrelsen? Allt talar för att detta krav kommer att tillgodoses. Varför hyser man denna rädsla för att staten skulle få en motsvarande insyn, om den går in med ett belopp av den storleksordning det nu är fråga om? Att åberopa statens konkurrenssituation är enligt vår mening inte något bärande skäl för att motsätta sig statens insyn.

I reservationen 3 kräver vi att lånet skall ställas till förfogande mot konvertibla skuldebrev, som kan omvandlas till aktier. Vi utgår från att de insatser som nu görs för att sanera NCB:s ekonomi skall leda till avsett resultat. Då kommer det inte att bli något behov av att omvandla skuldebrev till aktier, utan lånet kommer då att kunna återbetalas av företaget.

Vårt förslag kommer endast att bli tillämpligt i ett läge då företagets nu aktuella ekonomiska problem inte kan lösas trots det stöd som nu föreslås. I ett sådant läge kan det bli fråga om ägarbyte och nedläggning av företagsenheter, som kan få betydande regionalpolitiska konsekvenser.

Det är först då som staten skulle inträda som delägare. För de anställda bör det vara en större trygghet om staten i ett sådant läge kan vara med och ta ett ägaransvar.

Som jag deklarerade i fråga om styrelserepresentationen anser vi att den på producentkooperativ grund arbetande skogsägarrörelsen utgör ett värdefullt alternativ till privat och statlig verksamhet inom branschen. Vi har således inget primärt intresse av att staten skall gå in som ägare, utan det är först i ett krisläge vi anser att staten skall försäkra sig om ett inflytande. Det är alltså enbart en riskgaranti och ingenting annat det är fråga om.

Sedan vill jag, herr talman, något kommentera det särskilda yttrande vi fogat till utskottsbetänkandet och som rör frågan om användning av s. k. 75-procentsbidraget till företag inom skogsindustrin.

I våra partimotioner nr 1817 och 1954 har vi för att förhindra omedelbara nedläggningar krävt att det tillfälliga sysselsättningsbidraget med 75 % av företagens löne- och sociala kostnader för övertalig personal som nu gäller för stålindustrin även skall gälla för skogsindustrin.

Vi har med tillfredsställelse kunnat notera att utskottet enats om en skrivning som i princip kan komma att tillgodose våra önskemål i detta avseende. Utskottet förutsätter nämligen att regeringen skall pröva frågan att låta bidraget utgå även till skogsindustrin under de närmaste två åren eller till utgången av år 1980. Vi avvaktar därför nu regeringens kommande beslut i denna fråga och avstår t. v. från vårt krav att som villkor för garanti och lån skall gälla att ingen nedläggning får förekomma under de närmaste två åren.

Onsdagen den
31 maj 1978

*Statliga garantier
för lån till skogs-
industrin, m. m.*

Jag vill i detta sammanhang understryka vikten av att regeringen omedelbart efter riksdagens beslut meddelar sitt beslut i frågan, så att företaget kan återkalla de utfärdade varslen. Det är nämligen ytterst angeläget att de anställda på de berörda orterna erhåller besked så snart som möjligt. Ytterligare ett skäl för att varslen återkallas är att enligt vad jag erfarit har priserna på den massa som tillverkas i Sandviken och Hissmofors stigit så mycket att den beräknade förlusten bedöms bli hälften mot den tidigare uppskattade. Detta faktum, tillsammans med sysselsättningsstödet, gör att företaget nu bör kunna driva de två enheterna tills ny sysselsättning har skapats. Vi förväntar därför att företaget återkallar de utfärdade varslen.

Avslutningsvis vill jag, herr talman, återkomma till den mer framtidsinriktade verksamheten inom NCB. Därvid är den planerade utbyggnaden av företags anläggningar i Väja i Kramfors den viktigaste. Som jag tidigare har erinrat om har utskottet uttalat önskvärdheten av att denna utbyggnad snarast kommer till stånd och att staten ställer erforderliga finansiella resurser till förfogande. Jag vågar hävda att både för företagets långsiktiga överlevnad och för en ny industriell utveckling i Ådalen är detta ett livsvillkor.

Efter de senaste årtiondenas hänsynslösa nedläggning av skogsindustriell verksamhet i bygden är det av största vikt att NCB, som är det dominerande skogsföretaget, ges möjligheter till en expansiv utveckling som på sikt tryggar sysselsättningen och därmed skapar en tro på framtiden i denna skogens ådal. Ådalens befolkning har rätt att kräva att den råvara som kommer ner i Ångermanälvens dalgång även förädlas i bygden. Alla förutsättningar finns för detta.

Dess betydelse för bygden framstår klart om jag bara nämner att när utbyggnaden 1988 beräknas vara klar i sin helhet skall nära 500 nya arbetstillfällen ha tillkommit. Det är då en anläggning som har förutsättningar att klara 1980- och 1990-talens konkurrens inom skogsindustrin. En utbyggnad som den projekterade i Väja för tråhaltigt tryckpapper ger också en avkastning på investerat kapital som är den högsta möjliga inom svensk skogsindustri.

Alla bedömare anser också att svensk skogsindustris framtid bör bli övervägande ljus. Efterfrågan på papper och vår närhet till de stora befolkningscentra i Västeuropa kommer att skapa gynnsamma förutsättningar för svensk skogsindustri. Det innebär också att vi i det här landet måste gå vidare med vidareförädling av vår råvara. Det är också sett från export- och valutasynpunkt angeläget för vårt land.

Därför måste samhället också bidra till att underlätta finansieringen av det nu aktuella projektet. Men i det sammanhanget vill jag också understryka att när samhällets medverkan till finansiering nu begärs, måste också ägarna till företaget på ett helt annat sätt än tidigare sluta upp kring det egna företaget, för när vi har tagit del av ägarnas insats måste vi konstatera att den har varit helt otillräcklig. Jag tror att det finns anledning för skogsägarna inom NCB:s verksamhetsområde att allvarligt fundera över den uppmaning som den nye verkställande direktören i LRF, Torsten Andersson, givit uttryck åt i följande ord: Styrkan hos skogägarföretagen är medlemsuppslutningen.

Onsdagen den
31 maj 1978

*Statliga garantier
för lån till skogs-
industrin, m. m.*

Jag vågar påstå att skogsägarna under de goda åren inte har känt tillräckligt ansvar för de egna industrierna. Man har inte i tillräcklig grad plöjt ner de goda årens vinster i företagen.

Herr talman! Anledningen till att jag så pass utförligt uppehållit mig vid den planerade utbyggnaden i Väja är vetskapen om att den inte bara har betydelse för Ådalen utan också för alla anställda inom hela NCB-koncernen.

Till sist yrkar jag, herr talman, bifall till de reservationer vi fogat till utskottsbetänkandet.

IIANS WACHTMEISTER (m):

Herr talman! Det är inte mer än fem år sedan vi hade en kraftig högkonjunktur inom skogsnäringen. Även bland fackmänniskor fanns det de som då ansåg att den konjunkturen skulle bli bestående, eftersom den ansågs bero på att u-världens köpkraft äntligen hade slagit igenom. Det gällde därför att snabbt bygga upp nya industrier och utvidga dem som fanns. Man byggde ut, delvis med hjälp av kommunen, utan hänsyn till de varningar som framfördes från regionens redan etablerade industrier. De förutspådde, med sin kännedom om den lokala råvarusituationen, ett läge med fler underförsörjda företag i stället för färre som kunde utnyttja hela sin kapacitet.

Här är inte plats för någon skadeglädje. Det må vara nog att konstatera att det tyvärr gått precis så som vi, som då betecknades som olyckskorpar, fruktade. Nu skall vi försöka att med gemensamma krafter få ordning på torpet igen. Meningen är att det huvudsakligen skall ske genom de kreditgarantier som föreslagits i propositionen 123 och genom direkta lån i det mest akuta fallet, NCB.

Om jag får börja med det sista så är det ganska litet som skiljer utskottsmajoritet och reservanter åt – det är i fråga om de två statliga styrelseledamöterna och de konvertibla skuldebrev. Man är överens om att en statlig revisor skall finnas, och därmed tycker jag att kravet på insyn i företaget i erforderlig grad är tillgodosett. Då därtill regeringen tillsatt en särskild kommitté för att granska det akuta läget inom NCB och utskottet understryker betydelsen av att denna kommitté deltar i beredningen av lånefrågor, måste allan rättfärdighet anses uppfylld i detta avseende. Jag kan alltså inte dela Ivar Högströms uppfattning. Jag tycker att det gäller en liten detalj, men just genom denna kommittés verksamhet får de två extra styrelseledamöterna anses överflödiga.

Jag yrkar därför bifall till utskottets hemställan under moment 4.

Propositionen 123 handlar i grund och botten om samma företeelser som 180 men i allmänna ordalag, om hjälp till företag som fått likviditetssvårigheter, till stor del förorsakade av vårt våldsamt stegrade omkostnadsläge och därmed följande avsättningssvårigheter på våra traditionella utlandsmarknader. Vi får inte glömma att vår skogsindustri till största delen är exportberoende och att man därför måste utforma stödåtgärderna så att de är förenliga med våra handelspolitiska åtgärder.

Vi är än så länge ute i landet inte i samma läge som NCB, även om det i

propositionen har förutsagts nya akuta likviditetsproblem inom en snar framtid. Det måste dock klart sägas ifrån att vissa ljusglimtar skymtar i denna framtid. Det gäller alltså att i avvaktan på en mera utbredd ljusning klara likviditetsproblemen. För de större företagen bör regeringens förslag härvidlag kunna bli till god hjälp.

Men det bör också påpekas att metoden med brandkärsutryckningar hit och dit till hotade företag innebär en allvarlig snedvridning av konkurrensförhållandena. Hittills solida företag kan slås ut av företag som med hjälp av garantilån kan pressa sina priser mer än de andra. Förhoppningsvis kan frågan bringas till en god lösning genom den under landshövding Lemne arbetande kommittén, som enligt sina direktiv just har att bl. a. bevaka denna fråga.

Jag nämnde någonting om ljusglimtar i framtiden när det gäller exportmarknaden. Vi kan vara övertygade om att våra avnämare där med stort intresse följer vad som sker här hemma – inte minst med tanke på lagerhållningen. Där är det fråga om vem som kan hålla ut längst. Vi måste låta bli att i desperation inför den dåliga likviditeten slänga ut de med statligt stöd uppbyggda lagren till realisationspriser utan avveckla dem i normal takt, vilket lär ta ungefär något år. Det är mot bakgrund av det avvecklingsåret fullt riktigt att garantierna skall utställas bara under detta år.

Lageruppbyggnaden med statligt stöd måste anses ha varit fullt riktig första gången, då man bedömde att krisen bara skulle bli kortvarig. Nu, när vi står med facit i hand, kan vi konstatera att det andra lagerstödet var fel. Ingen anmärkning mot någon, eftersom vi alla var med om det. Men nu har vi våra sprängfyllda lager av delvis okuranta varor, som pressar priserna. Efterfrågan på svenskt virke är inte den vi hoppats på. Orsakerna har jag nyss antytt. Därför har sågverken frivilligt skurit ner sin produktion till 80 % av kapaciteten. Sedan har knappheten på råvara medfört en ytterligare produktionsminskning, så att industrierna ofta kör med kanske bara 60 % av sin fulla kapacitet. Vi får med andra ord alldeles för höga fasta kostnader per kubikmeter. Men de kostnaderna ligger inte i skogsledet utan i industriledet, och det är där vi förväntar oss att de nu föreslagna garantilånen skall kunna göra nytta. Om det alltså är priset på råvara och inte bristen på den som vållat den dåliga utnyttjandegraden när det gäller industrikapacitet får vi inte tveka inför möjligheten att hålla råvarupriset så lågt som möjligt genom rationaliseringar i alla led, genom samarbete tvärs över ägargränser och vad det nu kan vara.

Här kommer kapitalförsörjningsfrågan in i bilden. Det måste vara fullt riktigt som industriministern föreslagit att proportionerna mellan statliga garantier och krediter från andra kreditgivare inte bör få ändras. Men då gäller det också att se till att övriga långivare har möjlighet att medverka. I flera år har vi i jordbruksutskottet yrkat att hypoteksbanken skall ges ökade möjligheter, men utan resultat. Tvärtom har lånekön ökat, och väntetiderna är i dag mellan fem och sex år. Anstånd med amorteringar och räntebetalningar är ingen framkomlig väg för hypoteksföreningarna, som bara kan lägga upp reservfondslån – men det räcker inte långt.

Garantilånen enligt det förslag vi nu behandlar är inte mycket hjälp för

mindre företag och knappast heller avsedda för dem. De är hänvisade till vad hypoteksföreningar och föreningsbanker kan åstadkomma. Vågar vi hoppas att industriministern talar litet vänligt för oss i riksbanken, så att den långsiktiga rationaliseringen kan få sitt och allting inte bara går åt till att lösa de kortsiktiga likviditetsproblemen. Det jag nu sagt ligger visserligen något vid sidan av den fråga vi egentligen behandlar, eftersom garantilånen är avsedda att förbättra likviditeten, men hypotekslånen är avsedda för rationalisering o. d. Men härigenom påverkas i sin tur till industrins fördel råvarupriserna. Jag hoppas alltså på förlåtelse för mitt lilla snedsteg.

Låt mig efter den förlåtelsen genast ta ett till – ett som inte behöver belasta vare sig garantierna eller hypoteken. Det kan knappast anses rationellt utan tvärtom i högsta grad irrationellt och råvarufördyrande att behöva göra om planteringar ett par gånger, vilket nu måste ske för snytbaggarnas skull. Det här året med torka och därav vållade svaga plantor hotar att i detta avseende bli någonting i hästvåg. Ungefär en miljard kronor per år kostar halsstarrigheten i fråga om DDT-förbudet det svenska skogsbruket och industrin. Är det inte dags att – mot bakgrund av dagens diskussion – bevilja dispens från det förbudet på de platser där skadorna är särskilt stora? Moderata samlingspartiets ledamöter i jordbruksutskottet har inte fått gehör för sin mening i den här frågan, bl. a. med motiveringen att den får tas upp i samband med skogsutredningen. Just snytbaggefrågan anser vi emellertid bör brytas ut ur behandlingen av utredningen och ges förtur. Jag måste beklaga att vidriga omständigheter helt utanför allas vår makt tvingat fram den här akuta debatten nu när skogsutredningen är färdig men inte hinner mynna ut i riksdagsbeslut förrän nästa år. Vi måste med andra ord, så invävda som propositioner och motioner i de här frågorna är i varandra, se till att dagens beslut inte föregriper nästa års diskussion. Då jag tycker att utskottet har lyckats ganska väl med sina förslag härutinnan yrkar jag härmed bifall till vad utskottet hemställt under mom. 2.

Under detta anförande övertog tredje vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

IVAR HÖGSTRÖM (s) kort genmäle:

Herr talman! Vi är väl förtrogna med det förhållandet att herr Wachtmeister inte kan dela vår uppfattning beträffande styrelserepresentationen. Jag skulle vilja returnera frågan och ställa den i relation till vad jag sade i mitt tidigare anförande. Det är ett faktum att vi är på väg att få ett ökat intresse i det här landet för kontakt med utländska intressenter. Jag vill då fråga: Om skogsägarna eller andra, för att bygga ut svensk skogsindustri, knyter till sig partner ute i Europa, kommer man också då att säga nej till styrelserepresentation? Man borde, anser jag, bedöma samhället som likvärdigt med en privat ägare.

Sedan till frågan om lagersituationen. Jag vill erinra om att enligt de beräkningar som nu görs ute i företagen kommer samtliga överlager att vara utsålda redan vid kommande halvårsskifte. Därmed skulle inte lagersitua-

tionen vara det som kommer att belasta framtiden. Rent allmänt är det också så att man bedömer svensk skogsindustris försäljningsmöjligheter ute i Europa som synnerligen goda – det vittnar inte minst FAO:s senaste prognos om.

HANS WACHTMEISTER (m) kort genmäle:

Herr talman! Om man har ett så lyckligt läge på lagerfronten uppe i Norrland, så kanske vi kan pruta litet på anslagen dit upp och dirigera de pengarna till andra delar av landet, där situationen sannerligen inte är så bra som Ivar Högström säger. Jag är själv inblandad i sågverk, och jag skulle vara glad om jag kunde avveckla mitt lager inom ett halvår. Jag är glad om det sker inom ett år.

IVAR HÖGSTRÖM (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag tror inte att det är bara i Norrland som man gjort den bedömningen. Företrädare för Cellulosaföreningen räknar med att lagren är förbrukade inom ett halvår. Det torde alltså gälla även övriga delar av landet och då inom massa- och pappersindustrin.

SIVERT ANDERSSON (s):

Herr talman! Jag har för avsikt att ta upp några frågor i anslutning till propositionen angående lån till Norrlands Skogsägares Cellulosa AB.

Utskottet har vid sin behandling av ärendet konstaterat att företaget utan stöd från staten skulle hamna i en situation där en snabb och okontrollerbar utslagning av företagets olika fabriker skulle bli ofrånkomlig. Företagets verksamhet är koncentrerad till områden i landet där sysselsättningssituationen är särskilt känslig.

Under uppbyggnadsskedet har det här företaget genom sin expansion räddat sysselsättningen i anläggningar där sysselsättningen säkerligen inte kunnat uppehållas om andra företag än NCB gått in i företaget. Det har självfallet varit till gagn för de anställda och de berörda bygderna. NCB har därmed gjort en insats som vi socialdemokrater gärna vill understryka. Vi bedömer det också så att det producentkooperativa ägandet haft betydelse när det gällt att hålla produktionen i gång – det är ett erkännande som vi vill göra.

Däremot anser vi att företagets konstruktion gjort det omöjligt att i tid konsolidera företaget. Vi tror att företagskonstruktionen haft en negativ inverkan också när det gällt att sätta realistiska priser på skogsråvarorna här i landet.

När vi nu tillstyrker ett statligt stöd till NCB på 400 milj. kr, är det avgörande skälet omtanken om sysselsättningen. Våra krav på villkor för lånet är att staten får styrelserepresentant och revisorer i företaget. Vi tycker att det är angeläget inte minst mot bakgrund av vissa regeringsledamöters nära samröre med bolaget.

Det lån som föreslås i propositionen kallas lån med villkorlig återbetalningsskyldighet. I propositionen 180 anges att regeringen närmare skall

Onsdagen den
31 maj 1978

*Statliga garantier
för lån till skogs-
industrin, m. m.*

besluta om villkoren för lånet. Bl. a. avses då i vilken takt och omfattning lån skall ställas till förfogande. Jag förmodar att intressanta jävssituationer då kommer att uppträda vid regeringssammanträdet.

Den närmare utformningen av lånet framgår alltså inte av propositionen, inte heller av vad som anförs av utskottsmajoriteten i näringsutskottets betänkande. Den socialdemokratiska reservationen 3 går ut på att lånet skall ställas till förfogande mot konvertibla skuldebrev i syfte att trygga statens intressen i ett eventuellt förvärrat krisläge. Vi anser att det också är en trygghetsfaktor för de anställda. Meningen är alltså inte att företaget i oträngt läge skall överföras i statlig ägo.

Jag finner det högst otillfredsställande att majoriteten nu är beredd att ge ett lån som är så lösligt konstruerat som majoritetsskrivningarna i utskotts-
betänkandet antyder.

Här inställer sig då några frågor:

Avser man med detta NCB-lån att skriva ut ett nytt lån av s. k. Uddeholmskaraktär? Uddeholmslånet har ju en minst sagt märklig uppläggning. Lånet ges under en period då företaget antas uppvisa betydande förluster, och det skall återbetalas endast i den mån företaget i ett senare skede visar lönsamhet. Det ursprungliga kravet var att lånet skulle ställas till förfogande som en räntelös fordran, som efter beslut av regeringen utbetalas allteftersom bolaget behöver lånemedel för sin verksamhet. Till framställningen skulle enligt de ursprungliga reglerna fogas ett yttrande från Investeringsbanken. Såvitt jag uppfattat det skulle de gällande reglerna innebära att utbetalade belopp ur lånet icke skulle beskattas och att amorteringarna inte skulle vara avdragsgilla. Därmed skulle ingen skattemässig resultatutjämning kunna ske.

Redovisningstekniskt har man framfört synpunkten att lånen skulle kunna få denna resultatutjämnande effekt genom att utbetalade belopp vid inkomsttaxering redovisas som intäkt medan eventuella amorteringar kostnadsförs. Beslut har också fattats innebärande att vi fått en sådan utveckling, dvs. att statligt stöd som av regionalpolitiska skäl ges i form av lån med s. k. villkorlig återbetalningsskyldighet vid inkomsttaxering skall jämföras med statsbidrag. Därmed får lånen karaktären av ett direkt statsbidrag.

Uddeholmslånet ställdes i sin helhet till bolagets förfogande i december 1977. Kontanta utbetalningar förutsatte dock särskilt beslut av regeringen. Hela lånet skall tas upp som intäkt när det står till förfogande. Avstår man från att lyfta viss del av lånet anses det likvärdigt med avdragsgill återbetalning. I mars har också regeringen enligt uppgift beslutat att Uddeholmslånet skall få jämföras med statsbidrag. Det här innebär att Uddeholm redovisar lånet som skattepliktig intäkt, medan räntebetalningar och amorteringar kommer att bokföras som en avdragsgill kostnad.

Hela lånebeloppet har redovisats som extraordinär intäkt i 1977 års resultaträkning. Samma belopp har upptagits per den 31 december dels som fordran på staten, dels bland ansvarsförbindelserna som en villkorlig skuld. Då återbetalning sker till bolaget minskas fordringsbeloppet i samma mån.

Mina frågor till utskottets majoritet är:

Kommer också NCB-länet att få denna utomordentligt egendomliga karaktär? Innebär inte förfarandet att man på ett i hög grad anmärkningsvärt sätt har suddat ut gränserna mellan eget och främmande kapital? Borde inte ett lån mot konvertibla skuldebrev vara att föredra, åtminstone rent tekniskt? Det är frågor som jag hemställer att företrädare för utskottet besvarar.

RUNE ÅNGSTRÖM (fp):

Herr talman! Det har varit en snäll debatt, i varje fall hittills. Jag tror att denna snällhet något speglar allvaret i den fråga som vi har att diskutera. Den rör en bransch och företag som betyder så väldigt mycket för det svenska samhället och den svenska ekonomin.

Det är inte för att spela upp någon konstlad dramatik jag konstaterar att denna debatt är något av en ödesfråga för det svenska samhället. Att den har den framtoningen beror på att i bakgrunden också står tidigare debatter om betänkanden som kommit från näringsutskottets bord och som handlat om kriser för gruvindustrin, stålindustrin, varvsindustrin och rederinäringen.

Vad finns det då för gemensamt ödesdrag i de näringar som jag nu räknat upp och den näring som fokuseras i dagens debatt, skogsnäringen? Svaret är att de alla gäller våra råvarutillgångar, där skogen och malmen sedan historisk tid varit grunden för det svenska samhällets framåtskridande och välbefinnande. Malmen har sina avläggare i förädlingsledet i ståltillverkningen med alla dess schatteringar och i varvsindustrin, och skogen går vidare i sin förädling i bl. a. sågverken, i husbygget, i pappers- och massaindustrin, och alltsammans fraktas sedan vidare till fjärran länder och kontinenter på ur fraktsynpunkt billiga kölar. Där har svensk rederinäring tidigare kunnat hävda sig mycket bra, men nu har den svårigheter att överleva.

Det var alltså inte för att dramatisera som jag påminde om att det handlar om den produktion som direkt eller indirekt kommer från de viktiga basnäringarna, bergshandlingen och skogsbruket. Det var för att poängtera att vi i detta läge bör bli eniga om att allt det kunnande och all den erfarenhet som finns inom dessa sektorer av svensk industri måste mobiliseras och ges samordnad slagkraft. Erforderliga ekonomiska resurser måste ställas till förfogande, så att den industriella verksamhet som bygger på våra basnäringar finner den rätta vägen ur den vågdal den nu befinner sig i. Detta måste vara det övergripande målet för den långsiktiga näringspolitiken, för i basnäringarna har vi generatören i svenskt näringsliv.

Nu handlar det alltså om skogen och jag skall kort beröra några viktiga delfrågor i det problemkomplex som den svenska skogsindustrin har att brottas med.

Först har vi råvaruförsörjningen till de olika förädlingsprocesserna. Vi vet att kapacitetsutnyttjandet är lågt inom skogsindustrin och att detta inte bara beror på lågkonjunkturen, utan också har sin grund i att råvaran inte räcker till för industrins behov. En del större företag importerar viss del av sitt råvarubehov, och det kommer väl också att ske i framtiden. Lastnings- och lossningstekniken förbättras ju ständigt, och fraktkostnaderna blir på så sätt

Nr 158

Onsdagen den
31 maj 1978

*Statliga garantier
för lån till skogs-
industrin, m. m.*

*Statliga garantier
för lån till skogs-
industrin, m. m.*

inte någon större ekonomisk belastning för verksamheten. Men man måste ändå räkna med att denna råvaruimport även i framtiden blir av marginell betydelse och att den svenska skogsindustrin till allra största delen måste bygga på svensk råvara.

Man kan använda många metoder för att öka den inhemska råvarutillgången. Att sköta skogen på rätt sätt är mycket viktigt. Vi måste utnyttja mer av trädet – det s. k. helträdsutnyttjandet är nu under utveckling – och det är också viktigt att skogsråvaran används på nyttigaste sätt i förädlingen. Det sista innebär att sågverken får nyttja råvara som går att såga och att klentimmer, flis, spån, bark och stubbar går vidare till massa-, board- och spånskiveindustrin eller används som energikälla. För att få den rätta utsorteringen av råvaran behöver vi bygga flera s. k. råvaruterminaler där skogsråvaran sorteras och fördelas till olika avnämare.

Innan jag går in på den finansiella operation som riksdagen har att fatta beslut om – det gäller alltså statliga garantier för lån till skogsindustrin på högst 900 milj. kr. och ett lån på 400 milj. kr. till NCB – vill jag också säga något om sysselsättningen.

Det är en nödvändighet att den svenska skogsindustrin vidtar den strukturomvandling och de rationaliseringar som behövs för att den skall kunna behålla sin konkurrenskraft och överleva. Detta innebär med ett statistiskt förhållande i övrigt att sysselsättningen inom skogsnäringen kommer att minska. Vi i folkpartiet vill inte okritiskt acceptera detta. Det finns nämligen ett botemedel mot detta som kan lindra svårigheterna i betydande utsträckning, och det är att skogsindustrin satsar på en högre förädlingsgrad. För varje oförädlad råvarubit som vi skickar från en region till en annan eller till utlandet skickar vi också bort arbetstillfällen. För en vidareförädling med duglig framtidsstämpel behövs också en avancerad produktutveckling som i sin tur måste ha sin bas i en ökad satsning på träteknisk forskning och utveckling.

Att jag i detta sammanhang berört frågorna om råvaruförsörjning och råvaruutnyttjande, om strukturomvandling, rationaliseringar och därmed sammanhängande sysselsättningsproblem, om satsning på vidareförädling, produktutveckling och forskning beror på att jag ser alla dessa problem som en stor belastning på den svenska skogsindustrin. Jag vill också påstå att de ekonomiska problem som den svenska skogsindustrin brottas med i dag inte bara har sitt ursprung i den lågkonjunktur som vi i dag genomlever utan också har andra orsaker som måste åtgärdas. Skall skogsindustrin få de föreslagna ekonomiska resurserna från samhället, då skall den också veta att det svenska samhället kräver att den skärper sin konkurrensförmåga, löser sina interna problem, ökar förädlingsgraden och tar ansvar för sysselsättningen.

Först skall jag nu kort granska förslagen i propositionen 1977/78:123 som bl. a. innebär att staten ikläder sig lånegarantier till skogsindustrin inom en ram på 900 milj. kr. Den akuta situation som skapat svårigheterna inom skogsindustrin är att marknadsutvecklingen för flertalet skogsprodukter varit ogynnsam. Man har producerat fram stora överlager, och det har varit ett lågt kapacitetsutnyttjande och allmänt prisfall på de färdiga produkterna. Skogs-

företagens finansiella styrka har undan för undan försämrats genom de stora förluster de fått vidkännas de senaste åren. Många av de större skogsföretagen kommer mycket snart att hamna i en likviditetskris, om inte friskt kapital tillförs utifrån.

Enligt förslaget i propositionen är det regeringen som skall pröva frågor om garantier. Garantierna lämnas bara under 1978, men det finns naturligtvis möjlighet att förlänga dem. Löptiden på garantierna blir begränsad till högst fem år. För att likviditetstillskottet i företagen inte skall användas på ett oriktigt sätt skall utdelningsrätten på aktier begränsas under lånetiden. Företaget skall vidare, förutom det statliga garantilånet, tillföras riskvilligt kapital utifrån, och detta externa kapital skall vara minst en fjärdedel av den statliga lånegarantin. Det är alltså ganska preciserade villkor, och vi i folkpartiet anser att de här villkoren är skäligen och riktiga.

Socialdemokraterna vill i sin reservation göra låneformen förmånligare i ett par avseenden, bl. a. genom att det skall vara möjligt att medge ränte- och amorteringsfrihet under de två första åren samt att löptiden på garantin skall förlängas till sju år. Vi anser att förslagen i propositionen är tillräckliga i det här fallet.

Men det finns också negativa sidor i de socialdemokratiska villkoren för garantin. Det principiellt viktiga på denna punkt i reservationen är att företagen skall gå att förstatliga genom konvertibla skuldebrev eller nyemissioner, finansierade genom Sveriges investeringsbank eller fjärde AP-fonden. Det är en väg att göra företagen samhällsägda, och det kan vi i folkpartiet naturligtvis inte gå med på. Jag yrkar bifall till utskottets betänkande på alla punkter i fråga om den statliga lånegarantin till skogsbolagen.

Då det gäller det statliga stödet till NCB vill jag göra ett par kommentarer. I sitt inledande anförande spekulerade Rune Johansson i Ljungby i en familjeträta mellan de tre regeringspartierna. Han citerade också ett avsnitt ur den motion som väckts av folkpartisterna Hans Lindblad och Per Gahrton, i vilken denna frågas känsliga politiska läge berörs och där det sägs att det är viktigt att ordentligt belysa hela frågekomplexet. Det tycker jag är rimligt, och en sådan rundlig belysning har också präglat frågans behandling i utskottet och i andra sammanhang. Vad motionärerna begärt har också bifallits. Frågan har som sagt varit föremål för en lång och ingående behandling i näringsutskottet, och en del av det materialet finns också med i trycket.

Det tycks som som förväntningarna på familjegrädet hade varit stora. Rune Johanssons inlägg visar detta. Men jag är mån om att konstatera den enighet som rått både inom de tre regeringspartierna och i utskottet när det gällt att greppa dessa problem. Vi i folkpartiet har haft vissa krav på behandlingen av detta ärende. Vi ville bl. a. höra Mats Lemnes synpunkter på företagets läge. Han är ju ordförande i utredningen. Vi ville också höra vad någon representant för NCB hade att säga. Vidare ville vi att knapphändigheten i propositionen skulle fyllas ut innan riksdagsbehandlingen började, och vi har dessutom krävt en statlig revisor i NCB. Det har inom de tre regeringspartierna rått enighet om att dessa krav var rimliga, och kraven har också uppfyllts i utskottsbehandlingen.

Nr 158

Onsdagen den
31 maj 1978

*Statliga garantier
för lån till skogs-
industrin, m. m.*

Onsdagen den
31 maj 1978

*Statliga garantier
för lån till skogs-
industrin, m. m.*

NCB:s finansiella status är mycket dålig. För det förlängda bokslutsåret som går ut den 30 juni 1978 beräknas förlusten till ca 500 milj. kr. En viss uppgång under den senaste tiden kan förbättra resultatet men inte i någon större utsträckning. Företaget visar också en något orolig företagsbild, och det är väl troligt att en del företagsenheter måste avyttras till andra intressenter, som har ett mera naturligt samband med dessa. Den kommitté som skall utreda det akuta läget inom NCB skall också föreslå mera långsiktiga åtgärder för att få fram en rationell struktur i företaget. Det är bra.

Utskottet förutsätter också att regeringen håller nära kontakt med landshövding Mats Lemnes kommitté, då det gäller att utforma detaljerade villkor för lånet. De villkor som kan bli aktuella är eventuella strukturförändringar eller förändringar i organisationen samt detaljer om hur lånet skall ställas till NCB:s förfogande.

Jag tror att Sivert Andersson får avvakta svar på sina detaljerade frågor till dess att utredningen är klar med sitt ställningstagande och sina förslag. I varje fall är jag inte beredd att ge något svar eller att ange några lösningar för de detaljerade frågorna.

Folkpartiet ställer sig också helt bakom majoritetsbeslutet i utskottet att avvisa den socialdemokratiska reservationen med förslaget att statlig styrelserepresentation skall sättas in i NCB. Den statliga insynen i företagets skötsel är garanterad genom att en statlig revisor utses. Detta har tagits upp av både Ivar Högström och Sivert Andersson i deras anföranden. De underskattar klart vad en modern revision i ett företag innebär. Det innebär ju att revisorn stegvis följer företagets skötsel till alla delar, deltar i styrelsesammanträden och håller sig på det sättet fortlöpande informerad om vad som sker i företaget och vilka beslut som fattas. NCB är också ett kooperativt företag där man varit något av pionjär med att ge de anställda styrelserepresentation, och då är det väl närmast klåfingrighet att föreslå statliga styrelserepresentanter.

Till sist: Folkpartiet är bestämd motståndare till statliga styrelserepresentanter i enskilda eller kooperativa företag. Det är alltså vår principiella ståndpunkt. Vi säger också nej till förslaget att lånet skall lämnas i form av konvertibla skuldebrev som sedan kan förvandlas till aktier. Eftersom aktiekapitalet är 72 milj. kr. och lånet 400 milj. kr. skulle staten på det sättet få ett helt dominerande inflytande över företaget. Vi anser att olika former av kooperativa företag är värdefulla för vårt lands näringsliv, och därför vill vi slå vakt om att denna ägarform kan behållas. De kooperativa företagen utgör ett bra alternativ till statligt och privat ägande i vårt blandekonomiska samhälle.

Det är viktigt att de anställda kan känna trygghet i sitt arbete. Stödet till NCB syftar främst till att företaget kan överleva och även i fortsättningen ta ansvar för de anställdas sysselsättning. I detta hänseende finns det anledning att ge beröm till NCB. Deras verksamhet hittills har betytt väldigt mycket för sysselsättningen i Norrland. Det är många små orter som står i tacksamhetskuld till företaget. De kontakter utskottet haft med regeringen under ärendets behandling bekräftar också att det 75-procentiga bidrag i tillfälligt

Onsdagen den
31 maj 1978

*Statliga garantier
för lån till skogs-
industrin, m. m.*

sysselsättningsstöd som finns, också skall kunna utgå till företag inom skogsindustrin. Det bör också ge möjligheter för företaget att fortsätta med sin tidigare policy om sysselsättningsvänlig inriktning.

Utskottet förutsätter också i sin bedömning att NCB:s tidigare visade ansvar för de anställdas sysselsättning skall fortsätta. Detta är ytterst viktigt för Norrland, då NCB i dag har omkring 5 000 anställda.

Herr talman! Jag vill tillstyrka näringsutskottets betänkande nr 74 i alla delar och yrka avslag på reservationerna.

SIVERT ANDERSSON (s) kort genmäle:

Herr talman! Det är ett överraskande besked som Rune Ångström lämnar. Han säger att de frågor som jag ställde i mitt första inlägg inte kan besvaras, att vi får avvakta vad som kommer att hända i den utredning som nu är tillsatt. Det är ganska egendomligt att utskottsmajoriteten utan vidare är beredd att föreslå ett lån på 400 milj. kr. till NCB utan att ha klart för sig vilken typ av lån det är fråga om. Jag vill då fråga: Är det ett lån av den typ som riksdagen har beslutat om med anledning av propositionen om Uddeholmsbolaget, som behandlades här i kammaren i arbetsmarknadsutskottets betänkande 1977/78:18, som sedermera har förändrats genom propositionen 1977/78:79, vilken behandlades i skatteutskottets betänkande 1977/78:20, och som alltså i allmänt tal kallas Uddeholmslånet? Är det ett sådant lån som föresvävar utskottsmajoriteten? Eller är det något slags nytt lån man är ute efter?

Min första fråga var: Är det ett sådant lån som jag beskrev i mitt första inlägg som NCB kommer att erhålla?

Min andra fråga var: Innebär detta inte att man i hög grad och på ett anmärkningsvärt sätt kommer att suddas ut gränserna mellan eget och främmande kapital? Är den frågan så svår att svara på?

Min tredje fråga var: Är inte vårt förslag om lån mot konvertibla skuldebrev åtminstone ur teknisk synvinkel både enklare och bättre?

Det var besked om detta jag önskade få, och jag hoppas att det inte skall vara alldeles omöjligt att ge dem.

RUNE ÅNGSTRÖM (fp) kort genmäle:

Herr talman! Jag sade att jag inte kunde ge svar beträffande alla detaljer. Det är fullt klart att utredningen om NCB:s finansiella ställning inte till alla delar är färdig, och detaljerna i lånet kan inte utformas förrän alla fakta finns på bordet.

Beträffande typen av lån är det ett lån av ungefär samma karaktär som det Uddeholmsbolaget fått som föresvävat utskottet, som Sivert Andersson uttryckte sig. Om det gjorts misstag då det gäller Uddeholmslånet så att det inte fått avsedd inriktning skall naturligtvis de detaljerna rättas till.

Jag kan också försäkra Sivert Andersson om att det inte är någon fastställd policy att utsudda skillnaden mellan externt och eget kapital inom NCB. Det är fullt klart att det skall vara en åtskillnad mellan dessa olika typer av kapitalbildning.

Onsdagen den
31 maj 1978

*Statliga garantier
för lån till skogs-
industrin, m. m.*

OLLE WÄSTBERG i Stockholm (tp):

Herr talman! Jag skall inskränka mig till att tala om den andra av de propositioner vi nu behandlar, den om lån till NCB.

Propositionen om NCB är på flera sätt unik. Den kom bara några veckor efter det att regeringen föreslagit speciella garantier till skogsindustrin. Innan riksdagen ens hunnit börja behandla det förslaget visade det sig otillräckligt. Propositionen är dessutom osedvanligt knapphändig.

Industriministern har flera gånger antytt att vi nu skulle vara inne i ett skede då det näringspolitiska stödet måste få andra former. Den begynnande konjunkturuppgången skall utnyttjas till en mer naturlig omstrukturering. De stora näringspolitiska satsningarnas tid skulle därför – med några få undantag – vara förbi.

Men om riksdagen rakt av skulle ha bifallit propositionen om NCB skulle det vara fara värt att vi dragit proppen ur karet när det gäller näringspolitiska stödåtgärder. För om vi sagt ja till NCB – med det knapphändiga material som redovisats från regeringen – vad skulle vi då kunna säga nej till?

Jag tror att näringsutskottets mycket utförliga behandling av NCB-ärendet har undanröjt den risken. Det finns flera inslag i besluten kring NCB som bör vara värda att ta efter.

I motsats till vad Rune Johansson påstod tidigare har den motion som väckts av två folkpartister om ytterligare insyn i NCB i allt väsentligt tillgodosetts. Det har också Rune Johansson varit med om att uttala i utskottet.

Först skall dock sägas att NCB:s problem är av två slag. Dels rör det sig om de allmänna struktur- och konjunkturproblem som drabbat hela branschen. Dels rör det sig om det speciella förhållandet att företaget gjort några mycket chansartade företagsköp och givit sig in i en låneruljans av ett slag som lyckligtvis är ovanligt i vårt land. NCB har 72 milj. kr. i aktiekapital. Summan av industrilån, aktiekapital och fonder utgjorde för koncernen som helhet 240 milj. kr. Dessa 240 milj. kr. skall jämföras med de lång- och kortfristiga skulderna på 1,9 miljarder kronor.

Mot den bakgrunden och mot bakgrund av de övriga uppgifter som utskottet har fått ta del av, är det uppenbart att NCB:s framtid är hotad, om inte staten nu tillskjuter pengar. Det råder ju också politisk enighet om att sysselsättningseffekterna av en nedläggning av NCB skulle bli ytterst allvarliga för redan drabbade trakter. Konkurrensen inom skogsindustrin skulle minska, och förutsättningarna för den producentkooperativa rörelsen skulle försämrats.

Vad är det då som är så speciellt i näringsutskottets behandling av NCB?

För det första har redan regeringen ansett det väsentligt att de företags-ekonomiska besluten om NCB läggs utanför regeringskretsen. Därför har regeringen tillsatt en särskild kommitté, under landshövding Lemne, med uppgift att ordentligt sätta sig in i företagets situation och utforma villkoren för de lån NCB skall få. Utskottet understryker här att det förutsätter att regeringen vid utformningen av villkoren för lån till NCB kommer att ta till

vara de kunskaper och förslag som kommittén lägger fram.

För det andra tvingade propositionens kvalitet utskottet att göra en förhållandevis grundlig genomgång av företaget. Papperen kom på bordet på ett sätt som tidigare varit ovanligt. Också detta är positivt. Samtidigt aktualiserar behandlingen ett speciellt problem: Ifall näringsutskottet får ta emot helt interna uppgifter om ett företag, är det nödvändigt att dessa uppgifter stannar inom utskottet. Så skedde inte här. I politiska sammanhang vet vi ju att det är svårt att hålla uppgifter hemliga. Att affärshemligheter förblir interna är dock nödvändigt för att riksdagen skall kunna få insyn i näringspolitiken.

För det tredje kräver utskottsmajoriteten att ägarna till NCB skall ta sitt ansvar för krisen. När staten gick in med ett stort lån till Uddeholm, blev kravet att aktieägarna inte skulle få utdelning förrän lånet återbetalats. NCB:s konstruktion är annorlunda, och därför får en annan form för ägaransvar sökas. En möjlighet är t. ex. att de s.k. efterlikviderna till skogsägarna helt slopas. Formerna får bestämmas av den Lemneska gruppen. Det väsentliga är dock att när staten går in och tar en mycket stor risk, en risk som ingen annan kan ta, skall staten ha en viss prioritet framför andra fordringsägare i vad gäller återbetalning.

Så här långt har också samtliga partier i utskottet varit överens, och det är de också när det gäller kraven på skydd för sysselsättningen. Om Åslingdottrinen någonstans skall tillämpas, är det naturligtvis inom NCB. Det är viktigt att en sådan enighet har nåtts. Det innebär att i alla frågor av omedelbar praktisk betydelse har utskottet kunnat samlas. De två frågor där socialdemokraterna reserverat sig handlar mer om den gamla debatten om socialism eller marknadsekonomi.

För det fjärde har nämligen utskottsmajoriteten nu avvisat tanken på statlig styrelserepresentation i NCB. Om en privat intressent hade gått in med 400 milj. kr. i fördelaktiga lån till ett företag med 72 milj. kr. i aktiekapital, hade sannolikt denne intressent krävt styrelserepresentation. Det avstår nu staten från. Orsaken är enkel: ett företag med statliga styrelserepresentanter får alltid lätt att blanda in staten i sina beslut. Det blir svårt för staten att undvika ytterligare stora insatser om det går snett – när en statlig styrelserepresentant har varit med och fattat besluten. Det är inte i första hand för att NCB är kooperativt som riksdagen har avstått från en statlig representant, utan därför att ytterligare sammanblandningsekonomi bör undvikas. Jag hoppas att detta beslut blir vägledande för kommande beslut av liknande typ.

Däremot har ett enat näringsutskott, i ett hittills unikt beslut, föreslagit en statlig revisor i NCB. En revisor kan bevaka statens intressen. På så sätt kan staten få insyn utan att bli inblandad i besluten.

NCB verkar i konkurrens med andra stora skogsföretag. Ett av de allra största är det statliga ASSI. Ifall staten skulle sätta in styrelserepresentanter i ett med ett statligt företag konkurrerande bolag vore detta olyckligt. Jag vill därför fråga socialdemokraternas företrädare här, om de inte håller med om att det finns principiella invändningar mot att staten sätter in statliga

Nr 158

Onsdagen den
31 maj 1978

*Statliga garantier
för lån till skogs-
industrin, m. m.*

Onsdagen den
31 maj 1978

*Statliga garantier
för lån till skogs-
industrin, m. m.*

styrelserepresentanter i ett av de företag som konkurrerar hårdast med ett statligt företag.

Den principiellt mest intressanta av de två reservationerna från socialdemokraterna är den där de kräver, att lånet på 400 miljoner till NCB skall lämnas i utbyte mot konvertibla skuldebrev. Vad innebär detta i praktiken?

Jo, NCB har ett aktiekapital på 72 milj. kr. Att öka det egna kapitalet till 400 milj. kr. är naturligtvis – särskilt i nuvarande ekonomiska läge – helt omöjligt. Det innebär att staten genom de konvertibla skuldebreven kommer att skaffa sig det dominerande ägandebäddet i NCB. Den stund staten väljer att lösa in sina skuldebrev blir företaget förstärkt.

Detta vill inte socialdemokraterna riktigt kännas vid. Man försöker då försvara sig på två olika sätt.

För det första säger man att man inte avser att skuldebreven skall lösas in mot aktier, i varje fall inte allihop. Men antingen tänker man inte lösa in dem alls – och då är det ingen vits med att välja formen konvertibla skuldebrev – eller också tänker man sig att lösa in dem, och då hänger ju hela tiden hotet om socialisering över företaget.

För det andra säger de socialdemokratiska företrädarna att syftet med de konvertibla skuldebreven endast är att staten skall få säkerhet för sitt lån. Men vad är det för säkerhet? Om NCB skulle – om uttrycket tillåts – gå åt skogen, står ju det egna kapitalet sist i kön bland dem som skall ha ersättning. Ett lån av Uddeholmstyp, som majoriteten föreslår, ger snarast större säkerhet än om lånet ges mot konvertibla skuldebrev.

Men ett lån av Uddeholmstyp vill inte socialdemokraterna ha. Med nästan moraliska övertoner säger Sivert Andersson att den typen av lån är något som man skall avstå från, eftersom man genom sådana suddar ut gränsen mellan eget kapital och lånekapital. Men det finns ingen sådan fast gräns. Vi har en flytande skala från det rena egna riskkapitalet, aktiekapitalet, till externa lån mot säkerheter. Vi har i Sverige tidigare haft debentures, nu finns obligationer, förlagslån och inom den just nu aktuella branschen industrilån. Alla dessa former av kapitaltillskott ligger inom en skuggzon mellan lånekapitalet och det egna kapitalet. Uddeholmslånet är en tekniskt begåvad konstruktion, som kan möjliggöra för staten att gå in med ett riskkapital men ändå ha en viss säkerhet och vara garanterad återbetalning när det börjar gå bättre för företaget.

Syftet med de konvertibla skuldebreven kan således inte vara någonting annat än att öppna en möjlighet till socialisering av NCB.

Herr talman! Det finns ett namn som svävat över den här debatten – men som hittills sällan nämnts. Det är naturligtvis namnet Gunnar Hedlund. Självfallet är det en politisk komplikation att det finns personliga band mellan ett av regeringspartierna och NCB. Detta ställer krav på en speciellt noggrann behandling av ett ärende som gäller stöd till just NCB. Jag tror att alla är överens om att näringsutskottet givit denna proposition just en sådan noggrann behandling.

Samtidigt skall inget företag missgynnas av att företagsledningen står nära

ett regeringsparti. Så har heller inte skett.

Här och var i pressen har framskytnat att vi från folkpartiet i näringsutskottet skulle krävt Gunnar Hedlunds avgång som villkor för lånet till NCB. Så är inte fallet. Jag skall inte här upprepa de bugningar som i debatten gjorts för Gunnar Hedlund utan bara konstatera att ingen i riksdagen har krävt Gunnar Hedlunds avgång och att ingen har uttalat att han skall stanna kvar – och det av det enkla skälet att Sveriges riksdag knappast bör lägga sig i vilken person som leder ett företag. Företagsledningsfrågor ligger helt enkelt utanför riksdagens kompetens.

Herr talman! Som jag försökt visa har näringsutskottets behandling av NCB-ärendet varit osedvanligt noggrann och haft inslag som är unika. De över 25 miljarder kronor, som hittills satts in i olika former av subsidier, garantier och lån till näringslivet under den här regeringens tid, har givits på olika villkor till olika branscher. Så småningom bör den här experimenttiden vara slut. Det bör gå att komma fram till mer generella lösningar av hur akuta branschproblem skall lösas, utan att detta får förödande verkningar för konkurrens och effektivitet. Här kan kanske NCB-beslutet tjäna som modell.

RUNE JOHANSSON i Ljungby (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag skall ta upp ett par frågor som det kan finnas anledning att kommentera.

Den första frågan är den som herr Wästberg i Stockholm berörde sist, när han talade om att det svävar namn över debatten. Det är det som vi tycker också har svävat över den motion som avgivits av ett par av folkpartiets ledamöter, där man skriver:

”Eftersom NCB i för svenska företag extrem grad förknippas med politiker, nämligen ledande gestalter i ett av regeringspartierna, måste ett eventuellt stöd till NCB ges i sådana former att inga misstankar om otillbörligt gynnande kan uppkomma.”

Vad är detta, herr talman, annat än en form av antydningar om att en otillbörlig påverkan skulle kunna utövas i ett ärende? Eller är det på det sättet att man inom folkpartiet vill göra en gradering av ärendena, där man skall ha en allvarligare, mera kritisk granskning av vissa ärenden än av andra? Alla ärenden måste ju behandlas med den omsorg och det allvar som riksdagen måste ålägga sig. Det är där som jag menar att vi har anledning att rikta uppmärksamheten, alltså på att man från folkpartiets sida å ena sidan för fram en motion av denna karaktär, som ger anledning till sådana antydningar, men å andra sidan, när man kommer till den reella behandlingen i utskottet, inte ens är med på att medverka till att samhället, som är berett att satsa åtskilliga hundratals miljoner, får möjligheter att följa upp sitt stöd genom representation i styrelsen, genom att man i den utredning som skall lägga fram förslag till regeringen också får en parlamentarisk representation. Alltså: Man är beredd att in blanco lämna över de 400 miljonerna utan uppföljning. En revisor skall göra en granskning i efterhand. Men i det ögonblick då beslutet skall fattas inom NCB:s styrelse är det just NCB:s styrelse som fattar beslutet

Nr 158

Onsdagen den
31 maj 1978

*Statliga garantier
för lån till skogs-
industrin, m. m.*

Onsdagen den
31 maj 1978

*Statliga garantier
för lån till skogs-
industrin, m. m.*

utan någon insyn och utan någon påverkan. Där skulle en statlig representant kunna gå in i debatten.

Och jag har frågat: Vad kan inträffa i ett förvärrat krisläge? Ingenting sägs om det från utskottsmajoritetens sida. Ingenting sägs om det från regeringens sida. Företaget kan gå i konkurs, det kan slaktas, och det kan köpas upp av utländska intressenter utan att vi har möjligheter att bevaka de pengar som vi här skulle lämna över.

Jag menar att den borgerliga majoriteten helt sviker skattebetalarna och skattebetalarnas intresse i detta sammanhang. Det är det som är min randanmärkning också mot folkpartisterna, som i ett inledningsskede uppträder mycket uppblåst i sin motion men som sedan helt faller undan för de övriga borgerliga partierna, vilket också framgår av utskottsmajoritetens skrivning.

SIVERT ANDERSSON (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag tänkte ta upp något av det som Olle Wästberg i Stockholm sade angående Uddeholmslånet, som han ju tyckte var utmärkt och som skulle vara att föredra framför ett lån mot konvertibla skuldebrev.

Det intressanta är att Olle Wästberg, och jag förmodar också den borgerliga utskottsmajoriteten, anser att den utomordentligt tillkrånglade låneform, som Uddeholmslånet är ett exempel på, är något som man måste tillgripa för att stödja ett företag för att på det viset komma ifrån det ansvar för näringspolitiken i vårt land som en regeringsmajoritet verkligen inte borde krypa undan. Det här lånets egendomliga effekter har också diskuterats i olika sammanhang. Jag vill bara påminna om att de villkor som ursprungligen fastställdes för denna typ av lån numera inte fungerar, och vad gäller villkoret att återbetalning av lånet skall ske innan någon vinstutdelning till aktieägarna kan uppkomma lär det vara så att man har kommit runt också detta villkor. Det formulerades från början så, att bolaget när som helst får erlägga upplupen ränta, helt eller delvis, och amortera lånet. Amortering och räntebehandling skall i övrigt påbörjas under det år då bolaget beslutar om utdelning till aktieägarna.

Ja, men om man nu inte tar ut lånet utan låter det – som förhållandet enligt uppgift nu är – stå kvar på banken? Då har man alltså inte tagit ut lånet utan använder det som någon sorts "garanti i kanten", som man sedan kan utnyttja för att finansiera verksamheten i övrigt genom andra lån.

Gränserna mellan främmande kapital och eget kapital anser Olle Wästberg redan tidigare vara suddiga. Han talar om skuggzonen mellan olika typer av kapital i företagen. Vi skall väl inte ytterligare utveckla de här grå pengarna – är de i skuggan, så är de väl grå – och på det viset trassla till möjligheterna att se vad det egentligen är som vi hanterar när vi delar ut lån till företag i sådana situationer.

OLLE WÄSTBERG i Stockholm (fp) kort genmäle:

Herr talman! Det är inte, som Rune Johansson i Ljungby hävdar, vi i folkpartiet som fört fram antydningar om att det skulle finnas ett person-

samband mellan NCB och ett av regeringspartierna. Detta är ju ett uppenbart faktum: det var vad varenda tidning skrev om när propositionen kom. Men just därför har det varit särskilt viktigt att ge propositionen en så noggrann behandling som skett, och just därför har det varit speciellt viktigt att inte bara godta en mycket knapphändig proposition. Så har heller inte skett.

Det förhåller sig ingalunda så, som Rune Johansson säger, att majoriteten lämnar det här lånet in blanco till NCB. Vi understryker, tillsammans med Rune Johansson, att det som den fristående Lemneska arbetsgruppen säger måste vara vägledande för regeringens villkor för lånet. Det är just därför att vi velat behålla arbetsgruppen såsom fristående beslutsfattare utanför regeringen och utanför partierna som vi sagt nej till en parlamentarisk representation i den. Den Lemneska gruppen har också betonat – och utskottet instämmer indirekt i detta – att ägarna måste ta ett betydande ansvar. Vi kräver en statlig revisor, och vi har kommit överens om ett sysselsättningskrav. Om företaget skulle slaktas, som Rune Johansson säger, får ju staten inte ut ett dugg, ifall man har konvertibla skuldebrev som säkerhet, men det kan staten möjligtvis få med ett Uddeholmslån.

Sivert Andersson ger sig in i en tillkrånglad juridisk debatt om Uddeholmslånet. Det är väl bara att konstatera att detta har varit en praktisk låneform, som gett ett företag möjlighet att överleva. Att företaget dessutom inte behövt ta ut pengarna och att dessa inte behövt försvinna ur statskassan försöker Sivert Andersson sedan göra till en nackdel med lånet. I själva verket är det ju precis tvärtom.

RUNE JOHANSSON i Ljungby (s) kort genmäle:

Herr talman! Vi skiljer oss här i uppfattningar på en mycket väsentlig punkt: det gäller bevakningen av de pengar som vi nu skall ställa till förfogande.

Det är alldeles riktigt som Olle Wästberg i Stockholm säger, att vi i vår skrivning varit överens om att regeringen skall inhämta förslag från Lemnes utredning, men det ankommer ju på regeringen att slutgiltigt pröva vilka villkor som den eventuellt vill uppställa och vilka förslag den vill pröva. I ännu högre grad ankommer det på NCB:s styrelse, för att ta det företaget, att fatta sina beslut. Ingen kan påverka besluten eller beslutsfattarna. Det är denna skillnad som föreligger.

Vi har menat att det är klart att vi skall ha möjligheter att påverka besluten. I alla sådana sammanhang menar man från borgerligt håll, främst folkpartistiskt, att det kan ske en otillbörlig påverkan därför att staten skall vara med. Men om representanterna för staten har att å skattebetalarnas och medborgarnas vägnar bevaka de väldiga insatser som vi är beredda att göra, är detta då inte rimligt?

Alternativet är – det har jag med skärpa framhållit vid flera tillfällen – att om krisläget förvärras och företaget råkar i obestånd, som det står i propositionen, det kan bli föremål för en konkurs eller som jag betecknade det "slaktning". Utländska intressenter kan köpa in företaget utan att vi i detta sammanhang kan påverka saken. Det är den friheten i hanteringen som

Nr 158

Onsdagen den
31 maj 1978

*Statliga garantier
för lån till skogs-
industrin, m. m.*

Onsdagen den
31 maj 1978

*Statliga garantier
för lån till skogs-
industrin, m. m.*

inte minst folkpartiet har velat slå vakt om.

Det är därför, anser jag, en demonstrationspolitik, för att inte säga sensationspolitik, som man ägnar sig åt när man å ena sidan i en motion gör antydningar om möjligheter till otillbörlig påverkan och å andra sidan inte har kurage att följa de förslag som vi har ställt och som ger oss möjligheter att följa upp den låne- och kreditgivning som vi nu ger oss in på med ett ansvarstagande på skattebetalarnas vägnar för att de medel som satsas kommer att bli rätt använda, inte kommer att spolieras. Det viktigaste är att vi inte får en spolierad skogsindustri när vi nu går in i en diskussion om längre gående planering av skogspolitiska program för framtiden.

SIVERT ANDERSSON (s) kort genmäle:

Herr talman! Olle Wästberg i Stockholm upprepar att han tycker att Uddeholmslånet är bra – det är rent av praktiskt, anser han, trots att jag har försökt beskriva vilken komplicerad transaktion det här egentligen är fråga om. Jag vill beteckna Uddeholmslånet, som har drivits fram av den borgerliga majoriteten, som en smart uppläggning av ett låncärende. Jag noterar att Olle Wästberg tycker att det är bra.

OLLE WÄSTBERG i Stockholm (fp) kort genmäle:

Herr talman! Att en låneform är komplicerad behöver inte innebära att den är dålig. Tvärtom har det haft den fördelen för Uddeholm att företaget har kunnat överleva och rädda sysselsättningen utan att detta har medfört att statskassan behövt betala ut lånet – det har kunnat fungera som säkerhet.

Rune Johansson i Ljungby säger att vilka villkor som kommer att gälla för NCB-lånet till sist bestäms av regeringen. Men hur blir det om man går på den socialdemokratiska linjen med konvertibla skuldebrev? Jo, det blir samma regering som till sist får bestämma vad som skall ske – fast det går vägen via ett ägarinflytande. Vem är det som utser en statlig representant i styrelsen? Jo, det är samma regering som Rune Johansson är rädd för när det gäller den Lemneska gruppen.

Vad vi har gjort är att välja ett system som innebär att besluten i så hög grad som möjligt förs bort från politikerna och kan fattas på mer renodlade företagsekonomiska grunder. Det här handlar inte om kurage, Rune Johansson. För en liberal är det inte fråga om kurage utan om vanlig följsamhet mot ett grundläggande tankemönster att säga nej till en lösning som i nya praktiska former innebär det gamla socialiseringskravet, att staten skall få möjlighet att överta ett av de stora skogsföretagen i Sverige.

OLOF PALME (s):

Herr talman! De socialdemokratiska talarna har helt redovisat våra synpunkter. Vi har ju för att skydda de anställda ställt oss bakom denna insats för NCB. Skälet till att jag tar några minuter i anspråk av kammarens tid är egentligen alldeles speciellt. Jag har tidigare i dag på SSU:s kongress sagt några ord om det här ärendet, och jag tycker att jag bör säga delvis detsamma här i riksdagen.

Det är tre synpunkter som jag kort vill framföra.

Den första synpunkten: För en vecka sedan publicerades den s. k. Volvoaffären och regeringens passivitet i det sammanhanget. Då steg statsministern och industriministern upp och talade om för vem som ville höra på, att regeringen sade nej till att samhället skulle ställa upp i det sammanhanget, därför att det finns två bilföretag och samhället inte kunde stödja bara det ena. Detta var sakligt fel redan från den synpunkten att vad Volvo hade krävt var en utvecklingsfond eller strukturfond, precis som vi socialdemokrater krävt, och den skulle i princip ha kunnat samarbeta med både ett och två bilföretag.

Det faktum att vi i det här landet har ett flertal massa- och pappersföretag har ju på intet sätt hindrat den borgerliga regeringen från att exklusivt till NCB vilja förmedla ej mindre än 400 milj. kr. Då var man inte så petnoga. Det visar hur svagt regeringens defensiva försvar i Volvoaffären är.

Den andra synpunkten: Det har redan påpekats av borgerliga talare att kvaliteten i den proposition som har lagts på riksdagens bord är dålig. Det vill jag starkt understryka. Jag har ganska många års administrativ erfarenhet, och det är sällan jag sett en så erbarmligt tunn produkt.

Det kan inte hjälpas att det är den förre centerledaren som är chef för NCB och att industriministern har varit propagandadirektör i NCB och därtill delägare, liksom statsministern. Men när detta nu är fallet borde industriministern ha vinnlagt sig något om kvaliteten i den produkt han förelade riksdagen både när det gäller fakta och när det gäller den totala villkorlösheten av detta utspridande av pengar till NCB. Det måste för folk i allmänhet te sig som en nästan sagolik fräckhet att gå fram på den väg som han är inne på.

Nu har dess bättre utskottet tagit i håll med frågan, haft en ordentlig genomlysning och ställt vissa krav. Men jag delar helt de synpunkter som Rune Johansson nyss har framfört: jag behöver inte upprepa dem. Utskottet gör en genomgång, men så släpper man frågan, dvs. man ser till att företaget får de 400 miljonerna, och sedan ser man till att socialdemokraterna och riksdagen icke skall få någon insyn i det här i framtiden. Det är principiellt – också med hänsyn till ärendets natur men redan av allmän grund – utomordentligt tvacksamt.

Den tredje synpunkten: För ett år sedan när det talades så ofantligt mycket om den svenska skogsindustrins konkurrenskraft framhöll vi att denna dåliga konkurrenskraft inte berodde på att vi här i landet hade högre löner än andra, för kanadensare och amerikaner har lika höga löner, inte berodde på transportkostnaderna, för de var närmast lägre för oss, inte berodde på kapitalkostnader, utan att de berodde på de svenska virkespriserna, som är flerdubbelt högre än i andra länder, och på att skogsägarna hade valt att den vägen ta ut sina vinster. Då fördes en oherrans kampanj, där man försökte med diverse snyftvalser liksom sentimentalisera bort den frågan. Men det visar sig ju att det är det som är fallet. I SIA:s senaste nummer har Pappers ekonom visat att 55 % av virkespriset sedan 1974 har varit ren vinst före skatt för skogsägarna. Genom att ta ut dessa utomordentligt stora prisstegringar för

*Statliga garantier
för lån till skogs-
industrin, m. m.*

den råvara som man sedan själv tar hand om har man undergrävt de svenska skogsföretagens ekonomi och vår internationella konkurrenskraft. Detta är numera fastslaget som ett oomkullrunkeligt faktum, och det tycker jag är en fördel i den debatt som varit.

Herr talman! Allt väsentligt har sagts av de tidigare socialdemokratiska talarna, men eftersom man något har berört den här frågan på SSU-kongressen skall jag nämna sambandet med Volvoaffären, där man är petnoga, som man inte är när det gäller skogsägarna. Där nämndes virkesråvarornas prisförhållanden som en väsentlig faktor i sammanhanget – och det faktum att riksdagen fick en av de kvalitetsmässigt sämsta propositioner som riksdagen haft att hantera. Det vittnar om en hög ansvarskänsla hos riksdagen att man trots detta – av hänsyn till de anställda, av hänsyn till sysselsättningen i utsatta bygder – har tagit itu med ärendet, tagit industriministern i någon mån i hampan och gjort en någorlunda hanterlig produkt av det hela, en produkt som vi socialdemokrater dock i väsentliga avseenden hade velat förbättra.

Industriministern NILS ÅSLING:

Herr talman! Jag ber att få uttrycka åhörarnas stora glädje och tacksamhet för att vi har fått lyssna till det anförande som Olof Palme just har hållit på SSU-kongressen. Det bör i väsentlig utsträckning ha bidragit till att berika den här debatten. Det är bara det att Olof Palme har förbisett en rad fakta i målet, som har återopats här tidigare med berömvärd tydlighet av Rune Johansson i Ljunghy, som kan de här frågorna – det vill jag gärna vitsorda.

Till att börja med vill jag säga att NCB-länet har tillkommit i omsorg om sysselsättningen och för att de strukturförändrande åtgärder som vi är på det klara med måste gå fram över svensk skogsindustri skall kunna genomföras utan att väsentliga delar av skogsindustrin råkar in i en desorganisation. Det gäller här i hög grad också den svenska skogsindustrins förtroendekapital på den internationella kapitalmarknaden, det gäller alltså inte exklusivt NCB. Det hela är en parallell till Uddeholm och Grängesberg, där vi har fått gå in med åtgärder för att rädda strukturen totalt och undvika kaos.

Sedan säger Olof Palme att propositionen är tunn. Det är den. Den är av dålig kvalitet, säger han. Det är fel. Propositionen föreslår det extraordinära förfarandet att man från samhällets sida – med hänsyn till tidsnöd och till omständigheterna i fallet – skall arbeta genom en särskild kommitté med speciella befogenheter. Därför fyller propositionen väl de anspråk som riksdagen har rätt att ställa på en proposition. Det har inte heller i utskottet riktats några som helst formella anmärkningar mot detta förfarande som – vilket alla och envar som har någon erfarenhet av det här arbetet måste inse – har varit den enda tänkbara framkomliga vägen i den här situationen.

Dessutom: kommittén tillförsäkrar allmänheten den insyn i den här affären som man kan begära, eftersom det är kommittén obetaget att gå ut och redovisa skälen för sina överväganden och förslag och ta de kontakter med parter, intressegrupper, fackföreningar etc. som den anser angeläget att ta för

att allmänheten skall ha all den insyn i dessa frågor som den kan behöva.

Sedan till frågan om konkurrensförmågan i svensk skogsindustri och virkesprisernas betydelse i det avseendet. Det är sant att virkespriserna i vissa avseenden var höga under högkonjunkturen, framför allt vid de rotpostförsäljningar som störde marknadsbilden och som jag tycker var orealistiska. Det innebär att skogsindustrin förstörde marknader, dvs. rubbade förtroendet till den stabila prisutvecklingen när det gällde råvaran. Ingen har något intresse av att sådana extraordinära förhållanden utvecklas.

Det är inte ett försök att använda sentimentala argument när jag återoppar att domänverkets färskas utredningar visar att 70–75 % av den svenska råvarukostnaden är att hänföra till arbetskraftskostnaderna. Det är bara att visa att den svenska råvaruproduktionen arbetar under speciella förhållanden. Som jag sade nyss i debatten går domänverket med förlust i glesbygdsskogsreviren. Menar Olof Palme att man skall lägga ned skogsbruket i glesbygdskommunerna? Eller menar Olof Palme att det sätt på vilket man exploaterar råvarutillgångar och i viss mån också arbetskraftsresurser i de amerikanska sydstaterna är föredömligt? Är det vad Olof Palme vill rekommendera att man skall tillämpa också i svenskt skogsbruk?

Låt oss alltså diskutera detta utifrån realistiska förutsättningar. Vi kan inte jämföra den svenska råvaruproduktionen, med sina biologiskt ofördelaktiga förutsättningar, med råvaruproduktionen i länder med helt andra förutsättningar.

Till sist några ord om parallellen med Volvoaffären. Jag tror att det är fler av kammarens ledamöter än jag som gärna skulle se att Olof Palme klarade ut var socialdemokratin egentligen står i den affären. Vi har all förståelse för att oppositionsledaren i sin önskan att knipa några politiska poäng rusade åstad och vädjade till de nationella känslor som ju finns även i denna förnämliga nation och talade om att vi medverkade till att ett stort svenskt företag såldes till en främmande nation. I själva verket finns det en logisk och klar motivering för detta. Affären håller sig helt inom ramen för den industripolitiska överenskommelse vi har träffat med nordmännen. Detta är en praktisk nordisk fråga. En socialisering av Volvo hade knappast kunnat lösa problemen, såsom Olof Palme tycks förutsätta.

Men jag vill gärna att Olof Palme klargör situationen inom socialdemokratin. Den Ingemund Bengtssonska arbetsgruppen, som för socialdemokratin har framlagt ett näringspolitiskt program som skall föreläggas partikongressen i höst, har sagt att stödet till bilindustrin borde utformas som ett stöd till produktutveckling och att man då bör se till att främja samverkan mellan de svenska biltillverkarna. Man nämner Volvo och Saab i sammanhanget. Det är exakt samma hållning som vi har intagit.

Innebär detta de facto att här finns en åsiktsdifferens mellan oppositionsledaren och den förre arbetsmarknadsministern och ledaren för programarbetet i det socialdemokratiska partiet? Här föreligger dock en klar motsägelse som är ganska anmärkningsvärd och uppseendeväckande. Jag tror att Olof Palme gör klokt i att klara ut de här begreppen innan han använder den s. k. Volvoaffären för att värdera insatserna inom den svenska skogsindustrin.

Onsdagen den
31 maj 1978

*Statliga garantier
för lån till skogs-
industrin, m. m.*

OLOF PALME (s) kort genmäle:

Herr talman! Industriministern använder sin vanliga taktik att – i medvetande om att jag bara har tre minuter till mitt förfogande – dra upp så många frågor som möjligt. Men jag tror att jag skall kunna klara några av de här frågorna på tre minuter.

För det första säger Nils Åsling att allmänheten får insyn i denna affär via en kommitté, som kan tänkas publicera olika ting som den kommer fram till. Vem är allmänheten? Ja, allmänheten är i varje fall inte ledamöterna av denna riksdag. Industriministern har ju försökt att till varje pris se till att riksdagen och naturligtvis framför allt oppositionen icke skall få någon insyn i denna kommitté. Han borde ha varit litet mer försiktig. Det gäller ju ändå ett företag, där han själv varit PR-direktör och i vilket han själv är delägare. Ville han undvika alla misstankar skulle han väl se till att oppositionen fick en rejäl insyn i kommittéarbetet. Men det får vi alltså icke. Parlamentet får över huvud taget icke någon insyn i den fortsatta handläggningen av denna affär annat än om det kan komma att publiceras någonting från andra källor, som intar samma ståndpunkt som allmänheten.

För det andra till frågan om domänverket. Det var i fjol som vi försökte sentimentalisera. När vi sade att virkespriserna i Sverige är så höga före skatt, förnekade ni blankt detta och sade att det var oförsynt mot bönderna. Nu gör ni inte det längre, utan nu erkänner ni fakta. Men nu använder ni i stället som argument att vissa glesbygdsrevir inom domänverket går med förlust. Det är väl helt obestriddligt. Men medan en del revir går med förlust går andra med vinst. Det sämsta reviret kan ju inte tas som utgångspunkt för all prissättning. Det skulle medföra fullkomligt omåttliga vinster på de bästa skogsbitarna, som ligger i enskild hand. Det är så enkelt man skall se det. Vi har här den obönhörliga siffran som visar en 55-procentig prisstegring före skatt, som skogsägarna fick utan arbetskraftskostnader. Det är alltså fråga om en ren vinst.

För det tredje till frågan om Volvo. Visst har vi stött samverkan inom svensk bilindustri. Vi gjorde det när Volvo och Saab ville gå samman för något år sedan. Men vad gjorde ni då? Jo, handelsministern gick emot affären, medan industriministern var för affären. Ni sprättade åt olika håll som ni brukar göra. Vi stödde affären. Men sedan sade ni nej till en utvecklingsfond för den svenska bilindustrin, och man var då tvungen att gå utomlands. Ni säger att ni inte vill socialisera hela Sverige. Men ni är tydligen beredda att socialisera hela Norge, eftersom det i högsta grad är den norska staten som går in i det här fallet.

Hela er argumentation, som gick ut på att ni inte ville stödja något bilföretag eftersom det finns flera företag, följer ni inte då ni nu vill stödja ett stort skogsföretag trots att det finns många andra, när det skogsföretaget heter NCB.

Industriministern NILS ÅSLING:

Herr talman! Skulle man inte i den interna studieverksamheten inom det socialdemokratiska oppositionspartiet kunna tänka sig en liten specialkurs?

Onsdagen den
31 maj 1978

Jag föreslår då att Rune Johansson i Ljungby tar sin partiledare under specialbearbetning, därför att Olof Palmes kunnande om svensk skogsindustri, nödgas jag konstatera, är erbarmligt dåligt.

Det är ingen oförsynthet mot bönderna, som Olof Palme säger, att tala om de virkespriser som har gällt och som i fråga om rotpostförsäljningarna var för höga, orimliga och marknadsstörande. När Olof Palme vidhåller detta tal om virkespriserna är det i realiteten inte en oförsämdhet mot skogsägarna utan mot Skogsarbetareförbundet och andra som har förhandlat om de löner som konstituerar arbetskostnaderna för skogsprodukterna. 70–75 % av råvarukostnaderna är, som domänverket har redovisat, hänförliga till arbetskostnader i skogsnäringens skilda led. Jag anklagar inte arbetstagarnas organisationer för detta, utan tycker att det är riktigt. Svenska skogsarbetare är värda sin lön. Men kom inte med sådana här orimliga jämförelser med de södra staterna i USA etc.! Håll er, i oppositionen, till verkligheten om ni vill bli trodda!

Beträffande den här kommittén kan jag försäkra Olof Palme att Mats Lemne, som är kommitténs ordförande, liksom övriga ledamöter som företräder skilda intressen utan att vara partsanknutna, står oppositionen till förfogande för all den information ni rimligen kan begära lika väl som man uppträdde inför näringsutskottet och lämnade all den information som var möjlig att ge. Ni är alltså välkomna att invitera kommittén för att få den förlöpande information i den här frågan som ni kan behöva.

Beträffande Volvoaffären svarade inte Olof Palme på min fråga om han var överens med Ingemund Bengtsson om det förslag som denne hade ställt i det näringspolitiska programmet, dvs. att stödet till svensk bilindustri skulle lämnas i form av utvecklingsstöd, där man prioriterar samordnade insatser mellan de svenska bilföretagen. Så står det enligt LO-tidningen i ert näringspolitiska program. Har inte Olof Palme läst det? Precis samma linje har vi fört, men Olof Palme har under den vecka som gått försökt anklaga oss för det såsom ett tecken på passivitet. I så fall delar vi den attityden med den tidigare arbetsmarknadsministern Ingemund Bengtsson och hans kolleger i kommittén.

Jag tycker att Ingemund Bengtsson har rätt, därför att skall man göra en utvecklingsinsats i svensk bilindustri så bör det ske på det sättet. Vi har alltså inte sagt nej till Volvo. Vi har sagt att vi är beredda att diskutera ett utvecklingsstöd, men vi har också sagt att man måste pröva möjligheterna att samordna insatserna inom svensk bilindustri. Eftersom det finns två stora konkurrerande bilföretag är situationen ganska enkel. Där är det alltså inte möjligt, Olof Palme, att dra paralleller med skogsindustrin. NCB är, som jag sade, inget exklusivt fall. Uddeholm har varit i precis samma belägenhet, men av någon underlig anledning blev det inte en sådan här debatt i kammaren då. Anledningen till att vi har gått in och hjälpt Uddeholm och NCB samt har löst problemen för Gränges del med SSAB är att vi har ett ansvar för svenskt näringsliv, för sysselsättningen och för strukturutvecklingen. Vi kan inte låta enstaka företag, som har en så dominerande betydelse i en bransch och på vissa orter samt i vissa regioner, gå över styr och behöva lägga ner

*Statliga garantier
för lån till skogs-
industrin, m. m.*

*Statliga garantier
för lån till skogs-
industrin, m. m.*

verksamheten. Vi har att försöka klara ut problemen, i synnerhet när det gäller NCB och Uddeholm. De är branschspecifika och står för vår profil internationellt, inte minst gentemot våra internationella kreditgivare.

OLOF PALME (s) kort genmäle:

Herr talman! Vi vet av erfarenhet att när herr industriministern är skraj och ligger illa till, då börjar han anklaga sina debattmotståndare för erbarmlig okunnighet. Jag hörde honom gå an på det sättet för ett år sedan just med Rune Johansson, som nu i stället framhåvs som föredöme. Här är det en fräckhet som inte har gått hem, och då måste industriministern slå omkring sig.

Herr Åsling skyller kostnadsläget på skogsarbetarna. Visserligen är de värda sin lön, säger herr Åsling, men det är deras fel att svenska virkespriser är höga. Titta då på det diagram som Pappersindustriarbetareförbundet har framställt. Visst har avverkningskostnaden ökat. Kostnaderna för skogsvården har också ökat litet grand, likaså terrängtransporter, men den stora ökningsposten är skogsägarnas rånetto, dvs. deras vinst före skatt. Det är skamligt att skjuta hårt slitande skogsarbetare framför sig och skylla på dem när siffrorna ligger på bordet. Skogsarbetarna har fått bara en liten del – den stora delen är skogsägarnas rånetto.

Så det är ganska bra att vara, som herr Åsling säger, erbarmligt okunnig, för då läser man siffrorna med friska ögon och har icke de snedvridande och färgade glasögon som den arme Åsling med sin intresseförankring måste hålla sig med.

Ett par ord också om Volvoaffären. Ingemund Bengtsson och jag är fullständigt överens på den punkten, och vi är överens med Metall om att det krävdes satsning på en samordnad svensk bilindustri. Därför ställde vi upp för fusionen – till skillnad från regeringen som för åt alla håll. Den ende i regeringen som verkligen gick ut hårt var handelsministern, och han gick emot fusionen. Där svek ni första gången.

Sedan krävde vi en utvecklingsfond för att möjliggöra en satsning på bilindustrin. När förhandlingarna sprack så hade vi, om vi varit kvar i regeringsställning, naturligtvis inte suttit och väntat, utan vi hade drivit på svensk bilindustris utveckling i alla fall.

Det är ett skenargument att fråga varför vi inte resonerade på samma sätt när det gällde Uddeholmslånet. Då hade herr Åsling ännu inte lanserat sin nya doktrin: i en bransch där det finns två företag skall staten inte gå in. Det är en alldeles ny Åslingdoktrin, så det eländet behövde vi inte avslöja då.

Allra sist, herr talman: Det är riktigt att satsa på NCB, trots att vi har den regering vi har och trots allt det här med virkespriserna och det undergrävande av företagen som det har inneburit. Det är riktigt att satsa på NCB för skogsindustrins skull, för arbetarnas och tjänstemännens skull och för de bygders skull där detta företag verkar. Gudarna skall veta att det inte är tack vare herr Åsling utan trots herr Åsling – för människornas skull!

RUNE JOHANSSON i Ljungby (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag ogillar också i hög grad den debatteknik som herr Åsling nu har ägnat sig åt. Att söka spela ut medlemmar av vår grupp mot varandra går inte.

De uppgifter som såväl herr Palme som jag anför beträffande skilda problem inom skogsindustrin har vi hämtat ur det skogspolitiska program som vårt parti och den fackliga rörelsen har utformat under flera års intensivt arbete med tillgång till den sakkunskap som finns på området. Det är där vi hämtar uppgifterna för våra jämförelser.

Det är alltför enkelt, herr Åsling, att bara säga: Vill ni ha en skogsproduktion som motsvarar den sydamerikanska? Jämför med den kanadensiska, där arbetskostnader och teknik är ungefär desamma som hos oss, men där ägarförhållandena är andra, vilket konstituerar förutsättningarna för ett helt annat råvarupris. Jag vill ge herr Åsling ett råd: Läs vårt skogspolitiska program! Ta del av de uppgifter som finns där, så att vi sedan kan föra en mera realistisk debatt om skogspolitiken!

Herr Åsling har ju lovat att presentera ett skogspolitiskt program nästa år. Vi har vårt program klart. Men vi skall studera regeringens program när det kommer och naturligtvis då föra fram våra propäer i anslutning till det. Men vad som är väsentligt nu är att vi samlar oss om en skogspolitisk industripolitik som bevarar industrin för framtiden, som bidrar till att förbättra vår ekonomi och som främjar sysselsättningen. Det är det som har varit avgörande för våra ställningstaganden vid behandlingen av detta ärende.

Industriministern NILS ÅSLING:

Herr talman! Olof Palme sade att det är bra att vara okunnig i den här frågan, och jag kan visst vitsorda att Olof Palme är bra. Men det skulle ändå inte skada med litet anknytning till verkligheten.

Vi har här fått en diskussion om rotnettot. Detta netto skall bl. a. svara för reproduktionskostnader, för skogsodlingsåtgärder och för framtidsinriktade investeringar. Skogsutredningar och även det socialdemokratiska skogsprogrammet säger att dessa investeringar är försummade. Kan vi inte i stället ena oss om att skogsbruket behöver detta rotnetto, som ni nu säger ger skogsägarna en orättmätig inkomst? Om man försöker analysera situationen finner man nämligen att skogsägarna behöver det för att kunna svara för de framtidsinriktade investeringarna. Eller menar Olof Palme att vi skall acceptera en sänkning av ambitionerna för framtiden, att vi skall eftersätta reproduktionsåtgärderna?

Jag tar givetvis avstånd från överdrifterna när det gäller virkespriserna, men jag ber också att få anmäla som min uppfattning att skogsägarna har ansvaret för att de framtidsinriktade investeringarna i skogsbruket – reproduktionsåtgärder, infrastruktur etc. – hålls uppe. Och för att klara det behövs det rimligen också resurser.

Låt oss alltså försöka föra den här debatten på en saklig nivå, inte utifrån enkla demagogiska bevekelsegrunder.

Nr 158

Onsdagen den
31 maj 1978

*Statliga garantier
för lån till skogs-
industrin, m. m.*

Men sedan lyckades Olof Palme inte klara ut frågan om bilfusionen. Han anklagade i förra veckan regeringen för passivitet. Men nu visar det sig att den politik som socialdemokratin förordar i sitt näringspolitiska program står i direkt överensstämmelse med vårt förfarande och vår handläggning av Volvoaffären, dvs. att säga ja till en medverkan i produktutvecklingen under förutsättning att de två svenska bilföretagen samordnar sina insatser, bl. a. av hänsyn till sysselsättningen här i landet och med tanke på att man i stor utsträckning har samma underleverantörssystem. Detta anklagar Olof Palme oss för och säger att det är ett tecken på handlingsförlamning, när det i stället är precis den åtgärd som socialdemokratin själv föreslår i sitt näringspolitiska program. Ni måste bestämma er för vad ni vill: Önskar ni socialisera Volvo enligt den modell Olof Palme förordade i hastigt mod för att gå ut och samla några poäng, eller vill ni följa den linje som er programkommitté har föreslagit och som vi också har drivit?

Sedan inskrider Rune Johansson till Olof Palmes undsättning. Det kan behövas. Men när Rune Johansson säger att han reagerar mot min debatteknik att spela ut grupper mot varandra, vill jag påstå att det inte var jag som var först på galejan. Det var inte jag som drog denna inledande vers om råvarukostnader etc., som inte kan få stå oemotsagd, eftersom den är grundlös och saknar förankring i verkligheten. Därför får väl Rune Johansson ha fördragsamhet med att jag tar till orda för att försöka hylsa debatten.

Jag har läst det socialdemokratiska skogspolitiska programmet. Om jag skall vara hänsynsfull och vänlig tillbaka, kan jag säga att det väl inte rubbar några cirklar och heller inte river några murar. Det bidrar knappast till att föra utvecklingen framåt i speciellt anmärkningsvärd grad. Men å andra sidan skall jag gärna vara beredd att ta en saklig debatt i punkt efter punkt när det gäller detta skogspolitiska program, väl i medvetande om att jag har samma intresse som Rune Johansson, dvs. att vi försöker få en så bred samling som möjligt i kammaren och i svensk politik, om skogsindustrins utveckling, om den skogspolitik som skall säkra råvaran för den skogsindustri, som betyder så mycket för vår sysselsättning.

RUNE ÅNGSTRÖM (fp):

Herr talman! Som ledamot av näringsutskottet vill jag först uttrycka min förvåning över att vi plötsligt är inne i en debatt om Volvoaffären när vi behandlar skogspolitiska åtgärder. Detta är litet förvirrande.

Rune Johansson anklagade folkpartiet för att ha en uppblåst attityd till affären med NCB och att det senare inte blivit något av detta, som han uttryckte det. Eftersom jag då inte ägde någon replikrätt har jag nu begärt ordet. Bakgrunden var den motion som Per Gahrton och Hans Lindblad skrivit, i vilken de begärde en ordentlig genomlysning av NCB-affären med hänsyn till det känsliga politiska läge som den hade.

Rune Johansson sade att det svävade en ande över denna motion som gav antydningar till att den siktade mot något annat. Jag trodde att Rune Johansson var för god för att föra ut rykten på detta sätt. Men jag är också glad över att han tog upp frågan så att jag får tillfälle att röja i snärskogen.

Jag vill först konstatera att folkpartiet haft vissa krav i utskottsbehandlingen. Vi ville höra utredaren Mats Lemnes åsikter om företagets ekonomiska läge, vi ville höra vad någon representant för NCB hade att säga om företagets situation, vi ville ha en statlig revisor i företaget som granskade och följde upp företagets verksamhet i fortsättningen, inte minst med tanke på den statliga satsningen, och vi ville ha en så fullig redovisning som möjligt inför riksdagen av de fakta som utskottet hade arbetat med.

Detta har vi framfört vid interna överläggningar inom regeringspartierna. Ingen har haft någon invändning att göra mot folkpartiets ståndpunkter i dessa frågor. Tvärtom har dessa kraftigt understöts av företrädare för de andra partierna, och det har också blivit dokumenterat i näringsutskottets hemställan.

Som jag sade hade folkpartisterna Gahrton och Lindblad i sin motion pekat på att frågan har ett känsligt politiskt läge och att den därför bör genomlysas ordentligt. Och, Rune Johansson, det är väl precis vad alla vet och känner i det här läget, och det är också vad som skett i utskottsarbetet. I det sammanhanget vill jag – även om jag betraktar det som självklart att de handlat så – ge representanterna för centerpartiet som varit med vid utskottsbehandlingen en eloge för att de har understött kravet på en ordentlig genomlysning av ärendet.

Med mitt anförande vill jag understryka den enighet som vid behandlingen av detta ärende har varit rådande hos regeringspartiernas representanter i näringsutskottet. Denna enighet bör kunna ta död på de spekulationer som Rune Johansson gav luft åt.

OLLE WÄSTBERG i Stockholm (fp):

Herr talman! Jag skall fatta mig mycket kort.

Precis som Rune Ångström sade har vi blivit överens om allt väsentligt när det gäller NCB. Inom alla partier har vi varit överens om den Lemneska gruppens centrala roll när det gäller att ställa krav på NCB. Vi har varit överens om att ägarna skall ta sitt ansvar, att staten skall ha en revisor och att sysselsättningen skall skyddas.

Men det vi inte är överens om belystes just av Olof Palmes anförande för en stund sedan.

För det första visade Olof Palmes anförande bristen på fåroinstinkt från socialdemokraternas sida när det gäller mygelekonomin eller sammanblandningsekonomin. In med staten i styrelserummen! In med parlamentariska referensgrupper i organ som skall fatta företagsekonomiska beslut! Socialisera NCB! Det är socialdemokraternas recept i den här frågan. Då blir resultatet att allt fler beslut fattas i slutna rum, att den viktiga debatten mellan samhällsintresse och företagsintresse dör undan. För oss liberaler gäller det att politikerna skall slå upp stängda företagsdörrar, inte försynt stänga dem bakom sig.

För det andra visar Olof Palmes anförande samma okänslighet för konkurrensaspekter när det gäller Volvoaffären som när det gäller NCB. I fråga om Volvo var man från socialdemokratiskt håll uppenbart beredd att ge

Onsdagen den
31 maj 1978

*Statliga garantier
för lån till skogs-
industrin, m. m.*

I miljard kronor i utvecklingsbidrag eller utvecklingslån till ett av två konkurrerande företag. I fråga om NCB är man beredd att sätta in statliga styrelserepresentanter i ett företag som konkurrerar med ett statligt företag.

Olof Palmes anförande avslöjade en viktig ideologisk skiljelinje i den näringspolitiska debatten.

OLOF PALME (s):

Herr talman! Industriministern har visserligen smitit i väg nu, men jag tycker inte att hans sista anförande skall få stå helt oemotsagt.

Industriministern påstår att det jag säger om råvarupriser är grundlöst, men han har icke på någon punkt kunnat bevisa vad som skulle kunna vara grundlöst. Vad jag pekade på var ju den dramatiska ökningen av skogsägarnas rånetto och att denna ökning är en väsentlig förklaring till undergrävningen av de producentkooperativa företagens ekonomi. SIA:s diagram visar att kostnaderna för skogsvård, investeringar och sådant är täckta. Men ändå har vi alltså denna dramatiska ökning av nettot. Jag bestrider inte att skogsägarna liksom andra behöver ett netto, men jag ifrågasätter denna dramatiska ökning.

Som så många gånger har påpekats har skogsägarna egentligen en mycket gynnad ställning, eftersom branschen har en totalt integrerad struktur. Det är inte sin egen skog skogsägarna brukar och förädlar. De har kontroll över hela län genom att andra skogsbolag inte får köpa skog. Därmed borde de ha större möjligheter än andra att förstärka sin soliditet så att de kan stå emot påfrestningarna när de kommer, men i själva verket är de de första som trillar dit. Då kan man fråga sig vad det beror på.

När Pappersindustriarbetareförbundet krävde prisstopp på råvaran för att försöka få till stånd prissänkningar, sade regeringen nej och hänvisade i stället till skogsägarrörelsens sociala ansvar. Nu har notan kommit på skogsägarrörelsens sociala ansvar, säger förbundet. Det kostar i första omgången 400 milj. kr. för svenska folket, ty i stället för att ta sitt sociala ansvar och låta vinsterna från skogen stanna kvar i företagen för att förstärka deras svaga finansiella ställning fyllde skogsägarna sina egna skogskonton och utarmade industrin. Jag refererar Pappersindustriarbetareförbundets uttalande. Jag kan inte gå i god för hur långt det stämmer, men det stämmer säkert en bra bit.

Det är möjligt att man har lärt sig någonting av denna kris så att man kan undvika en liknande situation i framtiden. Mitt ibland industriministerns alla överord fanns också en och annan bisats som var rätt förnuftig. Han sade att han är emot överdrifter när det gäller att ta ut rotposter. Det är i alla fall en glädjande tillnyktring. Men jag vill ändå varna herr Åsling för att vara så fasligt snorkig och grötmyndig när han talar om detta problem. Vad vi står inför i dag är att Sveriges skattebetalare med rätt mycket pengar skall vara med och röja upp i en industrigren, där herr Åsling själv har burit ett stort ansvar.

Jag skall inte stegla herr Åsling för detta. Jag riktade kritik mot skogsägarna. Jag skall inte stegla dem heller, för vi vill ha dem kvar såsom

producenter i svensk skogsindustri. Men jag tycker att denna snorkighet och grötmyndighet är sällsynt malplacerad. I stället borde herr Åsling ha visat en viss respekt för företrädarna för landets skattebetalare, som för skogsindustrins, de anställdas och bygdernas skull är beredda att ställa upp med stora penningbelopp för att söka sanera era affärer.

Industriministern NILS ÅSLING:

Herr talman! Olof Palme har tydligen behov av att få en annan epilög på denna debatt än den vi nyss bevittnade. Jag skall gärna fortsätta den med några sakliga påpekanden, om de kan bidra till klarhet.

Virkespriserna fastställs genom officiella förhandlingar, där man försöker bestämma priserna utifrån de förutsättningar som marknaden erbjuder. Domänverket, som är den statliga förvaltaren av samhällets skogsinnehav, är en part i dessa förhandlingar. Verket har f. ö. reagerat mot årets förhandlingar och de prissänkningar som då genomfördes. Verket kan inte acceptera de priserna till punkt och pricka, eftersom man driver en förluströrelse. Det vore ganska oklokt att härleda prisutvecklingen till några extraordinära insatser från t. ex. en viss skogsägargrupp, när det uppenbart är marknadsmekanismerna som på sedvanligt sätt varit vägledande för fastställandet av skogspriserna. Eller menar Olof Palme att vi skall föreskriva domänverket, som är en mycket betydande råvaruleverantör till svensk skogsindustri, att driva en alldeles speciell prispolitik? Jag tror att Olof Palme har missförstått mycket av den mekanism som döljer sig bakom virkespriserna, och kanske också förletts av den något lättfärdiga argumentation som har förevarit i denna fråga, inspirerad av just överpriser vid rotpostförsäljningar som jag vitsordar är skadliga och oralistiska – de har skadat hela marknadsbilden. Men det är inte utifrån detta vi kan driva denna diskussion om vi vill föra en saklig debatt.

Sedan säger Olof Palme att jag bör visa respekt för representanterna för svenska skattebetalare. Ja, självfallet. Men Olof Palme gör ju en kovändning när han säger att Sveriges skattebetalare skall satsa 400 milj. kr. här för att ställa upp i ett företag. Det är ett villkorslån och det förutsätter motprestationer. Det är samma modell av samhällsinsats som gäller för Uddeholm. Jag tänker för min del verkligen tillvarata skattebetalarnas intressen, se till att de 400 miljonerna kommer till nytta, se till att man har garantier för att företaget får stabilitet och att man inte bara erbjuder sina anställda trygg sysselsättning utan också att man får en lönsamhet så man kan återbetala det lån staten ger företaget. Talet om att detta är att slänga ut pengar är en attityd som jag har mött i många sammanhang, men det har heller ingenting med en saklig debatt i den här frågan att göra.

Beträffande mitt ansvar är det riktigt, som Olof Palme säger, att för tio år sedan var jag i en förtroendeställning i företaget. Jag var inte anställd – jag hade en uppgift som förtroendemän bland en rad andra förtroendemän som hade åtagit sig att hjälpa till att bygga upp företaget och bidra till strukturförändringen i norrländsk skogsindustri. Men det var tio år sedan. Att koppla det på dagens fråga tycker jag är litet väl långsökt och vittnar om en påfallande argumentnöd.

Nr 158

Onsdagen den
31 maj 1978

*Statliga garantier
för lån till skogs-
industrin, m. m.*

Onsdagen den
31 maj 1978

*Statliga garantier
för lån till skogs-
industrin, m. m.*

OLOF PALME (s):

Herr talman! Jag kan begränsa mig till en enda mening med anledning av den senaste föreläsningen om marknadsmekanismerna: Har herr Åsling aldrig hört talas om begreppet efterlikvid?

Överläggningen var härmed slutad.

Mom. 1

Utskottets hemställan bifölls.

Mom. 2

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 1 av Ingvar Svanberg m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Ivar Högström begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammarken bifaller näringsutskottets hemställan i betänkandet nr 74 mom. 2 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammarken bifallit reservationen nr 1 av Ingvar Svanberg m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarkens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Ivar Högström begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja	162
Nej	137
Avstår	14

Mom. 3

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels motionen nr 1964 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Gustav Lorentzon begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammarken bifaller näringsutskottets hemställan i betänkandet nr 74 mom. 3 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammarken bifallit motionen nr 1964 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarkens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Gustav Lorentzon begärde

rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 297
Nej - 15
Avstår - 1

Mom. 4

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 2 av Ingvar Svanberg m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Ivar Högström begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammarén bifaller näringsutskottets hemställan i betänkandet nr 74 mom. 4 röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammarén bifallit reservationen nr 2 av Ingvar Svanberg m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammaréns ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Ivar Högström begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 162
Nej - 150

Mom. 5

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 3 av Ingvar Svanberg m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Ivar Högström begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammarén bifaller näringsutskottets hemställan i betänkandet nr 74 mom. 5 röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammarén bifallit reservationen nr 3 av Ingvar Svanberg m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammaréns ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Ivar Högström begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 162
Nej - 150

Mom. 6-8

Kammarén biföll vad utskottet i dessa moment hemställt.

Nr 158

Onsdagen den
31 maj 1978

*Statliga garantier
för lån till skogs-
industrin, m. m.*

Onsdagen den
31 maj 1978

*Statliga garantier
för lån till skogs-
industrin, m. m.*

Mom. 9

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels motionen nr 347 av Lars Werner m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Gustav Lorentzon begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammarken bifaller näringsutskottets hemställan i betänkandet nr 74 mom. 9 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammarken bifallit motionen nr 347 av Lars Werner m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarkens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Gustav Lorentzon begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja – 296

Nej – 15

Mom. 10, 11 a och 11 b

Kammarken biföll vad utskottet i dessa moment hemställt.

Mom. 11 c

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels motionen nr 1638 av Gustav Lorentzon m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Gustav Lorentzon begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammarken bifaller näringsutskottets hemställan i betänkandet nr 74 mom. 11 c röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammarken bifallit motionen nr 1638 av Gustav Lorentzon m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarkens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Gustav Lorentzon begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja – 295

Nej – 15

Tredje vice talmannen tillkännagav att anslag utfärdats om sammanträdet fortsättande kl. 19.30.

Onsdagen den
31 maj 1978

Forsknings- och utvecklingsarbete

Föredrogs näringsutskottets betänkande 1977/78:75 med anledning av propositionen 1977/78:111 om statens stöd till teknisk forskning och industriellt utvecklingsarbete m. m. jämte motioner samt skatteutskottets betänkande 1977/78:54 med anledning av motioner om avdrag för forsknings- och utvecklingsarbete, m. m.

TREDJE VICE TALMANNEN:

Näringsutskottets betänkande nr 75 och skatteutskottets betänkande nr 54 debatteras i ett sammanhang och yrkanden beträffande båda dessa betänkanden får framställas under den gemensamma överläggningen.

Näringsutskottets betänkande nr 75

I propositionen 1977/78:111 (industridepartementet) hade föreslagits att riksdagen skulle

1. godkänna de grunder för statens stöd till teknisk forskning och industriellt utvecklingsarbete som föredragande statsrådet hade förordat,

2. godkänna de av föredragande statsrådet förordade riktlinjerna för kreditverksamheten vid de regionala utvecklingsfonderna,

3. godkänna de av föredragande statsrådet förordade riktlinjerna för finansiering av stiftelsen Industriellt utvecklingscentrum i övre Norrland,

4. godkänna de av föredragande statsrådet förordade riktlinjerna för styrelsens för teknisk utveckling organisation,

5. bemyndiga regeringen att under budgetåret 1978/79, i enlighet med vad föredragande statsrådet hade anfört, ikläda staten ekonomisk förpliktelse i samband med stöd till teknisk forskning och industriellt utvecklingsarbete m. m. som, inberäknat löpande avtal och beslut, innebar åtaganden om högst 145 000 000 kr. under vart och ett av budgetåren 1979/80–1982/83,

6. bemyndiga regeringen att under budgetåret 1978/79 beställa utrustning för, inberäknat redan beställd utrustning, högst 4 500 000 kr. under budgetåret 1979/80 och högst 3 000 000 kr. under budgetåret 1980/81,

7. till Styrelsen för teknisk utveckling: Teknisk forskning och utveckling för budgetåret 1978/79 under fjortonde huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 353 000 000 kr.,

8. till Styrelsen för teknisk utveckling: Drift av forskningsstationer för budgetåret 1978/79 under fjortonde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 1 000 kr.,

9. till Styrelsen för teknisk utveckling: Utrustning för budgetåret 1978/79 under fjortonde huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 11 500 000 kr.

Beträffande propositionens huvudsakliga innehåll anfördes följande:

”I propositionen läggs fram förslag till åtgärder för att främja den tekniska förnyelsen inom industri och olika samhällssektorer. Åtgärderna avser

Onsdagen den
31 maj 1978

*Forsknings- och
utvecklingsarbete*

huvudsakligen verksamhetsområdet för styrelsen för teknisk utveckling (STU).

Förslag läggs fram i propositionen till vissa riktlinjer för STU:s stöd till teknisk forskning och utveckling. Riktlinjerna utgår från de tre roller som statsmakterna tidigare har angivit för STU, nämligen att främja den tekniska utvecklingen inom olika samhällssektorer, att främja industrins innovationsnivå och tekniska kvalitet samt att höja den tekniska forskningens nivå och öka kunskandet inom skilda områden. En samordning av STU:s sektor- och industripolitiska insatser avses ske genom att insatserna inom dessa roller sammanförs till ett program för tekniskt utvecklingsarbete. Insatser för den allmänt inriktade tekniska forskningen skall enligt förslaget göras inom ett särskilt program för kunskapsutveckling.

Enligt riktlinjerna skall, för att möjliggöra en mer målinriktad styrning av STU:s verksamhet från statsmakternas sida, s. k. insatsområden inrättas för större, konkret målinriktade insatser som sträcker sig över flera år. Liksom hittills avses dock avsevärda resurser finnas tillgängliga för projekt som faller utanför insatsområdena. Finansiering av institutionsforskningen avses delvis ske genom att särskilda ramprogram upprättas.

I propositionen föreslås vidare att förhandlingar inleds om särskilda ramprogram för teknisk utveckling inom de primär- och landstingskommunala områdena med anknytning till den kommunala upphandlingen. Vidare föreslås att STU skall kunna dels biträda offentliga organ vid teknikupphandling, dels medfinansiera upphandlingsförberedelser.

STU:s organisation föreslås få vissa smärre förändringar jämfört med den som f. n. gäller.

STU föreslås tillföras kraftigt ökade resurser. Totalt beräknas 364,5 milj. kr. för budgetåret 1978/79, vilket innebär en ökning på ca 73 milj. kr. jämfört med innevarande budgetår. De utökade resurserna avses bl. a. gå till insatsområden och teknikupphandling. Härutöver beräknas en viss utökning av den teknisk-vetenskapliga attachéverksamheten och en förstärkning av verksamheten med kontaktsekreterare vid universitet och högskolor. Även det direkta uppfinnarstödet beräknas få en kraftig förstärkning.

Vidare föreslås i propositionen vissa riktlinjer för de regionala utvecklingsfondernas stöd till produktutveckling. Bl. a. föreslås att lånegränsen för de villkorliga produktutvecklingslånen höjs till 3 milj. kr. Slutligen föreslås vissa riktlinjer för den framtida finansieringen av Industriellt utvecklingscentrum i övre Norrland (IUC)."

I detta sammanhang hade behandlats

dels de med anledning av propositionen väckta motionerna

1977/78:1846 av Curt Boström m. fl. (s), vari hemställts att riksdagen med anledning av propositionen 1977/78:111 beslutade

1. att för finansiering av stiftelsen Industriellt utvecklingscentrum i övre Norrland för budgetåret 1978/79 skulle anvisas 2 milj. kr. för att täcka driftunderskott för verksamhetsåret 1978 samt 4 milj. kr. som engångsanslag

för att täcka avskrivningar av olönsam utrustning och ge en nödvändig likviditet,

2. att framtida årliga driftsbidrag till stiftelsen Industriellt utvecklingscentrum i övre Norrland skulle prövas på sätt som beskrevs i motionen.

1977/78:1847 av Allan Gustafsson (c).

1977/78:1848 av Sune Johansson m. fl. (s).

1977/78:1849 av Johan Olsson (c) och Rune Torwald (c).

1977/78:1850 av Olof Palme m. fl. (s), vari hemställts att riksdagen skulle

1. till Statens fond för stöd till uppfinnare för budgetåret 1978/79 under fjortonde huvudtiteln anvisa ett investeringsanslag av 5 000 000 kr.,

2. som sin mening ge regeringen till känna vad i motionen anförts beträffande åtgärder för att förbättra uppfinnarnas situation i Sverige,

3. besluta att verksamheten vid statens utvecklingsfond skulle bedrivas även efter den 30 juni 1978 enligt den organisation och de riktlinjer som angavs i motionen,

4. som sin mening ge regeringen till känna vad i motionen anförts om fördelning av medel under anslaget Bidrag till regionala utvecklingsfonder,

1977/78:1851 av Sten-Ove Sundström m. fl. (s).

1977/78:1852 av Lars Werner m. fl. (vpk), vari hemställts att riksdagen uttalade sig för en statlig politik på det teknisk-industriella området i enlighet med de i motionen utvecklade principerna,

dels de under allmänna motionstiden vid 1977/78 års riksmöte väckta motionerna

1977/78:307 av Yngve Nyquist m. fl. (s), vari hemställts att riksdagen hos regeringen skulle anhänga om föreskrifter för styrelsen för teknisk utveckling (STU) att ordna försöksverksamhet rörande enskilda uppfinnares arbete,

1977/78:390 av Ivan Svanström (c).

1977/78:805 av Sten-Ove Sundström m. fl. (s).

1977/78:1283 av Sven Andersson i Örebro (fp).

1977/78:1293 av Lars Henrikson m. fl. (s).

1977/78:1640 av Olof Palme m. fl. (s), såvitt gällde hemställan

4. att riksdagen som sin mening gav regeringen till känna vad som i

Nr 158

Onsdagen den
31 maj 1978

*Forsknings- och
utvecklingsarbete*

motionen anförts om ett utvecklingsbolag på bilområdet,

5. att riksdagen till Utvecklingsbolag för transportsystem m. m. för budgetåret 1978/79 under fjortonde huvudtiteln anvisade ett reservationsanslag av 200 000 000 kr., och

1977/78:1706 av Claes Elmstedt m. fl. (c), vari hemställts att riksdagen hos regeringen skulle anhålla att en utredning om innovationsverksamhetens betydelse och innovatörernas situation och arbetsförhållanden tillsattes i enlighet med vad som sagts i motionen.

Utskottet hemställde

1. beträffande grunder för statens stöd till teknisk forskning och industriellt utvecklingsarbete att riksdagen med avslag på motionen 1977/78:1852 godkände i propositionen 1977/78:111 mom. 1 angivna grunder för statens stöd till teknisk forskning och industriellt utvecklingsarbete, såvitt de inte omfattades av utskottets hemställan i det följande,

2. beträffande översyn av skattebestämmelser för bidrag och lån från styrelsen för teknisk utveckling m. m. att riksdagen skulle avslå motionen 1977/78:1849,

3. beträffande översyn av innovatörernas arbetsvillkor att riksdagen skulle avslå

a) motionen 1977/78:1850 yrkandet 2 i ifrågavarande del,

b) motionen 1977/78:1706.

4. beträffande särskilt stöd till uppfinnare att riksdagen skulle avslå motionen 1977/78:307 och motionen 1977/78:1850 yrkandet 1.

5. beträffande Stiftelsen för metallurgisk forskning att riksdagen skulle avslå motionen 1977/78:805,

6. beträffande forskning och utveckling inom stålbranschen att riksdagen skulle avslå motionen 1977/78:1848 i ifrågavarande del,

7. beträffande ett utvecklingsbolag på bilområdet att riksdagen skulle avslå motionen 1977/78:1640 yrkandet 4,

8. beträffande ett utvecklingsbolag för transportsystem m. m. att riksdagen skulle avslå motionen 1977/78:1640 yrkandet 5.

9. beträffande inrättande av nämnder vid STU att riksdagen skulle avslå motionen 1977/78:1850 yrkandet 2 i ifrågavarande del,

10. beträffande fackligt inflytande i STU:s verksamhet att riksdagen skulle avslå motionen 1977/78:1848 i ifrågavarande del,

11. beträffande utökning av antalet kontaktsekreterare vid högskolan i Luleå att riksdagen skulle avslå motionen 1977/78:1851 yrkandet 2,

12. beträffande viss försöksverksamhet vid högskolan i Luleå att riksdagen skulle avslå motionen 1977/78:1851 yrkandet 1,

13. beträffande befogenhet för kontaktsekreterare att besluta om förundersökningar att riksdagen skulle avslå motionen 1977/78:1851 yrkandet 3,

14. beträffande uttalande om ytterligare resurser för stöd till produktutveckling att riksdagen skulle avslå motionen 1977/78:1283,

Onsdagen den
31 maj 1978

*Forsknings- och
utvecklingsarbete*

15. beträffande riktlinjer för STU:s organisation att riksdagen godkände i propositionen 1977/78:111 mom. 4 angivna riktlinjer för styrelsens för teknisk utveckling organisation,

16. beträffande lokalisering av projektledningshjälp att riksdagen skulle avslå motionen 1977/78:1847,

17. beträffande inrättande av ytterligare utvecklingscentra att riksdagen skulle avslå

a) motionen 1977/78:390,

b) motionen 1977/78:1293,

18. beträffande verksamheten vid statens utvecklingsfond m. m. att riksdagen skulle avslå motionen 1977/78:1850 yrkandena 3 och 4,

19. beträffande riktlinjer för kreditverksamheten vid de regionala utvecklingsfonderna att riksdagen med anledning av propositionen 1977/78:111 mom. 2 godkände av utskottet angivna riktlinjer för kreditverksamheten vid de regionala utvecklingsfonderna,

20. beträffande finansieringen av IUC att riksdagen med avslag på motionen 1977/78:1846 godkände i propositionen 1977/78:111 mom. 3 angivna riktlinjer för finansiering av stiftelsen Industriellt utvecklingscentrum i övre Norrland,

21. beträffande anslag till teknisk forskning och utveckling. m. m. att riksdagen med bifall till propositionen 1977/78:111 mom. 5-9 skulle

a) bemyndiga regeringen att under budgetåret 1978/79, i enlighet med vad föredragande statsrådet hade anfört, ikläda staten ekonomisk förpliktelse i samband med stöd till teknisk forskning och industriellt utvecklingsarbete m. m. som, inberäknat löpande avtal och beslut, innebar åtaganden om högst 145 000 000 kr. under vart och ett av budgetåren 1979/80-1982/83.

b) bemyndiga regeringen att under budgetåret 1978/79 beställa utrustning för, inberäknat redan beställd utrustning, högst 4 500 000 kr. under budgetåret 1979/80 och högst 3 000 000 kr. under budgetåret 1980/81,

c) till Styrelsen för teknisk utveckling: Teknisk forskning och utveckling för budgetåret 1978/79 under fjortonde huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 353 000 000 kr.,

d) till Styrelsen för teknisk utveckling: Drift av forskningsstationer för budgetåret 1978/79 under fjortonde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 1 000 kr.,

e) till Styrelsen för teknisk utveckling: Utrustning för budgetåret 1978/79 under fjortonde huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 11 500 000 kr.

Reservationer hade avgivits

1. beträffande översyn av innovatörernas arbetsvillkor av Ingvar Svanberg, Hugo Bengtsson, Nils Erik Wååg, Lennart Pettersson, Rune Jonsson i Husum, Wivi-Anne Radesjö och Sivert Andersson (samtliga s), som ansett att utskottet under 3 bort hemställa

att riksdagen med bifall till motionen 1977/78:1850 yrkandet 2 i ifrågava-

rande del och med anledning av motionen 1977/78:1706 som sin mening gav regeringen till känna vad reservanterna anfört.

2. beträffande särskilt stöd till uppfinnare av Ingvar Svanberg, Hugo Bengtsson, Nils Erik Wååg, Lennart Pettersson, Rune Jonsson i Husum, Wivi-Anne Radesjö och Sivert Andersson (samtliga s), som ansett att utskottet under 4 bort hemställa

att riksdagen med bifall till motionen 1977/78:1850 yrkandet 1 och med anledning av motionen 1977/78:307 till Statens fond för stöd till uppfinnare för budgetåret 1978/79 under fjortonde huvudtiteln anvisade ett investeringsanslag av 5 000 000 kr.,

3. beträffande ett utvecklingsbolag på bilområdet av Ingvar Svanberg, Hugo Bengtsson, Nils Erik Wååg, Lennart Pettersson, Rune Jonsson i Husum, Wivi-Anne Radesjö och Sivert Andersson (samtliga s), som ansett att utskottet under 7 bort hemställa

att riksdagen med bifall till motionen 1977/78:1640 yrkandet 4 som sin mening gav regeringen till känna vad reservanterna anfört,

4. beträffande ett utvecklingsbolag för transportsystem m. m. av Ingvar Svanberg, Hugo Bengtsson, Nils Erik Wååg, Lennart Pettersson, Rune Jonsson i Husum, Wivi-Anne Radesjö och Sivert Andersson (samtliga s), som ansett att utskottet under 8 bort hemställa

att riksdagen med bifall till motionen 1977/78:1640 yrkandet 5 till Utvecklingsbolag för transportsystem m. m. för budgetåret 1978/79 under fjortonde huvudtiteln anvisade ett reservationsanslag av 200 000 000 kr.,

5. beträffande inrättande av nämnder vid STU av Ingvar Svanberg, Hugo Bengtsson, Nils Erik Wååg, Lilly Hansson, Ivar Högstrom, Wivi-Anne Radesjö och Sivert Andersson (samtliga s), som ansett att utskottet under 9 bort hemställa

att riksdagen med bifall till motionen 1977/78:1850 yrkandet 2 i ifrågavarande del som sin mening gav regeringen till känna vad reservanterna anfört,

6. beträffande verksamheten vid statens utvecklingsfond m. m. av Ingvar Svanberg, Hugo Bengtsson, Nils Erik Wååg, Lilly Hansson, Ivar Högstrom, Wivi-Anne Radesjö och Sivert Andersson (samtliga s), som ansett att utskottet under 18 bort hemställa

att riksdagen med bifall till motionen 1977/78:1850 yrkandena 3 och 4 som sin mening gav regeringen till känna vad reservanterna anfört.

7. beträffande finansieringen av IUC av Ingvar Svanberg, Hugo Bengtsson, Nils Erik Wååg, Lilly Hansson, Ivar Högstrom, Wivi-Anne Radesjö och Sivert Andersson (samtliga s), som ansett att utskottet under 20 bort hemställa

att riksdagen med anledning av propositionen 1977/78:111 mom. 3 och med bifall till motionen 1977/78:1846 godkände av reservanterna angivna riktlinjer för finansiering av stiftelsen Industriellt utvecklingscentrum i övre Norrland.

Nr 158

Onsdagen den
31 maj 1978

*Forsknings- och
utvecklingsarbete*

Skatteutskottets betänkande nr 54

I detta betänkande behandlades motionerna

1977/78:506 av Sven Andersson i Örebro (fp) och Hans Petersson i Röstånga (fp) samt

1977/78:1456 av Olof Palme m. fl. (s), vari hemställdes

1. att riksdagen beslutade godkänna de riktlinjer för förbättrat stöd till företagens forsknings- och utvecklingskostnader genom avdrag vid beskattningen och bidrag vilka föreslagits i motionen, innebärande att det för forsknings- och utvecklingskostnader under åren 1973–1980 gällande extra stimulansavdraget vid taxeringen till statlig inkomstskatt utökades under en treårsperiod så att basavdraget fördubblades till 20 % och att ökningsavdrag medgavs med 100 % av de kostnader som översteg den genomsnittliga nivån under 1976 och 1977 samt att ett särskilt bidrag med högst 200 000 kr. skulle införas för företag som inte kunde utnyttja dessa avdragsmöjligheter.

2. att riksdagen till Särskilda bidrag till företagens forsknings- och utvecklingsarbete för budgetåret 1978/79 under åttonde huvudtiteln anvisade ett förslagsanslag av 1 000 kr.,

3. att riksdagen beslutade att den statliga bolagsskatten fastställdes till 45 % för aktiebolag m. fl. och 36 % för ekonomiska föreningar m. fl. fr. o. m. den 1 januari 1979.

Utskottet hemställde

att riksdagen skulle avslå

1. motionen 1977/78:506,
2. motionen 1977/78:1456.

Reservation hade avgivits av Erik Wärnberg, Valter Kristenson, Tage Johansson, Rune Carlstein, Hagar Normark, Curt Boström och Bo Forslund (samtliga s) som ansett att utskottet under 2 bort hemställa

att riksdagen med bifall till motionen 1977/78:1456

A. skulle anta av reservanterna framlagda förslag till

1. lag om ändring i förordningen (1973:421) om särskilt forskningsavdrag vid taxering till statlig inkomstskatt,
2. lag om ändring i lagen (1947:576) om statlig inkomstskatt,
3. lag om statligt forskningsbidrag.

B. till Särskilda bidrag till forsknings- och utvecklingsarbete för budgetåret 1978/79 under åttonde huvudtiteln anvisade ett förslagsanslag av 1 000 kr.

Onsdagen den
31 maj 1978

*Forsknings- och
utvecklingsarbete*

LENNART PETTERSSON (s):

Herr talman! Den av socialdemokratin igångsatta tekniska och naturvetenskapliga upprustningen under 1940- och 1950-talen byggde på insikten om samhällets ansvar för forskning och teknik. Den upprustning som då skedde av våra forsknings- och utbildningsresurser har haft stor betydelse för att ge oss vår nuvarande industriella styrka. Den har gett oss en grund som vi fortfarande kan bygga vidare på. Under senare år har emellertid två nya tendenser gjort sig gällande i samhället, som ger oss anledning att återigen ta upp en grundlig diskussion om vilka insatser samhället skall göra för forskningen och den tekniska utvecklingen.

Den första av dessa tendenser är den växande insikten om riskerna med en felaktigt använd teknik. En ökad medvetenhet om miljöfarorna i arbetsmiljön och den yttre miljön har fördjupat vår insikt om att samhället måste ta ansvar för i vilken riktning tekniken utvecklas. Det har blivit alltmer uppenbart, att även andra kriterier än de rent ekonomiska måste finnas med från början då ny teknik utformas. Arbetsmiljön, möjligheterna till ett meningsfullt och givande arbete, naturmiljön och det sociala samspelet i samhället påverkas av vilken teknik som utvecklas. De måste vara avgörande faktorer då målsättningar fastställs för den tekniska forsknings- och utvecklingsarbetet.

Den andra tendensen från senare år, som kräver en förnyelse av vår politik för forskning och utveckling, är att vårt tekniska försprång framför andra länder har minskat på flera områden, där vi sedan länge är vana att ligga i täten. Inte minst har vi märkt detta genom att konkurrensen från låglöneländer nu utsträckt sig till områden, där vår tekniska överlägsenhet hittills varit tillräcklig för att skydda oss mot sådan konkurrens.

Ett tekniskt försprång kan aldrig vara för evigt, eftersom andra hela tiden knappar in på försprånget. Det gäller för ett land, i lika hög grad som för ett enskilt företag, att försprånget går förlorat om det inte återvinns genom ständigt nya landvinningar. De strukturrisker vi nu genomlever i flera av våra viktigaste branscher lär oss återigen vikten av att ligga väl framme i den tekniska utvecklingen. Endast därigenom kan vi möta de förändrade villkoren för den internationella arbetsfördelningen på ett planerat sätt.

Socialdemokratin drar av detta slutsatsen, att det nu åter behövs en kraftig satsning på teknikens och naturvetenskapens område.

Det räcker inte med svångremspolitiken. Den kan t. o. m. vara direkt skadlig – även om man skulle bortse från de bördor som den utsätter löntagarna för i form av sänkt levnadsstandard och ökade orättvisor. Detta hänger samman med att en sådan åtstramningspolitik riskerar att skymma sikten för behovet av en offensiv och framstegsinriktad näringspolitik, som vi nu måste föra i det här landet. Vi kan ju aldrig konkurrera med andra länder genom att fortsätta med att sänka lönerna. Det behövs offensiva satsningar, och ett viktigt led i dessa är en kraftig ökning av anslagen till innovationer och ny teknik. I dessa avseenden, herr talman, är den regeringsproposition om teknisk forskning och utveckling som vi nu behandlar en klar besvikelse.

Från socialdemokratiskt håll har vi därför i flera partimotioner ställt krav på

åtgärder som går långt utöver vad regeringen har kunnat samla sig till. Sammanfattningsvis föreslår vi i dessa motioner första etappen i ett program för ett kraftigt ökat stöd till forskning och utveckling inom den svenska industrin med följande huvudpunkter:

1. Ökade satsningar på grundforskning inom naturvetenskap och teknik.
2. En kraftig ökning av det generella stödet till företagens forsknings- och utvecklingsverksamhet.
3. Kraftigt ökat stöd till uppfinnare.
4. En kraftig förbättring av stödet till företagens forsknings- och utvecklingsverksamhet via styrelsen för teknisk utveckling.
5. Särskilda utvecklingsbolag där samhället går in för att stimulera utvecklingsarbetet inom svensk exportindustri.

Endast vad beträffar ett av dessa fem avsnitt, nämligen det som gäller anslagen till styrelsen för teknisk forskning, kan man säga att regeringsförslaget når upp till vad som till nöds kan räcka i en första etapp. I vårt program för en upprustning av teknisk forskning och utveckling vill vi som sagt slå vakt om grundforskningen.

Nu säger kanske företrädare för regeringspartierna, som måhända har läst olika teorier om att framgångsrika innovationer inte alltid kommer fram i en enkel steg-för-stegutveckling från grundforskning till innovation, att det inte finns några klara och enkla samband mellan grundforskning och framgångsrika produktidéer som sedan kan utvecklas till framgångsrika exportprodukter. Men, herr talman, den grund från vilken vårt tekniska kunnande skall byggas upp är ändå den naturvetenskapliga och tekniska forskningen och undervisningen vid universitet och högskolor. Utan en bred bas av tekniskt och vetenskapligt kunnande är det omöjligt att i längden genomföra tillämpade och målinriktade forskningsinsatser. Vi har redan erfarenheter av hur resursutbyggnaden för tillämpad verksamhet försvåras av bristande kapacitet inom de grundläggande kunskapsområden som det tillämpade arbetet skulle ha utgått ifrån. Jag behöver här inte ge några exempel. Vi känner dem från våra olika fält.

Både den internationella industritekniken och vårt samhälles krav på tekniken är stadda i en snabb utveckling. Vi får därför ofta med kort varsel behov av tillämpad forskning inom områden som tidigare inte ansetts ha så stor praktisk betydelse. Detta ställer krav på hög flexibilitet, och det är ett krav som endast kan tillgodoses genom en god beredskap inom de olika grundläggande kunskapsområdena. Grundforskning och allmän kunskapsuppbyggnad måste därför få goda resurser utan snegling på omedelbar tillämpbarhet. Vi vet aldrig när vi behöver dessa grundkunskaper, men när vi behöver dem måste de finnas där.

Låt mig sedan, herr talman, ta upp nödvändigheten av en kraftig ökning av det generella grundstödet till företagens forsknings- och utvecklingsverksamhet, punkten 2 på vårt program. Vi har här lagt fram ett förslag om ökade avdragsmöjligheter för de företag som satsar på forskning och utveckling. Utvecklingstrenden på detta område är oroande, eftersom företagens sats-

ning inte alls ökar i samma takt som tidigare. Detta är naturligtvis speciellt allvarligt när vi nu står i en situation där nya konkurrenskraftiga produkter och affärsidéer måste fram mer än någonsin tidigare.

Under åren 1969 till 1973 ökade forsknings- och utvecklingsarbetet inom industrin med i genomsnitt 6,5 % per år. Mellan 1973 och 1975 var ökningen bara 3,5 % per år, och för 1976 och 1977 förutses i bästa fall en ökning med bara 2 %. Över huvud taget tycks alltför många företag i allt högre grad ha sökt lösa sina problem på det sättet att de minskat sina kostnader bl. a. genom utlandsetableringar i stället för att satsa på produktutveckling och på att förnya tekniken.

Från socialdemokratiskt håll föreslår vi därför en väsentlig ökning av de nuvarande avdragsmöjligheterna för forskningskostnader, från 10 % till 20 %. Dessutom föreslås att företagen under en treårsperiod skall få ett extra avdrag med 100 % för ökade forskningsutgifter utöver 1976/77 års nivå. Dessa skatteavdrag innebär att resurser i storleksordningen flera hundra miljoner kronor friställs för forskning och utveckling inom företagen. Genom en motsvarande höjning av den statliga bolagsskatten kompenseras det inkomstbortfall som bidragen skulle medföra. Härigenom åstadkoms en omfördelning av kostnaderna, till fördel för företag som vill satsa på forskningsverksamhet och till fördel, vill jag säga, för samhället i dess helhet.

Den borgerliga regeringen tycker däremot inte att det hastar med att satsa på detta område. Den vill i stället utreda frågan under den kommande treårsperioden.

Ett ökat stöd till uppfinnare är det tredje viktiga kravet på det socialdemokratiska programmet för teknisk forskning och utveckling. Det är sannolikt så, att samhället har en mycket god avkastning på de resurser och det stöd som ges åt uppfinnare.

I reservationer till näringsutskottets betänkande nr 75 har vi fört fram tre krav som, om de bifalls av riksdagen, skulle innebära mycket såväl för uppfinnarna som för samhällsintresset.

Det första yrkandet är inrättandet av en stipendiefond för uppfinnare på 5 milj. kr. per år.

Det andra yrkandet är en allmän översyn av innovatörernas/uppfinnarnas arbetsvillkor som grund för framtida förslag till stöd för denna för det svenska industriella nyskapandet viktiga kategori.

Det tredje yrkandet gäller vissa organisatoriska ändringar inom styrelsen för teknisk utveckling för att bättre stötta innovationsverksamheten och uppfinnarna, i stort sett, vill jag säga, i enlighet med vad som har föreslagits av Svenska uppfinnareföreningen.

I våra partimotioner tar vi slutligen också upp ett försummat men samtidigt mycket effektivt medel för att främja produktförnyelsen inom svensk industri. Det gäller statliga beställningar inom ramen för särskilda utvecklingsbolag, där det man upphandlar i stor utsträckning utgörs av forsknings- och utvecklingsarbete. Erfarenheterna av dessa, såväl de internationella som de svenska, är mycket goda.

I partimotionen föreslås nu att tre olika utvecklingsbolag startas, där representanter för staten eller kommunerna tillsammans med industriföreträdare stimulerar utveckling av nya produkter, som både svarar mot viktiga behov inom landet och som kan vara av intresse från exportsynpunkt.

Det gäller sjukvårdsteknisk utrustning, kollektivtrafik samt hjälpmedel inom utbildningsområdet. Sammanlagt 200 milj. kr. vill vi att samhället skall satsa för att starta dessa utvecklingsbolag. Ett särskilt bolag föreslås också för utveckling på bilområdet. Propositionen har tyvärr inga förslag på detta viktiga område.

Sammanfattningsvis, herr talman, vill jag säga att de förslag som regeringen har lämnat för att främja teknisk forskning och utveckling är en besvikelse på flera sätt:

Besvikelse därför att regeringen inte tillräckligt tycks ha insett betydelsen av att bl. a. med hjälp av teknisk forskning och utveckling samt stöd till upplinnare satsa på produktförnyelse som ett av medlen att förnya svensk industri.

Besvikelse också därför att regeringen har framlagt en snävt STU-orienterad proposition och inte velat inse att stödet till forskning och utveckling måste komma fram på en betydligt bredare front.

Besvikelse, slutligen, också därför att de resurser man satsar på forskning och utveckling inte på långa tag räcker till, om vi ser till de stora behov och problem som vi nu står inför.

Regeringen föreslår i allt en ökning på 73 milj. kr. Det socialdemokratiska alternativet ligger närmare tio gånger högre. Det är vad som behövs i dagens situation. Det räcker alltså inte med en proposition av många vackra ord men utan konkreta åtaganden – det är till syvende og sist pengarna som räknas i det här sammanhanget!

Herr talman! Jag vill sluta med att yrka bifall till de socialdemokratiska reservationerna till näringsutskottets betänkande nr 75.

Låt mig tillägga att Sivert Andersson senare mera ingående kommer att ta upp resonemangen bakom en del av dessa reservationer.

JÖRN SVENSSON (vpk):

Herr talman! Genom att vara kortfattad hoppas jag för ovanlighetens skull kunna väcka kammarens oförställda glädje.

Ärendet gäller teknologi. Propositionen kan man säga bilda en skog av detaljer. De är givetvis inte oväsentliga, men de döljer något som borde ha funnits med, nämligen synen på den teknologiska utvecklingen i stort.

Teknologi är inget tekniskt problem, det är först och främst ett politiskt problem. Teknologin är ingenting neutralt. Det finns ingen ödesbestämd teknisk-vetenskaplig utveckling som människan är tvingad att följa. Teknologin är inte oberoende av samhället i övrigt. Kärnkraftssamhället är inget ödesbestämt. Det är inte ödesbestämt att datatekniken i landet skall behärras av amerikanska bolag.

Man kan inom rätt vida ramar välja teknologi. Man kan medvetet befordra en viss teknologisk utvecklingslinje gentemot en annan. Första frågan är

vilken linje man skall främja. Nästa fråga är vems intressen som skall avgöra vilken linje man väljer. Kapital och arbete har inte samma intresse. Den linje man väljer påverkas av hur fördelningen av makten i samhället är beskaffad.

Sverige står i viss mån vid en teknologisk skiljeväg. Man kan välja att gå vidare på en väg som bl. a. har inneburit att man har idkat rovdrift på naturresurser och främjat tung processindustri med hög utslagning och svår miljöförstöring. Man kan alternativt välja att gradvis gå över till helt nya nivåer i förädling, sammansättning och systembyggande. Om man vill det sistnämnda, har man mycket av den framtida industriella utvecklingen på sin sida, även om man på kort sikt gör mindre vinster än med rovdriften. Men man skapar en bättre industriell civilisation för det stora flertalet människor.

Man kan välja mellan att forska i teknik för bilsamhället och att satsa på att utveckla kollektivtrafiksystemets stora inneboende kapacitet.

Man kan, om man anser det väsentligt, välja mellan att göra tio sorters tandkräm – varav flertalet sorter helt värdelösa – och att i stället tillverka pedagogisk utrustning för barndaghem och nöja sig med två sorters tandkräm.

Man kan välja att låta vinstintresset och stora koncerners uppköpta teknologer avgöra vad som skall bli föremål för forskning och utveckling. Man kan också välja att låta objekten och riktlinjerna avgöras genom en bred diskussion där de arbetande människorna själva får tillfälle att pröva teknikernas idéer i relation till sina intressen och sin samhällssyn.

Mer och mer blir människorna medvetna om att de inte vill låta sig styras av anonyma krafter eller hänvisningar till en obönhörlig utveckling, eller vad eljest de maktägande i samhället anför för motiveringar för att folk inte skall ifrågasätta vad som sker.

Också riksdagen, rikets folkrepresentation, borde nog göra sig litet mer oberoende i sin teknologiska syn.

Riksdagen kunde behöva en politisk teknologidebatt. Det behövs en allmän teknologidebatt också ute bland de arbetande. Riksdagen har, mig veterligen, aldrig diskuterat vilken sorts teknologisk utvecklingslinje landet i stort skall följa för framtiden.

En diskussion om de frågeställningar som vpk tar upp i sin motion blir med nödvändighet kontroversiell. Det är det som är meningen. Ty det är en maktfråga, och maktfrågor är alltid kontroversiella. Därför bör man aldrig tillåta att de skymms av detaljer eller stängs in i slutna rum. De bör diskuteras öppet och i termer som är förståeliga för alla.

Med det anförda, herr talman, yrkar jag bifall till motionen 1852.

SVEN ANDERSSON i Örebro (fp):

Herr talman! Under förra året arrangerades i Kulturhuset vid Sergels torg en utställning av förstamodeller av svenska uppfinningar. Man kunde där beskåda sådana epokgörande uppfinningar som Daléns Agafyr, von Platens och Munters kylskåp och Johanssons i Eskilstuna måttsatser, för att nu

nämna något av det urval som fanns där. Vi känner alla till att de nämnda produkterna gav sina upphovsmän framgång och världsrykte. Produktionen av dessa svenska uppfinningar, som blev eftersökta på världsmarknaden, medförde att exporten tog fart. Det gav arbete åt många människor i industriprocessen. Människornas vardag förändrades också på ett påtagligt sätt genom dessa uppfinningar. Gamla slitsamma arbetsrutiner kunde tack vare den tekniska utvecklingen göras lättare. Uppkomsten av ny teknik medförde en industriell expansion som på ett avgörande sätt förändrade vårt gamla agrara samhälle till en industrination.

Den höga levnadsstandard som vi har i dag och som vi med rätta är stolta över har vi till stor del att tacka forskare och uppfinnare för. Hela det svenska folkhushållet har haft nytta av deras epokgörande insatser.

I den intensifierade debatten om behovet av och betingelserna för kunskapsskapande, innovationer och teknisk industriell utveckling framstår en hög utbildningsnivå som en förutsättning för att vi i Sverige skall få behålla rollen som en aktningvärd industriell nation. Med hänsyn till den revolutionerande effekt som den nya teknologin har för såväl samhälle som företag och individer, där vi ofta ställs inför främmande problemställningar, måste kunskaper finnas hos våra forskare och tekniker så att de kan belysa den nya teknologins genomslagskraft och verkan.

Riksdag och regering kan på ett positivt sätt medverka till att minska dessa problem genom olika insatser på forsknings- och utvecklingsområdet. Mellan staten och näringslivet förekommer många yttringar av samarbete i form av forsknings- och utvecklingsprogram som finansieras av staten men genomförs gemensamt av statliga laboratorier och forskningsinstitut och den privata industrin och universiteten. Satsningen på forskning och utvecklingsarbete görs för att få fram en kunskapsintensiv industri. De statliga anslagen till detta forsknings- och utvecklingsarbete analyseras till stor del genom styrelsen för teknisk utveckling.

I detta näringsutskottets betänkande med anledning av propositionen om statens stöd till teknisk forskning och industriellt utvecklingsarbete har utskottet jämväl behandlat dels sju motioner som väckts med anledning av propositionen, dels sju motioner som väckts under allmänna motionstiden. Propositionens huvudsakliga innehåll behandlar verksamhetsområdet för styrelsen för teknisk utveckling. Man kan här konstatera att regeringens förslag innebär en kraftig ökning av anslaget till styrelsen för teknisk utveckling. I löpande priser får STU en anslagshöjning på hela 25 % jämfört med innevarande budgetår. Stödet till STU:s verksamhet föreslås bli 353 milj. kr. För innevarande budgetår har STU 280 milj. kr. till sitt förhållande. I löpande priser innebär det dock en ökning med 25,9 % jämfört med årets budget. Lennart Pettersson säger om denna höjning: Usel, erbarmligt usel! Från socialdemokratiskt håll var vi villiga att satsa tio gånger mer än det här beloppet.

I propositionen slås fast att STU skall ha oförändrade övergripande uppgifter, nämligen att främja den tekniska inriktningen inom olika samhällssektorer, att främja industrins innovationsnivå och tekniska kvalitet

Onsdagen den
31 maj 1978

*Forsknings- och
utvecklingsarbete*

samt att höja den tekniska forskningens nivå och öka kunnandet inom olika områden.

Under hösten 1977 lade den s. k. STU-kommittén efter närmare tre års utredning fram ett förslag enligt vilket STU skulle spela en mer aktiv roll. Jag var själv ledamot av den kommittén, likaså Lennart Pettersson från Lund. De olika projekten vid STU skulle enligt kommitténs förslag delas i två grupper, en grupp för teknisk forskning och en grupp för teknisk innovationsverksamhet. Hela STU:s organisation skulle anpassas till den här uppdelningen. Remissinstanserna var i huvudsak positiva till grundtankarna bakom STU-kommitténs förslag. Men man avvisade en uppdelning av organisationen efter samma principer. En sådan uppdelning skulle enligt många försvåra kontakten mellan forsknings- och innovationsprogrammet och medföra risk för dubbleringar.

I de socialdemokratiska motionerna 1848 och 1850, som anknyter till det förslag som STU-kommittén lade fram om två övergripande nämnder, anfördes att en forskningsnämnd och en innovationsnämnd bör inrättas inom STU. Det här förslaget i motionerna förs också upp i reservationen 5. Från utskottsmajoritetens sida anser vi att det är riktigt att en kontinuitet i arbetet mellan de gamla och nya grupperna upprätthålls. STU-utredningens förslag kritiserades, som jag tidigare sade, av vissa remissinstanser, bl. a. Sveriges industriförbund, som ansåg att STU fungerar tillfredsställande med nuvarande programstruktur och organisation. Från utskottets sida anser vi att en organisationsuppdelning av STU:s verksamhet inom forskning och innovation på särskilda enheter skulle försvåra kontakten mellan forskningen och näringslivet. Utskottet finner den i propositionen förordade nämndstrukturen ändamålsenlig. Därför yrkar jag bifall till utskottets hemställan vid mom. 9, vilket innebär avslag på reservationen 5.

I propositionen görs alltså smärre förändringar av STU-kommitténs förslag, men endast mindre förändringar görs i STU:s organisation. Däremot delas forskningsprojekten in i nya huvudprogram: Industriellt, tekniskt och samhällsinriktat tekniskt utvecklingsarbete får här 237 milj. kr., kunskapsutveckling 100 milj. kr., internationell kontaktverksamhet 12 milj. kr. och myndighetsservice 11 milj. kr.

Några av de viktigaste nyheterna i propositionen är i korthet: Genom s. k. insatsområden skall statsmakterna kunna styra målinriktade satsningar under ett begränsat antal år. I propositionen föreslås nio olika områden. Det största är kollektiva transporter, som kräver 29 milj. kr. under fem år. Under nästa år kostar insatsområdena totalt 24 milj. kr.

Herr talman! Jag vill uppehålla mig litet just vid de styrda målinriktade satsningarna. När vi satt och arbetade i STU-kommittén lades ett förslag fram – jag tror det var av mig – om att utskottet och riksdagen i övrigt skulle kunna få en bättre överblick över STU:s verksamhet så att vi skulle kunna se vilka insatsområden STU vid ett speciellt tillfälle arbetar med och vilka nya insatsområden riksdagen skulle kunna påverka STU att ta upp. Jag tror att det är utomordentligt viktigt för riksdagen att få den klara bilden av STU:s verksamhet.

Onsdagen den
31 maj 1978

*Forsknings- och
utvecklingsarbete*

Mer långsiktig utveckling skall bedrivas i delprogrammet teknikområden. Totalsumman för nästa år är 192 milj. kr. Här ryms bl. a. uppfinningsutveckling och rådgivning. Industriservice är ett delprogram, där den mindre och medelstora industrin skall få hjälp med produktutveckling. Kontaktskreterarna som STU har vid de tekniska högskolorna får större resurser. I delprogrammet förmedling får uppfinnare hjälp med att exploatera sina resultat. Staten kommer också att kunna stödja exploateringsföretag som hjälper enskilda uppfinnare och företag. Det direkta stödet till uppfinnarna ökar till 20 milj. kr. mot tidigare 14. I motionen 1850, som Lennart Pettersson har talat för och som följs upp i reservation, uttalas att uppfinnare och andra innovatörer i dagens läge ofta arbetar under otillfredsställande villkor. Deras möjligheter till kreativt arbete minskas inte sällan genom att de har problem med sin ekonomiska försörjning och sociala trygghet. I samma motion, som följs upp i reservation 1, tar man också upp ett förslag som Lennart Pettersson här nämnde om att en särskild fond skall inrättas och att 5 milj. kr. skall anvisas för nästa budgetår till statens fond för stöd till uppfinnare. Fonden skall ha resurser att fördela totalt 5 milj. kr. om året till förslagsvis 100 uppfinnare.

Utskottet vill understryka att uppfinnare och andra tekniskt kreativa personer fyller en viktig funktion för innovationsverksamheten och produktförnyelsen inom näringslivet. Olika åtgärder för att förbättra uppfinnarnas situation ingår också som en viktig del i detta regeringsförslag. Det blir alltså en mycket kraftig förstärkning av det direkta stödet till uppfinnarna. Inom STU:s delprogram ingår 20 milj. kr. till stödprojekt som enskilda uppfinnare tar fram. Det skall tilläggas att dessa 20 milj. kr. icke som tidigare utgör något tak. Förra året var anslaget 14 milj. kr. och detta utgjorde ett tak. I det nuvarande förslaget kan enskilda uppfinnare få medel under hela innovationsprocessen.

De synpunkter som framförs i reservation 1 angående översyn av innovatörernas arbetsvillkor och i reservation 2 beträffande särskilt stöd till uppfinnare finner utskottet att något särskilt uttalande från riksdagens sida inte bör göras.

I reservation 3 beträffande ett utvecklingsbolag på bilområdet, som bygger på den socialdemokratiska partimotionen 1640, väckt under allmänna motionstiden, påpekar man att bilindustrin svarar för en betydande del av industrins sysselsättning och export. Man framhåller i motion och reservation att bilindustrin har så många underleverantörer att den är av avgörande betydelse för sysselsättningen på många orter. Motionärerna påpekar också att bilindustrin i dag står inför viktiga avgöranden, vilket också den aktuella förändringen inom Volvo visar. Det har vi ju haft en debatt om tidigare i dag i samband med diskussionen om skogsindustrin.

Den svenska bilindustrins utvecklingsarbete är viktigt och nödvändigt för att den skall kunna behålla sin konkurrenskraft – den uppfattningen delar vi med motionärerna. Men som utskottet redovisat i sitt betänkande har regeringen tillsatt en särskild utredare som skall göra en analys av alternativa utvecklingsvägar för svensk bilindustri. Resultatet av denna analys beräknas

Onsdagen den
31 maj 1978

*Forsknings- och
utvecklingsarbete*

kunna presenteras under sommaren 1978.

Samtidigt har även statens industriverk fått i uppdrag att utreda vissa frågor rörande den svenska bilindustrin. Industriverkets utredningsarbete skall bl. a. omfatta dels fördjupad analys av utvecklingen av marknads- och konkurrensförhållanden på bilområdet, dels en kartläggning av bilindustrins roll i det svenska produktionssystemet. Underleverantörsfrågan och det regionala beroendet av bilindustrins verksamhet skall ägnas särskild uppmärksamhet. Utskottet anser att resultatet av pågående utredningsarbete bör avvaktas. Därtill kommer aktuella förändringar som berör Volvo. Nu ifrågavarande motionsyrkande avstyrks alltså.

I samma motion, 1640, som följs upp av reservation nr 4, uttalas det att staten bör ta ledningen inom tre nya utvecklingsområden och genom offensiva satsningar åstadkomma en snabbare teknisk utveckling. Det skall ske genom att tre nya utvecklingsbolag inrättas. Från socialdemokratiskt håll har man en viss förkärlek för utvecklingsbolag, även om man borde ha en viss erfarenhet av det gamla utvecklingsbolaget, som man med en sådan frejdighet inrättade.

Motionärerna vill alltså att man skall lägga ut en beställning till Volvo och Saab på rationella och ekonomiska transportsystem. Det andra utvecklingsbolaget skall verka för beställning och utveckling av hjälpmedel inom utbildningsområdet. Det tredje bolaget skall ansvara för utveckling och stöd till industrins teknik. Bolagen skall nära samarbeta med primärkommuner och landsting. Motionärerna och reservanterna föreslår att 200 milj. kr. skall anvisas för budgetåret 1978/79.

Som framgår av propositionen innebär anslagen en kraftig satsning från samhällets sida på teknisk forskning och utveckling, även om Lennart Petersson har en annan uppfattning i den frågan.

Ett sätt för statsmakterna är att stimulera utveckling av ny teknik genom den offentliga upphandlingen. I propositionen framhålls också att det är angeläget att den offentliga upphandlingen i ökad utsträckning kopplas till den tekniska utvecklingen av de upphandlade produkterna. Utskottet delar denna uppfattning. Två av de områden som det föreslagna utvecklingsbolaget skulle stödja tillhör de insatsområden som STU har prioriterat i sin anslagsframställning för nästkommande budgetår. Med det här sagda avstyrker utskottet reservationen 4.

I reservationen 7, som anknyter till motionen 1846, hemställs att 2 milj. kr. skall anvisas för budgetåret 1978/79 för finansiering av IUC. Vidare skall ett engångsanslag på 4 milj. kr. anvisas för att täcka avskrivningar av olönsam utrustning och ge en nödvändig likviditet. Reservanterna anser att det finns risk för att de berörda regionala utvecklingsfondernas möjligheter att lämna företagsservice kommer att begränsas om anslaget till IUC tas av utvecklingsfondernas administrationsbidrag.

Utskottet finner det lämpligt att, som det föreslås i propositionen, stöd till IUC samordnas med statens stöd i övrigt till företagsservice. Verksamheten i IUC och de regionala utvecklingsfonderna har i huvudsak samma syfte, nämligen att främja de mindre och medelstora företagen. Genom att IUC

årligen till berörda fonder redovisar sina medelsbehov och fonderna i sin tur till industriverket redovisar resp. läns totala behov av statliga bidrag till företagsservice kan man åstadkomma en samordning av vissa åtgärder. Härigenom säkras att det statliga stödet används på ett effektivt sätt. Från utskottets sida vill vi även peka på den kraftiga förstärkningen av stödet till de mindre och medelstora företagens utveckling som riksdagen beslöt i december månad.

Herr talman! Jag kommer inte att ställa något yrkande beträffande reservationen 6. Jag delar den uppfattning som framförs i reservationen. I den debatt vi hade i kammaren i december månad 1977 angående anslagen till de mindre och medelstora företagen redovisade jag så klart min uppfattning om verksamheten vid statens utvecklingsfond att det nu inte finns någon anledning för mig att ytterligare tala om detta.

I vänsterpartiet kommunisternas partimotion 1852 kritiserar – vad annat var att vänta – propositionen som alltför passiv. Jörn Svensson sade här att det inte finns någon ödesbestämd teori som styr vår teknologiska utveckling. Men han var ärlig nog att i samma andetag säga att den tekniska forskning och utveckling som vpk föreslagit inte alls överensstämmer med propositionens förslag och inte heller med socialdemokraternas reservationsförslag. Av den kortfattade motionen ser man klart att uppläggningsen är densamma som kommunistiska förslag ofta har, nämligen att samhället skall ta ett större ansvar. Nu tar samhället ett mycket stort ansvar för den tekniska forskningen och utvecklingen. Mycket av det som vpk framför i sin motion finns emellertid också med i propositionen. Det gäller forskningen på miljösidan samt utvecklingen av nya produkter. Det gäller också förslagen om en högrationaliserad verksamhet och en hög förädlingsgrad. Allt detta överensstämmer med de synpunkter som förs fram i propositionen.

Det anslag till STU som föreslås i propositionen betyder naturligtvis mycket. Att man från socialdemokratiskt håll inte är nöjd med anslaget är inte heller så förvånansvärt. Nu har vi att ta ställning till det här förslaget, och det finns reservationer. Utskottsmajoriteten har i detta läge inte ansett sig kunna gå längre i fråga om anslag än vad som föreslås i propositionen.

Med detta, herr talman, yrkar jag bifall till utskottets hemställan och avslag på reservationerna med undantag för reservationen 6.

Under detta anförande övertog andre vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

LENNART PETTERSSON (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag tittade på talarlistan innan jag gick upp hit och fann att de återstående talarna i detta ärende bestod av industriministern Åsling, som inte har rätt att ställa yrkanden i denna kammare, och några socialdemokrater. Det blir därför intressant att se om det från regeringspartiernas sida kommer något avslagsyrkande på reservationen 6. Jag hoppas att så inte skall bli fallet. I så fall kan vi klara ett bekymmersamt problem, eftersom vi inte längre har någon central utvecklingsfond. Jag skall emellertid inte gå in i detalj på detta.

Jag skall inte kommentera Sven Anderssons alla invändningar mot våra reservationer, utan dessa kommer Sivert Andersson att beröra mera i detalj. Dock skall jag framföra några övergripande synpunkter.

Det allmänna budskapet i Sven Anderssons inlägg här i dag var att samhället satsar betydande resurser på teknisk forskning och utveckling. "Ökningen är stor, allt är bra." Det är alltså slutsatserna. Men jag vill uppmana regeringspartiernas talesmän i denna fråga att se er om i samhället. Ta del av de stora behov som finns på universitet och högskolor! Studera de problembranscher som finns! Jag undrar om ni inte då skulle tycka att det är viktigt att göra en speciell satsning på forskning och utveckling. Det räcker inte med en anslagsökning på 73 milj. kr. i sammanhanget, vilket föreslås i propositionen. Inom socialdemokratin går vi in för en betydligt större satsning, som jag har redovisat i fem punkter. Vid en sammanräkning finner jag att det är fråga om en tiodubbling av den anslagshöjning som regeringspartierna föreslår.

Vi satsar miljarder på defensiva åtgärder inom industrin och näringslivet. Bör det inte göras betydligt större insatser för teknisk forskning och utveckling för att få fram nya produktidéer och nya affärsidéer, som gör att vi på sikt kan vända utvecklingen till fördel för svensk industri på exportmarknaden och på annat sätt? Det är väldigt konstigt att utskottsmajoriteten inte har velat inse detta.

Sven Andersson talade litet slapt om socialdemokratis förkärlek för olika utvecklingsbolag. Därmed avvisade han i rask takt den satsning på 200 milj. kr. som vi vill göra på de tre utvecklingsbolagen. Han hänvisade till det gamla utvecklingsbolaget SUAB och menade att det inte var något bra exempel, och jag kan hålla med honom om det. Uppläggningsen var alltför splittrad, man skulle klara av alltför mycket. Det blev ingen sammanhållen idé bakom det hela. Ändå var det ett aktningvärt försök som gjordes. Men den form av utvecklingsbolag vi nu diskuterar består alltså av sådana bolag där man för samman statliga beställare och tillverkare.

Låt mig ta ett annat exempel, herr talman. ELLEMTEL, är inte det ett bra exempel på ett utvecklingsbolag? Det är den idén som dessa utvecklingsbolag, som vi nu föreslår, avser att inrikta sig på.

JÖRN SVENSSON (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Utskottstalessmannen och vpk talar litet grand förbi varandra här, märker jag. Sven Andersson i Örebro säger i anslutning till vad vi har framhållit att samhället faktiskt tar ett stort ansvar för forskning och utveckling. Ja, men för det första måste man då fråga sig vad samhället är. För det andra måste man fråga: Hur utövas ansvaret?

Vad det finns anledning att diskutera är frågan huruvida det man kallar samhället - statsapparaten, i stort sett, som den nu ser ut - skall gå in och aktivt styra efter andra intressen än de kortsiktiga privata vinstintressena, om utvecklingen skall styras mera på sikt och efter linjer som står i överensstämmelse med folkflertalets verkliga intressen. Eller skall staten med det ekonomiska stöd den ger gå in för att stötta upp en utvecklingslinje som i

praktiken huvudsakligen bestäms ute på de privata industrierna och deras olika forsknings- och utvecklingsbolag? Dessa storbolag har ett väldigt inflytande över forskningen därför att de kan köpa upp forskningskapacitet. De köper upp forskningskapacitet som finns vid universiteten, och de styr en stor del av inte minst den naturvetenskapliga forskningen vid universiteten genom uppdragsgivning, uppdragsforskning och liknande ting.

Man måste bestämma sig för vilken linje man där skall följa. Vad jag förstår har Sven Andersson inte uppfattat det kontroversiella och tvivelaktiga i den linje som f. n. råder och som vi vill ändra på. Jag skulle vilja fråga Sven Andersson: Varför har utskottet i sitt betänkande inte tagit upp den konflikt som finns mellan socialt och på sikt nyttig produktion och t. ex. den extrema satsning på en öppen exportekonomi som ju nu är vissa av de stora bolagens primära intresse? Det är två mål som står i strid med varandra.

Slutligen det kanske allra viktigaste - det förvånar mig litet grand att inte heller socialdemokraterna har tagit upp detta, för det hade jag väntat mig - nämligen vem som skall bestämma över forskningens inriktning. En part saknas i propositionen, likaså i betänkandet och i alla andra handlingar, och det är de arbetande människorna som skall gå i den dåliga arbetsmiljön, som skall leva i kontaminerade miljöer, som skall drabbas av de bristande satsningarna på kollektivtrafiken, osv. De människorna är borta. Nog borde man påminna om deras existens när det gäller den teknologiska framtiden i landet.

SVEN ANDERSSON i Örebro (fp) kort genmäle:

Herr talman! Det är alltid intressant att samtala med Jörn Svensson. Han menar att vi talar förbi varandra och ställer frågan till mig om jag inte har upptäckt vilka det är som lägger ut uppdragsforskning på universiteten. Det är storföretagen, säger Jörn Svensson, vilkas intressen är kortsiktiga, och ytterst finns då vinstintresset. Jo, självklart vet jag att många storföretag lägger ut mycket av forskning på universiteten, ofta i samarbete med de statliga insatserna, men det är inte enbart kortsiktiga projekt det är fråga om.

Vpk talar i sin motion om att man inte skall förgöra de naturresurser som finns och att man därför skall öka förädlingsgraden inom industrin. Många projekt som ligger på högskolorna och mycket av den kollektiva forskningen berör sådana områden. Jörn Svensson förvånar sig över - och jag förvånar mig över Jörn Svensson när han säger det - att vissa områden alldeles har glömts bort. Miljön t. ex. finns inte alls upptagen, säger Jörn Svensson. Jo, visst talas det om miljön i propositionen. STU gör stora satsningar på den och även när det gäller ventilationsteknik och teknik inom sjukvårdsområdet. STU sysslar med en rad projekt på sådana områden som Jörn Svensson här tog upp.

Så några ord till Lennart Pettersson. Han tyckte att jag var litet slapp när jag uttalade mig om utvecklingsbolagen. Ja, det gamla utvecklingsbolagets konstruktion var ju inte så bra. Det bolaget gick ju också sin tämligen snara död till mötes. Lennart Pettersson sade vidare att nu satsar vi miljarder på olika dåliga industribranscher; varför satsas det inte mera på teknisk

forskning och utveckling? Ja, tycker Lennart Pettersson då att det är fel av regeringen att satsa på stålet, skogen och malmen? Den frågan tycker jag att Lennart Pettersson skall svara på.

Här får vi naturligtvis avväga resurserna. Men vi anser att den satsning som görs i år är väsentligt större än vad socialdemokraterna gjorde i regeringsställning. Inte har vi väl just i dag upptäckt att forskning och utveckling behövs! Forskning och utveckling är ju något långsiktigt – det skulle ni ha tänkt på litet tidigare.

LENNART PETTERSSON (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag sade inte att vi inte skall göra dessa satsningar på stål och skog osv. Jag sade att vi satsar defensivt många miljarder, men vi bör också satsa offensivt på teknisk forskning och utveckling, åtminstone tiondelar av vad vi nu satsar på de defensiva objekten. Det skulle ge utdelning för framtiden.

Men det ena skall inte stå i motsatsställning till det andra. Det gäller att göra en vettig avvägning. Jag tror att många med mig – också inom regeringspartierna – känner att denna avvägning inte alltid är rätt gjord. Det är detta vi har velat reagera mot och det är det som vi nu för fram, när vi föreslår ett program – jag erkänner gärna att det är betydligt mera kostnadskrävande – för en samhällelig satsning på teknisk forskning och utveckling. Det skulle ge Sverige en chans att betydligt snabbare komma i gång med framstegsarbetet när det gäller nya affärsidéer och produktidéer än de förslag som regeringen har lagt fram i sin proposition om teknisk forskning och utveckling.

Det är en riktig tanke, både om man ser det internationellt och om man ser till tidigare svenska erfarenheter, att vi får ett utvecklingsbolag där man kan föra samman statliga och kommunala beställare och industriella företag. ELLEMTTEL har visat det riktiga i att göra en sådan satsning, och jag är övertygad om att de utvecklingsbolag som vi föreslår också leder i rätt riktning.

Några hundra procentiga garantier kan naturligtvis aldrig lämnas, eftersom det här är fråga om en riskfylld verksamhet. Men även om det föreligger risker kan denna verksamhet aldrig ersättas. Vi måste ta de större riskerna om vi också skall kunna vinna något. Och det är därför som det är så viktigt att satsa de 200 miljoner som är föreslagna.

JÖRN SVENSSON (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Utskottets talesman Sven Andersson i Örebro klagade litet över vpk:s kritik och sade att staten går in och stöder satsningar på ökad förädling, nya produkter osv. Ja, men situationen har ju länge varit och är alltjämt den att denna typ av satsning, den här långsamma omstruktureringen, försiggår så att säga därför att man är tvingad till den. Och den försiggår på så sätt att staten väsentligen passivt stöttar upp det storföretagen har för sig. Det är alltså inte fråga om någon självständig strukturpolitik där man i de politiskt ansvariga instanserna har frågat sig vilken utveckling som är önskvärd eller vilken utveckling som är bäst för folkflertalet, och sedan

söker med insatsernas hjälp styra den utvecklingen. Om det nu inte blir så att de privata bolagen vill ha samma utveckling måste man vara, som vpk i olika sammanhang har framhållit, beredd att ta ett större statligt industriprogram för att förverkliga den ekonomiska strukturförskjutning som är nödvändig om landet skall kunna hävda sig i den industriella utvecklingen.

Det är väldigt lätt att säga att man t. ex. är för ökad förädling för att kunna övergå till mer systembyggande, systemlösningar osv. Men samtidigt kan man få se att de som säger det t. ex. på lördag kommer att rösta för – de har redan i tidigare sammanhang gjort det – en kapacitetsnedsättning på varven, som ju är en industrigren speciellt ägnad att göra den typen av nyproduktion.

Slutligen skulle jag vilja återkomma till det jag slutade med, före vilket Sven Andersson i Örebro avbröt sin kommentar till mitt inlägg, nämligen frågan om var alla de arbetande människornas synpunkter på den tekniska utvecklingen och teknologin kommer in. De är inte alls nämnda i någon av de handlingar som förekommer i detta ärende. Det kan tänkas att dessa stora mängder människor som går ute i produktionen, som drabbas av bristerna i samhället, skulle vilja se en annan fördelning av resurser i samhället, en annan ekonomisk struktur, ett annat sätt att leva än det som har framgått av en ofta mycket blind och kortsiktig kapitalistisk utveckling.

SVEN ANDERSSON i Örebro (fp) kort genmäle:

Herr talman! Jag är inte alls emot den här defensiva satsningen, säger Lennart Pettersson, men vi skall satsa mera offensivt. Det har krävts oerhörda resurser för att hålla människorna i arbete. Det är väsentligt och viktigt att vi får rådrum för de branscher som har betydande svårigheter i dag att upprätthålla sysselsättningen. Där satsas det enorma belopp, det håller jag med om. Men nu är det så med all forskning och utveckling. Jag håller gärna med om att vi skall satsa på detta inom ett brett spektrum. Men problemet är ju – det måste Lennart Pettersson också förstå och erkänna innerst inne, eftersom han är väl insatt i dessa frågor – att detta som berör satsningarna på forskning och utveckling har försummats under många år av den socialdemokratiska regeringen. Det har varit mycket låga anslag från statens sida.

Lennart Pettersson räknade upp i procenttal vad industrin i dag satsar på forskning och utveckling. Där är det ju så att om man inte har några vinster blir det mycket litet satsningar. Det hör ihop, att när man har en produktionsapparat man inte utnyttjar så sjunker investeringsgraden. Men jag tror nog att den socialdemokratiska oppositionen får ta på sig en stor del av de problem som Lennart Pettersson själv i dag klagar över. Ni satsade mycket sparsamt under er regeringstid på forskning och utveckling, fast Lennart Pettersson i sitt första inlägg ville göra gällande att man satsade oerhört.

Sedan till Jörn Svensson. Var kommer de arbetande, folkflertalet, in säger Jörn Svensson. Han ställer den retoriska frågan. Det är väl genom den demokratiska process vi har här i landet. Vi har ju ett valssystem där vi utser människor från de politiska partierna. Och de har möjligheter att agera inom respektive beslutsområde. Såvitt jag vet finns det inga direkta sådana

möjligheter här i riksdagen. Men självklart kan det ske en medverkan på arbetsplatserna.

Vad vet vi om vad folkflertalet vill, vilka produkter de vill ha? Även när det gäller att vaska fram önskningar hos människorna får väl vi politiker hålla breda kontaktytor med människorna, med dem som är på verkstadsgolvet etc.

Andre vice talmannen anmälde att Lennart Pettersson anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare replik.

Industriministern NILS ÅSLING:

Herr talman! För att komma till rätta med de stora problem som svenskt näringsliv f. n. brottas med genomförs och planeras omfattande industri- och näringspolitiska åtgärder.

Vi har nyss haft en debatt om vad som gäller inom skogsindustrin, och det är betecknande för de insatser som nu måste till på skilda områden.

Jag vill som anknytning till den debatt mellan utskottsrepresentanterna som nu äger rum säga, att den klara gränsdragning mellan defensiva och offensiva åtgärder i industripolitiken, som man försöker konstruera framför allt från socialdemokratiskt håll, är helt felaktig. Den klara gränsdragningen finns inte. Statens åtgärder för att anpassa branscher, genomföra strukturförändringar och göra de bestående enheterna bättre och mer utvecklingsdugliga innehåller ju också väsentliga insatser, som är framåtriktade och ägnade att göra näringslivet mer disponerat för utvecklingsinsatser.

För att näringslivet på längre sikt skall kunna överleva och undvika framtida kriser måste ändå dessa ofrånkomliga defensiva åtgärder kompletteras med mer långsiktiga, som syftar till att utveckla näringslivet och bibehålla dess konkurrenskraft. Samtidigt måste industri- och näringspolitiken stimulera utvecklingen mot nya produkter och branscher för att härigenom skapa nya arbetstillfällen och åstadkomma den vitalitet i näringslivet som är ofrånkomlig om man vill satsa på ökad industrisysselsättning, vilket är angeläget för framtiden.

Stödet till teknisk forskning och utveckling är i det här sammanhanget naturligtvis ett viktigt långsiktigt industripolitiskt instrument. Ekonomisk satsning på innovationer har för det enskilda industriföretaget karaktären av långsiktiga investeringar. I tider med dålig lönsamhet och lågt kapacitetsutnyttjande får investeringar i allmänhet, och kanske speciellt investeringar i forskning och utvecklingsverksamhet, svårt att hävda sig gentemot utgifter inriktade på företagets omedelbara överlevnad.

Jag vill i det sammanhanget som ett positivt exempel anföra vad som sker inom svensk handelsstålsindustri, där det nybildade SSAB har betydande resurser avdelade för just forskning och utveckling och där man kan kombinera rent defensiva insatser med offensiva och framtidsinriktade utvecklingsinsatser.

Det är ofta så att avkastningen av en investering i forsknings- och utvecklingsarbete är osäker och svår att beräkna och att den ligger långt fram i

tiden. Det kan därför inträffa att ett företag, framför allt när kapitalknapphet råder, i strävan att bevara en tillfredsställande likviditet och handlingsfrihet antingen skjuter en sådan investering på framtiden, även om den förräntade avkastningen är hög, eller gör en mer kortsiktig investering som snabbt ger pengarna tillbaka. Detta ger en tendens till låga investeringar i innovationsverksamhet, och det är ett karakteristiskt inslag i det utvecklingsskede vi nu befinner oss i – även om det som sagt t. ex. inom SSAB finns påtagliga och glädjande undantag. Det är mot den här bakgrunden naturligtvis viktigt att statsmakterna griper in med olika stimulerande och reglerande åtgärder för att öka innovationsaktiviteterna.

I regeringens proposition om statens stöd till teknisk forskning och industriellt utvecklingsarbete läggs fram förslag till åtgärder för att främja den tekniska förnyelsen inom industri och andra samhällssektorer. För att skapa ett gynnsamt klimat för innovationsverksamhet krävs en rad kompletterande åtgärder som spänner över ett brett område.

Ett av de mest effektiva sätten för staten att stödja innovationer är att påverka marknaden, så att innovationen blir mer efterfrågad, mer uppskattad, och därför också motiverad i företagets planeringsverksamhet. Det är också en verksam metod att söka lösningar på ett visst problem. Det kan ske genom bl. a. föreskrifter. Inte minst kan det ske – och där får man räkna med en betydande utveckling i framtiden – genom offentlig upphandling. Erfarenheter av upphandlingen av försvarsmateriel visar att en upphandling av tekniskt avancerad materiel medför en avsevärd stimulans till tekniskt utvecklingsarbete inom industrin, och då inte bara inom det direkt berörda teknikområdet utan även inom angränsande teknikområden.

Innovationsverksamheten kan också stödjas genom åtgärder för att minska kostnaderna för de aktiviteter som ingår i verksamheten. Genom olika typer av direkta bidrag, lån på fördelaktiga villkor eller möjligheter till avdrag vid beskattning försöker staten göra det mer lönsamt för företag att satsa på utveckling av ny teknik. Direkta finansiella bidrag till forskningsavsnitt inom ett större industriellt utvecklingsarbete lämnas i Sverige av bl. a. styrelsen för teknisk utveckling, Norrlandsfonden och de olika forskningsråden. Genom det särskilda forskningsavdraget vid taxering till statlig inkomstskatt ges företagen en möjlighet att minska kostnaderna för utvecklingsarbete.

På budgetdepartementet görs f. n. en översyn av det särskilda forskningsbidraget, varvid även alternativa möjligheter att skattevägen främja företagets innovationsverksamhet kommer att prövas. Jag fick den uppfattningen att Lennart Pettersson här förutsatte att det skulle ta uppemot tre år att göra den här översynen, men jag vill korrigera på den punkten och säga att jag tror att det kommer att gå snabbare, eftersom man i budgetdepartementet är beredd att arbeta med all tänkbar skyndsamhet med frågan, som har en viss strategisk betydelse i det här arbetet.

Ett annat sätt att främja den tekniska innovationsprocessen är att minska risken för ett ekonomiskt misslyckande. De bidrag eller lån med villkorlig återbetalning som lämnas av STU och statens utvecklingsfond har denna

effekt. Genom att stödet inte behöver betalas tillbaka, om projektet misslyckas, minskas risken för att ett innovationsprojekt blir förlustbringande för företaget. Beslutet att regionalisera produktutvecklingsstödet till 24 nybildade regionala utvecklingsfonder tillsammans med att dessa fonder ges en betydande resurstörstärkning, jämfört med de medel som f. n. står till statens utvecklingsfonds förfogande, bör ytterligare stimulera produktutvecklingen i de mindre och medelstora företagen. I själva verket tror jag också att det i själva regionaliseringen ligger en viss icke oväsentlig dynamik och en viss möjlighet till avsevärt förbättrad kontakt, som jag tror kan vara ett värdefullt inslag när det gäller att aktivera den här verksamheten.

Mot bakgrund av företagens problem med lönsamhet och soliditet har frågan uppkommit om riskkapitalstillförseln. De regionala utvecklingsfonderna får här stor betydelse för de mindre och medelstora företagen. Frågan om statligt stöd till utvecklingsarbete i större företag är föremål för fortsatt beredning i regeringskansliet. Beredningsarbetet syftar bl. a. till att kartlägga i vilken utsträckning större utvecklingsprojekt möter finansieringsproblem trots väntad lönsamhet. Resultatet av detta beredningsarbete kommer att redovisas under kommande budgetår.

Jag har nu berört några av de områden inom vilka statsmakterna kan påverka innovationsklimatet. Andra viktiga områden är den tekniska utbildningen och kunskapsspridningen. För att göra en allsidig bedömning av den näringspolitiska situationen och föreslå lämpliga åtgärder har regeringen tillsatt en särskild delegation, som skall utreda det svenska näringslivets utvecklingspotential i dagsläget och på sikt. Delegationen skall ges stor handlingsfrihet i sitt arbete, som det heter i dess direktiv. Särskild uppmärksamhet skall ägnas åt den försämrade produktivitetsutvecklingen. Olika förslag skall lämnas till produktivitetsfrämjande åtgärder. Delegationen skall vidare föreslå hur marknadsföringen av svenska produkter kan förbättras och ange möjligheter till nya marknader och produkter. I direktiven står det vidare att delegationen skall undersöka vilka krav som måste ställas på vetenskaplig forskning och utbildning för att innovationsverksamheten skall stimuleras.

Parallellt med detta arbete har två likalydande utredningsuppdrag lagts på IVA å ena sidan och STU och statens industriverk å den andra. Utredningarna avser att belysa svensk industris komparativa fördelar och ge förslag till åtgärder för att förstärka svensk industris konkurrenskraft. Samtidigt har näringspolitiska rådet tillsammans med en grupp statliga och privata företag uppdragit åt det amerikanska konsultföretaget Boston Consulting Group att utföra utredningar om Sveriges ekonomi och näringsliv. Denna studie gäller Sveriges industriella näringsliv och dess utvecklingsmöjligheter i jämförelse med andra länders näringsliv.

Det svenska näringslivets framtidsmöjligheter utreds således ur olika infallsvinklar. Genom denna bredd bör statsmakterna kunna få tillgång till ett allsidigt underlagsmaterial för utformningen av den framtida näringslivspolitik. Avsikten är ju att inför riksdagen före den 10 mars nästa år framlägga ett brett näringslivsprogram för 1980-talet, och där kommer självfallet frågor

om forskning och utveckling att spela en central roll, eftersom forskningen och utvecklingen inom näringslivet är en strategisk fråga för framtiden.

Herr talman! Låt mig slutligen något komplettera den debatt vi har lyssnat till här beträffande STU:s verksamhet och påpeka, att det för att möjliggöra för statsmakterna att få en mer målinriktad styrning av STU:s verksamhet nu föreslås en ny programstruktur. Den bör ta sin utgångspunkt i de tre roller som statsmakterna har angett för STU och som fortfarande bör gälla, nämligen att främja den tekniska utvecklingen inom olika samhällssektorer, att främja industrins innovationsnivå och tekniska kvalitet och att höja den tekniska forskningens nivå och öka kunnandet inom skilda områden.

De två första rollerna uppfyller STU genom att lämna stöd till innovationsverksamheten och den tredje rollen genom att stödja teknisk forskning. Det är därför som det nu föreslås att ett program för industriellt och samhällsinriktat tekniskt utvecklingsarbete och ett annat program för kunskapsutveckling skall upprättas. Under det förstnämnda programmet inrättas delprogram med insatsområden för större konkreta målinriktade projekt, som sträcker sig över flera år. Genom ett särskilt program för rena forskningsprojekt, vilkas mål bör vara att ta fram ny kunskap, ökar möjligheterna för den grundläggande och långsiktiga forskningen att konkurrera med mera kortsiktiga forskningsinsatser.

LENNART PETTERSSON (s) kort genmäle:

Herr talman! Industriministern tyckte inte om den jämförelse som jag gjorde i mitt inledande inlägg och som rörde satsningen på defensiva resp. offensiva åtgärder. Han hävdade att det inte existerar en sådan klar gränsdragning mellan defensiva och offensiva satsningar som jag ville göra gällande.

Jag kan ge industriministern delvis rätt i detta, i varje fall när det gäller de satsningar som måste göras på krisbranscherna. I den mån man där har utrymme över finns det möjlighet att satsa på nya produktidéer. Om man har sådana förutsättningar kan industriministerns resonemang delvis vara riktigt – industriministern anförde i det sammanhanget ett exempel som avsåg SSAB och där en sådan satsning varit möjlig, och det är ju bra. Men, industriministern, vi måste också räkna med att vi för de branscher som nu har problem måste långsiktigt ställa in oss på minskade möjligheter på exportsidan. Tyvärr är det så, och då måste detta exportutrymme fyllas ut med export från andra, mera offensiva branscher. Om vi då inte går in med stöd från samhällets sida för att stimulera dessa branscher till extra risktagande för att få fram nya produkter, då uppnår vi inte de mål vi har satt upp i fråga om handelspolitiken och i fråga om exporten. Det är därför det är så viktigt – och det vidhåller jag – att vi satsar mera offensivt bl. a. genom åtgärder för att stödja teknisk forskning och utveckling. Det räcker inte med en ökningstakt på 73 miljoner om året. Det är alldeles för litet.

Jag vill också återkomma till vårt förslag avseende ökningen av det generella forskningsavdraget. Regeringen vill utreda den frågan. Vi menar att den åtgärd vi föreslår är en temporär åtgärd som man snabbt kan sätta in för

att åstadkomma en ökning av framför allt de större företagens satsningar på forskning och utveckling. Den skulle kunna få en mycket betydande effekt i det här läget. Men skall man utreda frågan och först så småningom lägga fram förslag, då tappar man ett par år. Det är glädjande att det inte kommer att ta tre år, och vi får hoppas att det bara rör sig om två år, men hur som helst förlorar vi tid på det här viset.

Industriministern NILS ÅSLING:

Herr talman! Lennart Pettersson dokumenterar – såsom också Sven G. Andersson påpekade tidigare – ett nyvaknat intresse för dessa frågor från socialdemokratiskt håll. Det hälsar vi självfallet med tillfredsställelse. Men i detta nyvaknade intresse ligger en fara att socialdemokraterna övervärderar insatser i form av utvecklingsplaner och nya fonder, dvs. det institutionella momentet i detta.

Det är i själva verket så att vi inte säger nej till några industriella utvecklingsprojekt, även om vi inte har någon spektakulär utvecklingsfond att hänvisa till. Ta exemplet med civilflygets projekt och utvecklingen av komponenter till DC-9:an som Saab var involverat i! För att stödja ett intressant utvecklingsprojekt anvisade vi ju i det fallet ett villkorslån. Vi ställs ständigt inför överväganden av den karaktären. För dessa fordras en flexibilitet, och man får ingen undermedicin genom att bygga upp speciella fonder eller utvecklingsinsatser av den karaktären. Det fordras också fantasi när det gäller att placera in utvecklingsinsatserna i industripolitiken, och den fantasin är vi beredda att mobilisera.

Självfallet skall vi emellertid pröva också de institutionella lösningarna för framtiden. Som jag sade tidigare bereder vi inom regeringens kansli frågan om de större industriella utvecklingsprojekten, och det kommer initiativ från regeringens sida i den frågan. I det här sammanhanget vill jag upprepa det som också framgick av den tidigare debatten här i kammaren, nämligen att vi, när Volvo kom och diskuterade en utvecklingsfond, sade att vi var beredda att medverka på vissa villkor för att skapa de utvecklingsinsatser som behövs för svensk bilindustri, även om det formella underlaget för en sådan insats inte fanns för stunden.

När det gäller frågan om forskningsavdraget skall man först och främst ha klart för sig att detta inte ger någon snabb effekt. Med tanke på socialdemokratins normala attityd till skatteavdrag förmodar jag att Lennart Pettersson har en viss förståelse för den argumenteringen.

Sedan pågår också ett brett arbete med översyn av vår skattepolitik. Det är ju angeläget att forskningsavdragen prövas i samband med att man lägger upp skattepolitiken i hela dess vidd. Vi står redan i höst inför avgöranden i det avseendet, och man kan förutsätta att också forskningsavdragen kommer upp till en närmare prövning i det sammanhanget.

LENNART PETTERSSON (s) kort genmäle:

Herr talman! Industriministern tackar för socialdemokratins nyvaknade intresse på det här området. Om jag ändå hade kunnat säga samma sak till

industriministern och den regering han representerar, hade det varit alldeles utmärkt!

Vi står nu inför en mycket besvärlig omställning i svensk industri och svenskt näringsliv. Det gäller att snabbt ta itu med den situationen genom att se till att det blir tillräckliga resurser för företagens satsning på teknisk forskning och utveckling. Där har samhället en viktig roll att spela genom penninginsatser av olika slag.

Industriministern anklagar oss för att övervärdera planer och olika organisatoriska konstruktioner. Jag tycker att industriministern har klart fel på den punkten. Vad vi för fram är konkreta förslag om ökade anslag – 700 milj. kr. – medan ni bara kommer dragande med era 73 milj. kr.! Jag tycker att den jämförelsen säger allt.

På riksdagens bord har vi fått en mycket ordrik proposition om teknisk forskning och utveckling. Om det någonstans talas om planer och utredningar och det ena med det andra, så är det i den. Jag tycker att industriministern skall titta på sin egen proposition i det avseendet, innan han säger någonting till oss.

Jag vill också säga att om Volvoaffären skall vara ett tecken på handlingskraft från regeringens sida när det gäller att ta itu med industrins utvecklingsproblem – det var ju industriministerns påstående i hans senaste replik till mig – tror jag att industrin ber Gud bevara sig för den handlingskraften.

Till slut, herr Åsling! Ni ansåg att den tidsbegränsade ökningen av det generella forskningsavdraget till företagen inte var någon snabbt verkande åtgärd och att den därför bara var ett slag i luften. Låt mig då bara, herr industriminister, citera vad Sveriges Industriförbund, som just har krävt detta, säger – och detta trodde jag att industriministern möjligen var underrättad om – i en skrivelse till regeringen:

”Bland de tänkbara stimulansmedlen förordar förbundet en tidsbegränsad ökning av det särskilda FoU-avdraget. Särskilt öknings- men även grundavdraget bör höjas. Mer selektivt stöd via STU eller SUFO ger alltför långsam effekt eftersom personal måste nyrekryteras och utbildas innan stödvolymen kan ökas.”

Det är alltså tvärtemot mot vad ni hävdar, herr industriminister.

Industriministern NILS ÅSLING:

Herr talman! Lennart Pettersson dokumenterar här på ett övertygande sätt sitt nyvaknade intresse för forsknings- och utvecklingsfrågorna. Men när han talar om en besvärlig situation för näringslivet, som fordrar nya former etc., bortser han från att en betydande del av de industripolitiska insatser, som vi fortlöpande genomför för att kunna klara sysselsättning och utveckling i näringslivet, har ett väsentligt inslag av utvecklingsresurser och utvecklingsintressen. Jag skulle t. o. m. vilja påstå att det är någonting karakteristiskt för vad som sker i denna smått dramatiska process i svenskt näringsliv, t. ex. beträffande varven, där man har gjort en massiv insats för alternativ produktion och där man blir tvungen att gå vidare på den vägen, även om det

knappast är anslag som redovisas som FoU-anslag i egentlig mening. Jag nämnde nyss Svenskt Stål. Jag skulle också kunna återropa vad som sker inom svensk dataindustri etc.

Här sker alltså fortlöpande, på regeringens initiativ och med den målmedvetna industripolitiska satsning som vi gör, en insats för forskning och utveckling och förnyelse av svenskt näringsliv som saknar tidigare motstycke – och som i varje fall aldrig den socialdemokratiska regeringen framförde förslag om och verkställde.

Mot bakgrund av den massiva insatsen är relationerna beträffande fonderna som Lennart Pettersson återopar av ganska underordnad betydelse. Jag kan försäkra Lennart Pettersson att vi kommer tillbaka. Det är inte förslag om fonder, krav på planer som vi lider brist på i det här samhället utan det är brist på konkreta utvecklingsuppslag och insatser, vilja att satsa på nya industriprocesser och innovationer. Det är där som den avgörande insatsen måste sättas in. Vi har prioriterat de konkreta, verklighetsnära insatserna i den här strukturomvandlingen av svenskt näringsliv.

Vi hade nyss en debatt om Volvoavtalet. Redan i mars i fjol skrev vi i vår uppgörelse med den norska regeringen ett avsnitt om angelägenheten av samarbete inom bilindustrin. Sedan har den här affären fortlöpande utvecklats. Den innebär att Volvo får en bättre bas, större hemmamarknad och större möjlighet till utveckling. Men man skall inte tro att svensk bilindustris utvecklingsfrågor därmed definitivt är lösta. Jag är beredd att återvända till vårt förslag till Volvo – som numera visat sig vara accepterat av socialdemokratin i det näringspolitiska programmet – dvs. att vi skall vidta offensiva utvecklingsinsatser när det gäller bilindustrin och försöka samla svensk bilindustri i kraftfulla ansträngningar som kan bidra till att stärka branschen, bidra till den tekniska utvecklingen och förbättra miljö och teknologi inom den sektorn.

Lennart Pettersson återopar Industriförbundet som en auktoritet när det gäller FoU-avdrag. Jag noterar det med intesse. Det är klart att Industriförbundets synpunkter liksom Lennart Petterssons är värda beaktande, men de kan ändå inte förta intrycket av att ett skatteavdrag för FoU-insatser alltid har en fördröjd effekt som spänner över år och därför inte har den omedelbara verkan som man skulle önska. Det finns därför all anledning att pröva den frågan där den hör hemma, dvs. när man tar upp hela skattepolitiken.

SIVERT ANDERSSON (s):

Herr talman! Jag tänker inte lägga mig i diskussionen om skatteavdragens förträfflighet eller inte. Det kommer senare att behandlas under den här punkten på dagordningen. Men en sak är väl alldeles klar: Finns det möjligheter att göra skatteavdrag för forsknings- och utvecklingskostnader i företagen, så har man vetskap om detta. Det innebär att man i realiteten kan gå till direkt aktion.

I anslutning till näringsutskottets betänkande nr 75, som nu behandlas, skall vi framför allt diskutera teknisk forskning och industriellt utvecklingsarbete.

Jag vill först konstatera att sedan regeringen Fälldin kom till makten har, i hjärt kontrast mot vallöftena, sysselsättningen inom industrin sjunkit med 89 000 personer i stället för att öka med 250 000 av de 400 000 nya jobb som centern lovade i valrörelsen. De 250 000 jobben skulle ju vara i industrin, skröt man med.

Med den borgerliga regeringen drabbade eländet Sverige. Det är med stor framgång som den borgerliga politiken har förts, och den drabbar nu löntagarna i form av:

Omfattande arbetslöshet trots stora arbetsmarknadspolitiska insatser.

Misslyckad regionalpolitik.

Sänkt levnadsstandard. 1977 sjönk reallönen för industriarbetarna med mellan 6 och 7 %.

Den löntagarfientliga politiken har lyckats. Årets resultat av lönerörelserna visar – i den mån de nu är klara – att de borgerliga angreppen mot löntagarna håller i sig. Med utomordentlig fräckhet har regeringen med direkt konfiskatoriska grepp förändrat förhandlingsförutsättningarna genom att slopa arbetsgivaravgiften. Det är mot denna bakgrund som vi nu skall bedöma insatserna för forskning och utveckling.

De borgerliga partierna brukar berömma sig av att vilja satsa på en utveckling av företagen. Framför allt har man under lång tid pläderat för de små företagen. Uppfinnare har också vid högtidliga tillfällen omnämnts med uppskattning av företrädare för de borgerliga partierna.

Propositionen 111 är ett nytt exempel på den halvhjärtade inställning som de borgerliga partierna har till statligt stöd till forskning och utveckling.

Den utomordentligt valhänta hanteringen av Volvoaffären visar hur motbudande regeringen Fälldin anser det vara med statliga initiativ och engagemang i industripolitik och utvecklingsarbete. Mot bakgrund av de svårigheter som den svenska industrin råkat in i, delvis beroende på påverkan utifrån men också beroende på den felaktigt inriktade politiken med bl. a. devalveringarna, sänkningen av arbetsgivaravgifterna och andra åtgärder borde väl teknisk utveckling och forskning bli den räddningsplanka som regeringen skulle satsa på. Men inte! Propositionen 111 innehåller inget nytänkande som kan rädda den svenska industrisysselsättningen och stärka den tekniska utvecklingen i Sverige.

Vi socialdemokrater föreslog att regeringen skulle ta initiativ till bildandet av ett utvecklingsbolag på bilområdet, där även de två stora bilföretagen Volvo och Saab-Scania skulle ingå. Med detta menade vi naturligtvis att den svenska staten skulle gå in och skapa resurser för en utveckling inom bilindustrin. Vi har nu fått uppleva den svenska industripolitikens mest påtagliga flop genom tiderna. Vi har fått bevittna en ömklig handfallenhet hos regeringen i konkreta situationer, där staten med sina resurser verkligen kan medverka i utvecklingsarbete.

Propositionen 111 är liksom den omskrutna småföretagarpropositionen något av kejsarens nya kläder. Motiven för samhällets insatser i syfte att stimulera innovationer sägs vara

att stärka svensk industris internationella konkurrenskraft för att därmed

långsiktigt säkra sysselsättning och välbstånd,

att medverka till att ta fram ny teknik och ny kunskap som förbättrar människornas omgivning och levnadsförhållanden och

att ta fram ny teknik som bidrar till lösning av viktiga nationella och internationella problem, t. ex. i fråga om energiförsörjning eller lagring och distribution av livsmedel.

Samtidigt betonas i propositionen att dessa mål kan råka i konflikt med varandra. En avvägning mellan dem måste ske på allmänpolitiska grunder. Det är vad man säger i propositionen när det gäller målen.

I de socialdemokratiska reservationerna kritiserar vi de brister som finns i föreliggande regeringsförslag. Statens insatser för teknisk utveckling kan ske på olika sätt. Jag skall här bara ta upp några.

I motionen 1850 har vi påtalat att uppfinnare och andra som arbetar på utvecklingsområdet ofta har mycket stora svårigheter både med ekonomin och den sociala tryggheten i dess helhet. I regeringsförslaget tas inte tillräcklig hänsyn till detta. Vi kräver därför i reservationen I att en särskild översyn skall göras av de enskilda uppfinnarnas nuvarande arbetsvillkor och av de åtgärder som samhället kan vidta.

Utskottsmajoriteten har motsatt sig en sådan genomgripande översyn – hänvisande till anslagshöjningen, till att innovatörernas problem analyserats inom industriverket och till STU:s utvärdering av uppfinnarstöd åren 1968–1975.

Om vi först tittar på industriverkets rapport resulterar det i ett konstate-
rande att en uppföljning måste göras, så att en samlad utvärdering kan ske av
det produktutvecklingsstöd som erbjuds vid de regionala utvecklingsfon-
derna. Det är vad man föreslår där.

På samma sätt föreslås i den utredning som utskottsmajoriteten hänvisar
till att man skall göra en utvärdering av programmen för produktutveck-
lingsservice. Det är jättebra för uppfinnarna! Vidare föreslås att formerna för
den licenssubventionerande och licensförmedlande verksamheten vid
utvecklingsfonderna skall utredas närmare. Jag kan inte förstå hur man med
en dylik motivering kan avvisa ett mycket angeläget krav på översyn av
uppfinnarnas ekonomiska och sociala situation.

Tittar vi sedan på STU:s fördjupade studie Resultat av uppfinningsstöd
1968–1975 finner vi att det är en enkätundersökning, som naturligtvis är ett
bra underlag för den av oss i reservationen I förordade genomgripande
översynen av arbetssituationen för uppfinnare och andra innovatörer. Vi vill
att man därvid också skall undersöka hur samhällets insatser på detta område
kan ökas kraftfullt. På samma sätt vill vi att man uppmärksammar hur
kontakterna med forskare och innovatörer samt med avnämarna av ny teknik
och nya produkter skall ske – alltså en genomgripande översyn av uppfin-
narnas arbetssituation men också förslag till hur man skall kunna utnyttja
den kunskap de här människorna har och det som de utvecklar. Utskotts-
majoriteten tillbakavisar detta krav på en allmän översyn av det här området
och hänvisar till STU. Vi finner detta otillräckligt.

Genom vår partimotion och reservationen 2 yrkar vi att en särskild fond för

stöd till uppfinnare skall inrättas. Vi kräver att 5 miljoner skall anvisas till detta i år, men vår avsikt är att ett årligt anslag skall tillföras den här fonden. Vi är övertygade om att det skulle kunna bli ett verksamt medel för att få fram vettiga arbetsförhållanden för många uppfinnare. Inte heller detta förslag har majoriteten kunnat biträda, och det är väl inte att hoppas att industriministerns uttalande alldeles nyss om behovet av nya idéer, nya uppslag och nya möjligheter till produktion kommer att ändra den borgerliga majoritetens inställning i den här frågan. Industriministerns uttalande var ju en bekräftelse på att man verkligen nu behöver göra insatser av denna typ för att få fram det som han efterlyste, nämligen idéer, uppslag och produkter.

Vår partimotion, nr 1640, innehåller krav på statliga initiativ för att komma till rätta med den stagnerande utvecklingen av forsknings- och utvecklingsarbeten inom företagen. Efter det inlägg Lennart Pettersson gjort vill jag bara säga att vi finner det nödvändigt med såväl generell verkande åtgärder som tvångsinsatser för att åstadkomma detta.

Vi har särskilt påtalat problemen inom bilindustrin. Vårt krav om inrättande av ett utvecklingsbolag för bilindustrin, där Volvo och Saab skulle ingå, avstyrks som jag tidigare sade av utskottsmajoriteten. Regeringens klumpiga handläggning av Volvoaffären har uppenbarligen slagit sönder förutsättningarna för ett sådant samarbete.

Regeringens uppträdande börjar alltmer hota sysselsättningen inom den svenska industrin. Detta framgår klarast av hur den borgerliga majoriteten behandlar de andra kraven i motionen 1640, där tre utvecklingsbolag föreslås inom viktiga områden för samhällets upphandling. Vi menar att 200 milj. kr. bör anslås för att bilda utvecklingsbolag för transportsystem, medicinsk teknik och hjälpmedel inom utbildningsområdet.

Även detta avstyrks av utskottsmajoriteten med följande märklige motivering: "Två av de områden som det föreslagna utvecklingsbolaget skulle stödja tillhör de insatsområden som STU prioriterat i sin anslagsframställning för nästkommande budgetår."

Såvitt jag begriper syftar detta märklige uttalande på insatsområdet för äldre och långvarigt sjuka samt insatsområdet för kollektiva persontransporter, utveckling av bussystem och järnvägsteknik.

Vi finner det underligt – inte minst i ljuset av den stora möjlighet som samhällsupphandlingen erbjuder på de av oss föreslagna områdena – att man inte vill satsa på rena utvecklingsbolag. Det är alldeles uppenbart att det ligger kraft i den stora samhällsupphandlingen på dessa områden. Men det ligger en ömkelig svaghet i de borgerliga partiernas ovilja att ta vara på den starka kraft som ligger i själva samhället. Men i och för sig är detta inte överraskande. Det är så här borgerlig politik är – svag! Den är inte bättre!

När det gäller frågan om STU:s organisation anser vi att riksdagen bör följa våra förslag och inrätta två övergripande nämnder inom STU med anknytning till den programindelning som finns i propositionen.

När det gäller utvecklingsfondens avskaffande, som vi tidigare har diskuterat, har de socialdemokratiska reservanterna fått instämmande av Sven Andersson. Det är uppenbart att sönderslagningen av de resurser som

Onsdagen den
31 maj 1978

*Forsknings- och
utvecklingsarbete*

finns i utvecklingsfonden innebär att man försämrar möjligheterna till övergripande satsningar för industriellt utvecklingsarbete. Vi yrkar bifall till vår reservation på denna punkt och anser att man bättre stöder utvecklingsarbeten i företagen genom att sammanföra en del av de medel som nu lagts ut på de regionala fonderna.

I reservationen 7 påtalar vi att stiftelsen Industriellt utvecklingscentrum i övre Norrland – IUC – bör få sitt anslag direkt och inte över de regionala utvecklingsfonderna. IUC motiveras ju av de speciella förhållanden som råder i övre Norrland, och därför bör dess medelsbehov prövas utan sammankoppling med de regionala fonderna. Dessa har stor betydelse för Norrbottens och Västerbottens näringsliv. Här har de borgerliga ledamöter som bor i dessa län möjlighet att göra en verklig insats för sina län genom att rösta med den socialdemokratiska reservationen 7.

Regeringens och den borgerliga utskottsmajoritetens syn på tekniskt forsknings- och utvecklingsarbete inger farhågor för framtiden. Satsningen på uppfinnare och teknisk utveckling görs inte med den kraft som krävs för att häva den stagnation som vi i dag upplever inom vår industri. Kallsinnigheten mot uppfinnarnas arbetsförhållanden står i direkt motsats till de braskande uttalanden som vi hörde från borgerligt håll för bara något år sedan om företagar- och innovationsklimatet i det här landet.

Vi kan konstatera att utskottsmajoriteten inte heller har någon förståelse för den viktiga resurs för utvecklingsarbete som ligger i den stora mängd människor som genom små vardagsrationaliseringar medverkar till nydaning av arbetslivet. En stor satsning på människors förmåga, kunskap och vilja att arbeta med uppfinningar och förbättringar skulle leda till stora resultat. Ni avvisar kravet på en utredning som skulle klarlägga och främja den verksamheten, och ni tar därmed ett stort ansvar på era axlar för den framtida utvecklingen.

Näringsutskottets betänkande nr 75 är ett dokument som visar på borgerlighetens ovilja att driva en politik grundad på insatser från samhället och med utnyttjande av själva kraften i samhället och däri inneboende utvecklingskraft i syfte att förändra och förbättra till gagn för samhället i dess helhet.

Herr talman! Jag yrkar bifall till de till näringsutskottets betänkande 1977/78:75 fogade reservationerna.

SVEN ANDERSSON i Örebro (fp) kort genmäle:

Herr talman! Vi skulle här diskutera forskning och utveckling, och det har vi nu också gjort under lång tid. Sivert Anderssons anförande innehöll kanske litet mera av politiska deklarationer, även om han tog upp reservationerna i utskottsbetänkandet, vilka jag också tidigare har behandlat.

När det gäller de enskilda uppfinnarnas problem är det trots allt så att man av STU:s redovisning för uppfinnarstödet inte kan få någon klar bild. Eftersom jag har någon erfarenhet av statens utvecklingsfond vet jag att många av de projekt som kommer in inte är utvecklingsbara. Man kan alltså inte jämföra antalet inkomna ärenden och antalet beviljade anslag. Det är

nämligen så, Sivert Andersson, att från statens utvecklingsfond, som jag har suttit i från början, har alla utvecklingsbara projekt som kommit från STU fått anslag.

Nu säger Sivert Andersson att propositionen 111 är en flop. Den är ett bevis för den borgerliga regeringens oförmåga och ointresse när det gäller att stimulera utvecklingsbara enheter inom svensk industri, säger han. De problem som Sivert Andersson i sitt anförande lastar över på den nuvarande regeringen har, som jag sade tidigare, inte kommit fram över en natt. Det är klart att det är regeringens fel att man inte köper mekanisk massa i Mellaneuropa. Det är klart att det är regeringens fel att man inte köper svenska produkter i Mellaneuropa osv. Felet kan ju inte ligga på något annat ställe. Men problemen på forskningens och utvecklingens område har, som jag nyss sade, inte uppkommit över en natt. Ni har i regeringsställning haft en mängd möjligheter att stötta forskning och utveckling, men era förslag har varit väldigt blygsamma. Här föreslår vi en ökning av STU:s resurser med drygt 70 milj. kr. Det är en flop, anser Sivert Andersson. Från den utgångspunkten lönar det sig inte mycket att diskutera teknisk forskning och utveckling med honom.

SIVERT ANDERSSON (s) kort genmäle:

Herr talman! Sven Andersson har en utomordentlig förmåga att lyssna illa och ouppmärksam. Dessutom felciterade han. Det har han visat prov på här när han påstår att jag har sagt att det var propositionen om teknisk utveckling och forskning som var en flop. Nej, flopen var regeringens brist på handlande när det gällde Volvoaffären, och det är litet skillnad.

Vad sedan gäller möjligheterna för de enskilda uppfinnarna att utveckla sig och det de håller på med, kan jag inte förstå hur det över huvud taget är möjligt för Sven Andersson att blanda ihop det med de ärenden som lämnar STU och går till utvecklingsbolaget. Vi vill med våra förslag få fram en bredare bas för och större möjligheter till att i vidare sammanhang kunna satsa på uppfinnare. Vi vill stötta dem i deras arbete på att få fram projekt som kan ge fler sysselsättningstillfällen här i landet. Det gäller att få fram produkter som människor verkligen efterfrågar och inte sådana som är utstampade på olika sätt. Här gäller det alltså att hänga med i den tekniska utvecklingen och i den utveckling som sker i samhället i övrigt. Därför förstår jag inte varför Sven Andersson hänvisar till att alla ärenden som har kommit från STU till utvecklingsbolaget har fått stöd. Det var inte fråga om det utan om enskilda forskares möjligheter att få arbeta med olika projekt.

Sedan har jag inte sagt att det är regeringens fel att det inte går att sälja mekanisk massa, båtar och annat. Jag har tvärtom sagt att man inte kan lasta regeringen för allting. Jag uttryckte mig ungefär så här: Det finns faktorer utanför regeringens kontroll som har påverkat det här. Det är någonting som man naturligtvis inte kan lasta den nu sittande regeringen för, men regeringen har bedrivit en politik som har gått direkt emot löntagarintressena. Detta har den gjort konsekvent, och det är bara att konstatera att det är på det viset den borgerliga politiken fungerar.

Onsdagen den
31 maj 1978

*Forsknings- och
utvecklingsarbete*

SVEN ANDERSSON i Örebro (fp) kort genmäle:

Herr talman! Sivert Andersson beskyllde mig för att lyssna dåligt. Jag skall inte beskylla honom för att lyssna dåligt utan kanske för att citera mig fel. Jag sade att en uppfinnare går först till STU. Det är det vanliga. Där får han sin idé testad. Han behöver inte ta fram några ritningar. Det kan räcka med ett samtal, och han kan rita en skiss. När den processen är klar och han kommer fram till produkten, då kommer han till statens utvecklingsfond. Sådant är själva systemet.

Jag vill tillägga att de enskilda uppfinnarna i det föreliggande förslaget får 20 milj. kr., dvs. 6 miljoner mer än förra året. Men detta är inget tak, utan man har under hela innovationsprocessen möjlighet att få stöd från olika delprogram som STU har. I det avseendet är det väsentligt mycket bättre än det varit tidigare.

Sedan sade Sivert Andersson att han inte har anklagat regeringen för att man inte kan sälja osv. Men det måste trots allt finnas ett samband, när Sivert Andersson står här i kammaren och talar om hur eländigt arbetsmarknadspolitiken har bedrivits här i landet – så och så många sysselsättningstillfällen har försvunnit från industrin. Det måste väl finnas något samband mellan detta och att industrin så att säga har gått på sparlåga under ett par år.

SIVERT ANDERSSON (s) kort genmäle:

Herr talman! Sven Andersson var ouppmärksam igen. Jämförelsen gällde de löften som i vart fall ett av regeringspartierna förde fram i valrörelsen. Man lovade 400 000 nya jobb, varav 250 000 skulle vara i tillverkningsindustrin, men utvecklingen har blivit den att antalet sysselsatta har minskat med 89 000. Det är den jämförelsen jag gör, och det kan väl inte vara förmätet att påminna herrarna om vad som fördes fram i valrörelsen.

Vad gäller handläggningen av uppfinnarärendena inom STU så är det faktiskt på det sättet att för att man över huvud taget skall få fram vettiga projekt att satsa på måste man ha en bred bas för satsningen, och det är där jag menar att det måste ges stimulans. Det är därför vi har fört fram våra krav i en motion och därav reservationerna. Jag vet mycket väl, eftersom jag sitter som uppfinnarnämndens ordförande inom STU, på vilket sätt man handlägger uppfinnarärendena i det här sammanhanget.

Det behövs en bred satsning för att de många människor som arbetar på det här området skall kunna komma fram med sina idéer och uppslag. För att det skall kunna bli något resultat. Sven Andersson, måste de ha möjlighet att arbeta i lugn och ro under någorlunda hyggliga ekonomiska förhållanden. Så enkelt är det.

Andre vice talmannen anmälde att Sven Andersson i Örebro anhöllit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare replik.

CURT BOSTRÖM (s):

Herr talman! I skatteutskottets betänkande nr 54 behandlas bl. a. den socialdemokratiska partimotionen 1456, i vilken föreslås riktlinjer för

förbättrat stöd till företagens forsknings- och utvecklingskostnader genom avdrag vid beskattningen och i vissa fall genom bidrag. Motionen upptar vidare förslag till finansiering av föreslagna åtgärder genom höjning av den statliga inkomstskatten för aktiebolag från 40 till 45 % och för ekonomiska föreningar från 32 till 36 %.

I vår partimotion 1640 om näringspolitiken redovisas de skäl som talar för behovet av en ökad forsknings- och utvecklingsverksamhet inom industrin. Mina partikamrater i näringsutskottet har framfört tungt vägande argument för ytterligare insatser vad gäller statligt stöd till teknisk forskning och industriellt utvecklingsarbete. Jag kan således för tids vinnande avstå från att upprepa de argumenten. Det var argument som också motiverar ett bifall till de socialdemokratiska motionsförslag som vi har haft att behandla i skatteutskottet.

Rätten att göra avdrag för kostnader för forskning och utvecklingsarbete i inkomstskällorna jordbruksfastighet och rörelse infördes 1970. Avdragsrätten innebär i princip att samtliga företag inom såväl industri, handel och hantverk som jord- och skogsbruk får göra avdrag för kostnader för forskning inriktad på att lösa speciella praktiska problem för företaget och till s. k. grundforskning. För att sådan avdragsrätt skall föreligga förutsätts emellertid att forskningsarbetet har eller kan antas få betydelse för den skattskyldiges verksamhet. Bestämmelserna ger också regeringen rätt att besluta om att bidrag som utbetalats för forskning eller utvecklingsarbete till vissa institutioner skall vara avdragsgilla.

För att tillskapa ytterligare stimulans till forsknings- och utvecklingsarbete inom industrin kompletterades dessa bestämmelser år 1975 genom införandet av ett särskilt avdrag, att tillämpas under åren 1973–1980. Det avdraget skall uttas i form av dels ett basavdrag som svarar mot 10 % av under året nedlagda totala forsknings- och utvecklingskostnader, dels ett ökningsavdrag som utgår med 20 % av den ökning av forsknings- och utvecklingskostnaderna som skett jämfört med föregående års motsvarande kostnader. Avdrag enligt dessa regler medges således utöver omkostnadsavdrag enligt 1970 års bestämmelser och vid taxering till statlig inkomstskatt.

Av propositionen 1977/78:111, som näringsutskottet behandlar i sitt betänkande, framgår att riksrevisionsverket har gjort en utvärdering av det särskilda forskningsavdragets storlek och effekter. Den undersökningen har tydligen föranlett föredragande statsrådet att i propositionen påpeka att det nu finns skäl att göra en översyn av det särskilda forskningsavdraget. Den frågan berörde också industriminister Nils Åsling i sitt inlägg och påpekade att man rimligen bör avvakta denna översyn.

Herr Åsling menade också att företagsskatteberedningens förslag, som i dag är ute på remiss, kommer att föranleda att en proposition framläggs till hösten samt att vi därför bör avvakta vad den kan ge som kan skapa ytterligare förutsättningar vad gäller företagens avdrag för forsknings- och utvecklingsarbete. Jag kan hålla med herr Åsling om att grundprincipen är riktig, alltså att man normalt sett bör avvakta pågående översyn eller utredning. Men om man ser på de förutsättningar som finns för ändringar i

företagens möjligheter till avdrag, så kan man rätt snart konstatera – i vart fall då det gäller företagsskatteberedningens förslag – att vi har kvar det direkta statliga stödet. Vi har de avdragsregler som vi nu debatterar, och vi har investeringsfonden. Där skulle man då kunna tänka sig att göra sådana ändringar som innebär att man i högre grad kan göra avsättningar för forsknings- och utvecklingsarbete. Men där är det angeläget att påpeka, att med de regler som i dag gäller undantas vissa företagsformer. Man undantar sålunda merparten av de mindre och medelstora företagen.

Sedan bör det också påpekas – vilket företagsskatteberedningen är helt ense om – att ett genomförande av en ändrad företagsbeskattning och alla de regler som däri ingår kommer att kräva övergångsbestämmelser. Det dröjer kanske två tre år innan man nått full effekt av möjligheterna för företagen att använda sig av de nya regler som eventuellt tillkommer. Och det är i den situationen som vi menar att man kan få en snabb effekt om man utvidgar de avdragsregler som i dag gäller. Detta har också omvittnats här av Lennart Pettersson, som i det stycket återopade en skrivelse från Industriförbundet. Eftersom vi anser det vara mycket angeläget att skapa ytterligare förutsättningar, tycker vi att det är rimligt att man inför de här nya avdrags- och bidragsbestämmelserna.

Skatteutskottets majoritet instämmer i vår uppfattning att forsknings- och utvecklingsarbete bör främjas. Man hänvisar emellertid bl. a. till att detta är en fråga som i första hand bör bedömas av utbildnings- och näringsutskottet.

Av nu framlagda betänkanden och dagens debatt framgår helt klart att den borgerliga majoriteten inte är beredd att tillstyrka de särskilda insatser som enligt vårt förmenande måste anses nödvändiga för att öka forsknings- och utvecklingsarbetet.

Vår uppfattning är, som jag tidigare påpekat, att det inte finns någon anledning att t. ex. avvakta beslutet om förbättring av avdrags- och tillkommande bidragsbestämmelser till dess vi fått fram resultatet av den översyn som förordas i proposition nr 111.

Avdragssystemet fungerar redan och en förbättring skulle säkerligen ge omedelbar effekt. Vi föreslår således ett extra stimulansavdrag vid taxering till statlig inkomstskatt under en treårsperiod, så att basavdraget fördubblas till 20 % och ett ökningsavdrag medges med 100 % av de kostnader som överstiger den genomsnittliga nivån under 1976 och 1977.

Vidare föreslår vi att företag som inte kan utnyttja dessa avdragsmöjligheter får ett särskilt bidrag på upp till 200 000 kr.

De extra kostnader som dessa förslag kommer att innebära för staten föreslår vi finansieras på sätt jag inledningsvis berörde, nämligen genom höjning av den statliga inkomstskatten för aktiebolag och ekonomiska föreningar.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till den vid skatteutskottets betänkande fogade reservationen av Erik Wärnberg m. fl.

Herr talman! Curt Boström har mycket noggrant redogjort för såväl de nuvarande reglerna som vad den motion som ligger till grund för reservationen innehåller, och därför skall jag inte upprepa detta.

Jag vill här klart säga att utskottet i sin helhet instämmer med motionärerna i att det är angeläget att man främjar forskning och utvecklingsarbete. Samtidigt vill jag understryka att stöd till forskning och utvecklingsarbete utgår inte bara via stimulansavdrag vid beskattning utan också genom direkt statligt stöd. Detta har vi fått lyssna till tidigare i dag. Såväl i propositionen 111 som i näringsutskottets betänkande nr 75 behandlas det statliga stödet till teknisk forskning och industriellt utvecklingsarbete, bl. a. åtgärder för att främja den tekniska förnyelsen inom industri och andra samhällssektorer.

Av propositionen framgår också att chefen för budgetdepartementet har för avsikt att föranstalta om översyn av forskningsavdraget, och denna översyn kommer att omfatta även andra möjligheter att främja företagens innovationsverksamhet.

Som framgår av det sagda stimuleras företagens forsknings- och utvecklingsarbete såväl genom statligt stöd som genom stimulansåtgärder via skattesystemet. Inte minst av denna anledning är det angeläget att en översyn kommer till stånd för att få den helhetssyn på stimulansåtgärderna som är nödvändig för att kunna bedöma vilka åtgärder som ytterligare bör vidtas. Därtill kommer, som också har berörts, att företagsskatteberedningens slutbetänkande nu remissbehandlats och att förslag från regeringen förmodligen snart kommer att framläggas.

Utskottet anser därför att en närmare prövning av de i motionen framförda förslagen bör anstå i avvaktan på den tidigare nämnda översynen och kommande ställningstaganden till företagsskatteberedningens slutbetänkande.

Betänkandet innehåller också ett förslag om höjning av den statliga inkomstskatten för aktiebolag från 40 till 45 % och för ekonomiska föreningar från 32 till 36 %.

I många år har jag hört socialdemokraterna mycket bestämt uttala att när en fråga är under utredning så bör man avvakta utredningens förslag innan förändringar vidtas. Man blir då något förvånad när det i reservationen yrkas på en ändring av företagsbeskattningen trots att vi nu har ett förslag som t. o. m. i det allra närmaste har remissbehandlats. Varför har man inte kunnat hålla fast vid den ståndpunkt som man tidigare så bestämt hävdad och avvakta resultatet av utredningsförslaget?

I debatten i dag har den nuvarande regeringen kritiserats mycket hårt för att den satsar alltför litet på forsknings- och utvecklingsarbete. Som jag tidigare sagt är vi angelägna om att det görs stora insatser på detta område. Och när det riktas kritik mot att det satsats för litet hittills måste den kritiken främst riktas mot den förutvarande regeringen. Hade det stora intresse som visas i dagens debatt också visats ifrån socialdemokratiskt håll under de år de satt i regeringsställning hade situationen för det svenska näringslivet sannolikt varit betydligt gynnsammare i dag.

Onsdagen den
31 maj 1978

*Forsknings- och
utvecklingsarbete*

Jag vill också beröra en fråga som Curt Boström tog upp i slutet av sitt anförande, där han betonade vikten av att medge bättre avdrag för kostnader för forsknings- och utvecklingsarbete. Oftast har man från socialdemokratiskt håll hävdat att bidragssystemet är det som borde tillämpas för att ge snabb effekt, och man har i regel ställt sig ganska negativ till att gå vägen via avdrag. Också här har det skett en sinnesändring. Men jag har den uppfattningen att man genom bidrag åstadkommer det snabbaste resultatet. Och jag anser att vi bör avvakta den utredning som nu är i gång och även behandlingen av företagsskatteberedningens förslag innan vi vidtar ytterligare åtgärder.

Med detta, herr talman, ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

CURT BOSTRÖM (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag sade, Stig Josefson, att grundprincipen bör vara att avvakta utredningar. Men i det här fallet anser vi det vara angeläget att erbjuda företagen möjligheter till ökat forsknings- och utvecklingsarbete, och bl. a. därför har vi valt den vägen – som vi nu behandlar inom skatteutskottet – att förändra och förbättra avdragsbestämmelserna.

Företagsskatteberedningens förslag skulle ligga som underlag för en eventuell proposition till hösten. Men det kommer att ta sin tid innan avdrags- eller avsättningsmöjligheterna kan förändras så att det ger resultat för företagen, inte minst de mindre och medelstora. Därför har vi ansett att detta extra avdrag, liksom de bidrag vi föreslår, under den här treårsperioden skulle vara ett utomordentligt komplement för att snabbt få fram möjligheter för företagen att satsa på forskning och teknisk utveckling. Det är grundorsaken till att vi ansett att vi här kan föreslå denna ändring utan att avvakta översynen.

STIG JOSEFSON (c) kort genmäle:

Herr talman! Det är ganska komplicerat när en fråga på detta sätt är uppdelad på två utskott och där man i det ena behandlar avdragsreglerna och i det andra stimulansåtgärderna via bidrag.

Jag fick intrycket att Curt Boström i princip håller fast vid uppfattningen att den väg som snabbast åstadkommer stimulans går via bidrag. Jag har inte för avsikt att gå in på den delen, men jag har fortfarande den uppfattningen att det är just den vägen man åstadkommer de snabbaste resultaten. Det kommer också att ske en höjning av bidragen genom det beslut som fattas i dag. Det finns en uttalat positiv inställning till dessa åtgärder, och jag anser att vi bidragsvägen har möjlighet att snabbast vinna de syften vi avsett.

CURT BOSTRÖM (s) kort genmäle:

Herr talman! Alldeles säkert missuppfattade herr Josefson mig. Jag är helt på det klara med att regler om direkta bidrag skulle ge effekt snabbare, men även här har ju våra förslag avvisats. Vårt förslag innebär bl. a. att man skulle införa bidrag. De sju reservationerna vid näringsutskottets betänkande har ju

också avstyrkts. Ni har över huvud taget inte ställt er bakom våra förslag till förbättringar, vilket är att beklaga i en situation där företagen är i mycket stort behov av hjälp för att kunna klara forskning och utveckling.

STIG JOSEFSON (c) kort genmäle:

Herr talman! När jag ser de krav som här ställs på en ökning av anslagen till denna verksamhet, anser jag för min del att det är nödvändigt att göra en noggrann bedömning av hur ytterligare stimulansåtgärder skall utformas. Socialdemokraterna ställer ju i dag mycket stora krav, jämfört med de åtgärder som socialdemokraterna vidtog under den tid de innehade regeringsmakten.

LARS HENRIKSON (s):

Herr talman! Bland de motioner som behandlats i näringsutskottets betänkande nr 75 återfinns en motion, nr 1293, som väcktes under den allmänna motionstiden av mig och några partikamrater på Östgötabänken. I den motionen föreslås att ett s. k. produktutvecklingscentrum snarast möjligt inrättas i Linköping. Jag kan kanske tillägga att denna fråga tidigare har varit föremål för uppmärksamhet i riksdagen. Till motionen finns fogad en promemoria, utarbetad av arbetsgruppen för bevakning av sysselsättningsfrågor i Linköping. I promemorian lämnas en utförlig redovisning av dels behovet av ifrågavarande verksamhet, dels hur densamma bör vara organiserad. Vidare lämnas uppgift om vad man i första hand bör ägna sig åt.

Riksdagen har under de senaste veckorna i olika sammanhang behandlat frågor som ligger mycket nära den som vi nu behandlar. Jag vill särskilt erinra om utbildningsutskottets betänkande rörande högre utbildning och forskning, vilket behandlades i förra veckan. Av såväl betänkanden som riksdagsdebatt kan man dra den slutsatsen att det råder en bred uppslutning kring värdet och nödvändigheten av en utbyggnad av forskningsverksamheten.

Den fråga vi just nu behandlar kan sägas vara en praktisk utlöpare, en konkret verksamhet i syfte att nyttiggöra vunna forskningsresultat. Uppfinnarnas idéer måste kunna utvecklas i ett fruktbart samarbete mellan uppfinnarna själva och olika slag av tekniker och skickliga yrkesarbetare.

Som vi framhåller i motionen står det helt klart att vårt lands möjligheter att också i framtiden kunna hävda sin position och därmed skapa förutsättningar för trygghet och utveckling måste baseras på fortsatta teknologiska framsteg. Att statsmakternas handlande härvidlag är av avgörande betydelse står förhoppningsvis klart för de flesta.

Från motionärernas sida är vi naturligtvis på det klara med att det av oss framförda förslaget måste ses som ett led i en rad av åtgärder för att främja utveckling och sysselsättning. Inte desto mindre vill vi hävda att verksamheten kan bli av mycket stor betydelse. Särskilt de företag som på grund av begränsade egna resurser inte kan fullfölja s. k. innovationer måste naturligtvis kunna dra stor nytta av ett s. k. produktutvecklingscentrum. Till detta kan läggas att det i en tid av förtgående strukturförändringar framstår såsom

Nr 158

Onsdagen den
31 maj 1978

*Forsknings- och
utvecklingsarbete*

Onsdagen den
31 maj 1978

*Forsknings- och
utvecklingsarbete*

dubbelt angeläget att främja framtagande av olika slag av produkter, som kan både skapa sysselsättning och bli till nytta i samhället.

Jag nämnde inledningsvis att riksdagen i flera sammanhang har diskuterat frågor, som har med fortsatt utveckling, tekniskt och i övrigt, att göra. Inte minst de aktuella strukturproblemen ger oss anledning att allvarligt överväga olika slag av praktiska åtgärder. Från socialdemokratisk sida har vi väckt flera förslag både här i riksdagen och i ett pågående programarbete inför framtiden. Jag vill särskilt påminna om det mycket vittsyftande program som har tagits fram av en arbetsgrupp inom det socialdemokratiska partiet, ledd av Ingemund Bengtsson. Detta program har f. ö. varit föremål för uppmärksamhet tidigare under dagens debatt. Det blir säkert anledning att återkomma till det programmet.

Vi måste tyvärr konstatera att ett mycket stort antal arbetstillfällen – siffran har angivits till ca 70 000 – försvinner inom industrin under innevarande år. Sedan den borgerliga regeringen tillträdde har denna siffra blivit allt högre. Stor risk föreligger för att flera vad man skulle kunna kalla framtidsindustrier förlorar sin ställning och därmed möjligheten att bereda arbete för framtiden. När jag talar om framtidsindustrier vill jag såsom exempel nämna byggmateriel, mineralområdet, aluminium, petrokemi och data. Kanske vågar jag också tillägga kärnkraftsindustrin.

Som exempel på andra områden, som kräver ökad satsning på forskning och därefter följande utvecklingsarbete, vill jag nämna olika slag av teknologi som hör hemma på samhällsområdet i vidaste mening. Jag tänker på miljövarden, olika alternativa energisystem, kollektivtrafiken, insatser på hälso- och sjukvårdsområdet och liknande. Det ligger särskilt nära till hands att peka på dessa områden, eftersom olika slag av basresurser finns väl företrädda i Linköping och i Östergötland.

Vad säger nu näringsutskottet med anledning av vår motion? På s. 18 i betänkandet behandlar utskottet motionen, och jag vill citera ett som jag anser ganska viktigt avsnitt av vad utskottet där säger:

”Arbetsmarknadssituationen i Linköpingsregionen motiverar särskilda åtgärder från samhällets sida. I propositionen föreslås en utbyggnad av kontaktsekreterarverksamheten i Linköping. Vidare påpekas att de regionala och lokala myndigheterna i Linköping har beslutat att – på liknande sätt som sker i Göteborg – bidra till produktutvecklingsservice. Föredraganden uttalar att det är naturligt att de båda kontaktsekreterarna i Linköping nära samverkar med de verksamheter som dessa myndigheter kan komma att besluta om och på uppdrag åtar sig projektledningstjänster av samma typ som de i Göteborg. Han tillägger att staten genom STU även i övrigt bör uppmuntra en intensifierad produktutvecklingsverksamhet vid företagen i Linköping. Mot denna bakgrund räknar utskottet med att den produktutvecklingsverksamhet som nu byggs ut i Linköping får samma stöd från staten som lämnas till produktutvecklingscentret i Göteborg.”

Jag vill understryka utskottets bedömning att arbetsmarknadssituationen i Linköpingsregionen ”motiverar särskilda åtgärder från samhällets sida”. Som alla känner till präglas regionen och särskilt Linköpings kommun av ett

stort försvarsberoende. Jag tillhör inte dem som tar varje chans att ifrågasätta den formen av samhällsverksamhet. Inte desto mindre står det klart att försvarsverksamheten bl. a. av samhällsekonomiska skäl måste underkastas betydande restriktioner. Detsamma torde f. ö. bli förhållandet med försvarsindustrin. Å andra sidan representerar dessa verksamheter en värdefull teknik- och yrkespotential, som naturligtvis måste tillvaratas. Bl. a. är det insikten om detta som ligger bakom motionsframstöten. Jag räknar med att utskottet delar motionärernas uppfattning.

Vidare vill jag understryka vad som anförs från utskottets sida. då det skriver: "Mot denna bakgrund räknar utskottet med att den produktutvecklingsverksamhet som nu byggs ut i Linköping får samma stöd från staten som lämnas till produktutvecklingscentret i Göteborg. Motionärernas önskemål synes i stort vara tillgodosett." Då min tilltro till dagens regering inte är alltför utpräglad vill jag uttöka utskottets skrivning positivt, dvs. på det sättet att skrivningen kommer att föranleda praktiska åtgärder. Vidare skulle jag gärna vilja att utskottets talesman lämnade ett ytterligare klarläggande. Jag riktar därför en fråga till utskottets företrädare: Kan man räkna med att den i motionen föreslagna verksamheten nu kommer att erhålla erforderliga resurser?

Dagens situation lämnar rätt mycket övrigt att önska, inte minst i fråga om ekonomiska resurser. Av en skrivelse, som nyligen gått till regeringen från den arbetsgrupp som redan finns, framgår att risk förefinns att den pågående verksamheten inte kan fullföljas på grund av brist på pengar. Jag utgår från att dagens beslut kommer att garantera att vi nu kan se fram emot att verksamheten skulle kunna fullföljas enligt det förslag som framförts i motionen.

Jag nämnde tidigare de risker för arbete och sysselsättning som försvarsberoendet innebär. Jag vill tillägga att staten-riksdagen måste anses ha ett särskilt ansvar när det gäller att klara en förtgående omstrukturering. Med detta har jag inte sagt att detta ansvar skulle vara mindre uttalat i andra liknande sammanhang. Jag vill upprepa den redan ställda frågan: Kan man räkna med att den i motionen föreslagna verksamheten nu kommer att erhålla erforderliga resurser? Jag hoppas någon av utskottets ledamöter är beredd att ge ett klarläggande svar.

SVEN ANDERSSON i Örebro (fp) kort genmäle:

Herr talman! Jag fick en direkt fråga av Lars Henrikson. Han frågar om man med utskottets skrivning kan räkna med att produktutvecklingscentret verkligen kommer till stånd.

Utskottet skriver positivt. Det förutsätter att verksamheten byggs ut. STU har, som utskottet skriver och som departementschefen också sagt, möjligheter att lägga ut jobb till Linköping, eftersom man har potentiella resurser vad gäller människor som besitter högt avancerade teknologiska kunskaper. Jag förutsätter – och kan inte göra annat – att utvecklingen kommer att bli sådan att allt flera resurser och uppdrag kommer att styras till Linköping.

År 1976 tog riksdagen ett beslut av denna typ just när det gällde kreativa

centra, innebärande att man skall ha möjlighet att utnyttja de befintliga resurserna. Det kanske inte var precis så, men jag förutsätter – mera kan jag inte göra – att man måste satsa hårdare på Linköping, eftersom, som Lars Henrikson sade, man måste räkna med en krympande försvarsindustri. Då måste man ta vara på de kunniga människor som finns på orten.

LARS HENRIKSON (s) kort genmäle:

Herr talman! Att jag velat i någon mån pressa utskottets talesman på ytterligare besked har sin grund i den omständigheten, att vi mycket ingående diskuterat Linköpingsregionen och förhållandena för försvarsindustrin i det området.

När man nu kommer med önskemål om att de resurser som finns i området skall tillvaratas menar jag, att det är nödvändigt att denna verksamhet byggs upp nu, så att inte ett dröjsmål förorsakas, vilket kan komma att innebära att betydande resurser spolieras. Detta är alltså skälet till att jag velat få ett klarläggande av utskottets talesman.

Jag tolkar det som Sven Andersson i Örebro nu har sagt som i hög grad positivt, och jag hoppas att det är ägnat att föra frågan till en lösning.

SUNE JOHANSSON (s):

Herr talman! Jag har anmält mig som talare i efterhand, och detta av två skäl: dels i anledning av att jag tillsammans med några andra ledamöter har avgett en motion, nr 1848, som behandlas i det nu aktuella näringsutskottets betänkande nr 75, dels beroende på att denna motion har tillkommit i nära samarbete med en speciell stålforskningsgrupp, som bildats av de anställdas organisationer inom stålindustrin. Dessa har efter att ha läst betänkandet ansett att vissa delar av det – de som berör vår motion – bör något kommenteras.

I vår motion har vi aktualiserat vad vi anser vara uppenbara brister i forskning och teknisk utveckling inom stålindustrin. Vi avslutar motionen med en hemställan om ett tillkännagivande av dess innehåll till regeringen.

Utskottet avstyrker motionen men har, som det brukar heta på riksdagsspråk, gett den en välvillig skrivning. Denna välvilja kan sägas vara av den kända Kulneffmentaliteten – ”han kysste och han slog ihjäl/med samma varma själ”

Ett av våra främsta motionskrav var att de fackliga organisationerna skulle få större inflytande på forskningsfrågorna än de har i dag. Det har framstått som mer och mer angeläget, särskilt inom stålindustrin, att de anställda blir informerade och att de även sanktionerar pågående strukturförändringar som i dag är aktuella. Alla torde vara överens om att vår stålindustris utsikter i framtiden ligger i möjligheterna till nyskapande av produkter. Självfallet är det därför av stort värde att de fackliga organisationernas representanter får lagfäst rätt att sitta med i beslutande forskningsorgan, sådana som STU. I dag får emellertid de fackliga organisationerna finna sig i att stå utanför STU:s beslutsrum, där dock arbetsgivarna är representerade. Fackliga represen-

tanter finns visserligen med i olika beredningsgrupper, men det är inte detsamma som att de har rätt att vara med om att fatta definitiva beslut.

Det skulle därför vara bra om jag av utskottsmajoritetens företrädare kunde få veta, om texten i utskottsbetänkandets här nämnda avsnitt innebär att de fackliga organisationerna skall ha samma beskurna rätt som nu även när det gäller framtida avgörande forskningsbeslut.

Herr talman! Vi tar i vår motion upp de fackliga organisationernas hela synsätt på behovet av forskningsinsatser för stålindustrin. Jag har nu inte tid att gå in på alla dessa olika delar, men jag vill ändå yttra mig över den del av betänkandet där man som ett delsvår på vår motion hänvisar till tidigare beslut med anledning av propositioner om handelsstålet och specialstålet. Vi angav, herr talman, som motivering för vår motion att vi ansåg det nödvändigt att skriva motionen, eftersom frågan om teknisk forskning och utveckling berörts endast ytligt i betänkandet och den proposition som utskottet hänvisar till.

Det kan givetvis tyckas att vi nu kraftfullt satsar på forskning och utveckling, men ser man till de stora behov som föreligger inom stålindustrin, framstår det som uppenbart att de nu anvisade medlen är långt ifrån tillräckliga.

Om jag inte är felunderrättad lägger bl. a. SSAB:s ledning i dag fram ett förslag till sin styrelse om nödvändiga strukturförändringar inom handelsstålsindustrin. Många jobb kommer att försvinna även inom andra företag genom de åtgärder som SSAB nu aviserar. Då måste vi kräva att SSAB medverkar till att skapa nya jobb genom nya produkter, som kan tillföras de orter som drabbas av personalreducering. Hårtill behövs pengar av mycket stor volym. Detta kan kanske tillgodoses genom särskilda anslag senare, men det skulle ändå ha varit av värde om man redan nu kunde ha slagit fast ett forskningsprogram.

Det som i propositionen sägs om att STU arbetar med en planeringsstudie är gott och väl, men tillsammans med detta långsiktiga program behövs också snabbare kortsiktiga insatser. Förhållandena är ju sådana att vi bara har veckor eller några månader på oss inom vissa produktområden om vi vill undvika att förlora även vår hemmamarknad till utländska konkurrenter.

Herr talman! Jag vill inte vad gäller vårt motionsyrkande om tillkännagivande till regeringen frondera mot någon del av utskottet, eftersom jag räknar med att mitt inlägg skall ha klargjort att de anställda inom stålindustrin har både önskan och viljan att delta i den framtida stålforskningens utformning.

KARL-ANDERS PETERSSON (c):

Herr talman! Jag skall inte besvara kammarens ledamöter så länge. Jag kan instämma i det mesta av vad Sven Andersson i Örebro har sagt i den här frågan.

När det gäller hans inställning till statens utvecklingsfond är vi däremot inte överens. Riksdagens beslut hösten 1977 om regionalisering av medlen i statens utvecklingsfond har socialdemokraterna i utskottet haft svårt att

acceptera. Därför har man i motionen 1850 krävt att verksamheten i utvecklingsfonden även efter den 30 juni 1978 skall bedrivas enligt nu gällande organisation och riktlinjer samt att riksdagen uttalar sig för att utvecklingsfonden från anslaget Bidrag till regionala utvecklingsfonder tillförs ett belopp som motsvarar det tillskott som utvecklingsfonden har erhållit under senare år.

Socialdemokraterna har alltid haft stor tro, för att inte säga övertro, till centraldirigering. Det är därför ingen överraskning att man inte kan smälta den decentralisering som genomfördes genom tillskapandet av de regionala utvecklingsfonderna. Dess bättre finns det i landsting och primärkommuner många socialdemokrater, som uppskattar den genomförda decentraliseringen och som skulle bli väldigt ledsna om den socialdemokratiska reservationen 6 verkligen skulle bifallas av riksdagen.

Det har uttryckts farhågor för att vissa ärenden skulle komma i kläm – om man exempelvis driver tillverkning i ett annat län än där man är bosatt – och att de regionala fonderna skulle försvåra stora satsningar på en utvecklingsbar idé i någon region. Detta är felaktigt. Som framhölls när vi behandlade denna fråga föregående år finns det möjlighet att både genom STU och industridepartementet göra speciella satsningar. Därför finns det enligt utskottets mening inte något skäl för att ändra riksdagens beslut om regionalisering av utvecklingsfondens verksamhet. Därför avstyrker också utskottet det socialdemokratiska motionsyrkandet.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till näringsutskottets hemställan i dess betänkande nr 75 på alla punkter och avslag på de sju reservationer som fogats till betänkandet.

Överläggningen var härmed slutad.

Näringsutskottets betänkande nr 75

Mom. 1

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels motionen nr 1852 av Lars Werner m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Tore Claeson begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammarén bifaller näringsutskottets hemställan i betänkandet nr 75 mom. 1 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammarén bifallit motionen nr 1852 av Lars Werner m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammaréns ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Tore Claeson begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Mom. 2

Utskottets hemställan bifölls.

Mom. 3

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 1 av Ingvar Svanberg m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Lennart Pettersson begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller näringsutskottets hemställan i betänkandet nr 75 mom. 3 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 1 av Ingvar Svanberg m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Lennart Pettersson begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja – 163
Nej – 151

Mom. 4

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 2 av Ingvar Svanberg m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Lennart Pettersson begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller näringsutskottets hemställan i betänkandet nr 75 mom. 4 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 2 av Ingvar Svanberg m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Lennart Pettersson begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja – 162
Nej – 152

Mom. 5 och 6

Kammaren biföll vad utskottet i dessa moment hemställt.

Nr 158

Onsdagen den
31 maj 1978

*Forsknings- och
utvecklingsarbete*

Onsdagen den
31 maj 1978

*Forsknings- och
utvecklingsarbete*

Mom. 7

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 3 av Ingvar Svanberg m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Lennart Pettersson begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammarén bifaller näringsutskottets hemställan i betänkandet nr 75 mom. 7 röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammarén bifallit reservationen nr 3 av Ingvar Svanberg m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammaréns ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Lennart Pettersson begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 163
Nej - 139
Avstår - 13

Mom. 8

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 4 av Ingvar Svanberg m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Lennart Pettersson begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammarén bifaller näringsutskottets hemställan i betänkandet nr 75 mom. 8 röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammarén bifallit reservationen nr 4 av Ingvar Svanberg m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammaréns ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Lennart Pettersson begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 163
Nej - 150
Avstår - 1

Mom. 9

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 5 av Ingvar Svanberg m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Lennart Pettersson begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammarén bifaller näringsutskottets hemställan i betänkandet nr 75 mom. 9 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammarén bifallit reservationen nr 5 av Ingvar Svanberg m. fl.

Nr 158

Onsdagen den
31 maj 1978

Forsknings- och utvecklingsarbete

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammaréns ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Lennart Pettersson begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja – 163
Nej – 139
Avstår – 13

Mom. 10–17

Kammarén biföll vad utskottet i dessa moment hemställt.

Mom. 18

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 6 av Ingvar Svanberg m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Sivert Andersson begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammarén bifaller näringsutskottets hemställan i betänkandet nr 75 mom. 18 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammarén bifallit reservationen nr 6 av Ingvar Svanberg m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammaréns ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Lennart Pettersson begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja – 161
Nej – 142
Avstår – 12

Mom. 19

Utskottets hemställan bifölls.

Mom. 20

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 7 av Ingvar Svanberg m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Lennart Pettersson begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Nr 158

Onsdagen den
31 maj 1978

Ny taxeringsorganisation i första instans, m. m.

Den som vill att kammaren bifaller näringsutskottets hemställan i betänkandet nr 75 mom. 20 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 7 av Ingvar Svanberg m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Lennart Pettersson begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 163
Nej - 150

Mom. 21

Utskottets hemställan bifölls.

Skatteutskottets betänkande nr 54

Mom. 1

Utskottets hemställan bifölls.

Mom. 2

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen av Erik Wärnberg m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Curt Boström begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller skatteutskottets hemställan i betänkandet nr 54 mom. 2 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammaren bifallit reservationen av Erik Wärnberg m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Curt Boström begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 163
Nej - 140
Avstår - 11

§ 5 Ny taxeringsorganisation i första instans, m. m.

Föredrogs skatteutskottets betänkande 1977/78:55 med anledning av propositionen 1977/78:181 om ny taxeringsorganisation i första instans, m. m. jämte motioner.

Regeringen (budgetdepartementet) hade i propositionen 1977/78:181 föreslagit att riksdagen skulle

dels anta vid propositionen följande förslag till

1. lag om ändring i taxeringslagen (1956:623),
 2. lag om ändring i lagen (1951:763) om beräkning av statlig inkomstskatt för ackumulerad inkomst,
 3. lag om ändring i uppbördslagen (1953:272),
 4. lag om ändring i lagen (1958:295) om sjömansskatt,
 5. lag om ändring i lagen (1959:551) om beräkning av pensionsgrundande inkomst enligt lagen (1962:381) om allmän försäkring,
 6. lag om ändring i lagen (1959:552) om uppbörd av vissa avgifter enligt lagen om allmän försäkring. m. m.,
 7. lag om ändring i lagen (1968:430) om mervärdesskatt,
- dels godkänna vad departementschefen i övrigt hade förordat beträffande den nya taxeringsorganisationen.

Beträffande propositionens huvudsakliga innehåll anfördes följande:

"I propositionen läggs fram förslag till författningsreglering i fråga om den nya taxeringsorganisation i första instans som enligt riksdagens beslut åren 1975 och 1977 skall gälla fr. o. m. 1979 års taxering. Förslagen innebär i huvudsak följande.

Tjänstemän hos länsstyrelse och lokal skattemyndighet skall biträda alla taxeringsnämnder med granskning av deklARATIONER och andra beredande åtgärder samt föredragning. Nämndernas beslutsunderlag förbättras. Bl. a. införs vid sidan av taxeringsrevision en enklare kontrollform, s. k. taxeringsbesök. Taxeringsnämndens ordförande eller granskningstjänsteman får efter överenskommelse med den skattskyldige besöka denne för utredning av frågor som har aktualiserats av deklarationsgranskningen. Tjänstemännen får också möjlighet att i samband med deklarationsgranskningen utföra revision av deklarationsunderlaget.

Ambitionsnivån i granskningsarbetet inriktas på att upptäcka fall av väsentliga skatteundandraganden. Rättelse av mindre fel får underlätas. Deklarationsgranskningen underlättas genom ett omfattande ADB-stöd. I samband med deklarationsgranskningen skall pensionsgrundande inkomst beräknas. Ansvaret för och ledningen av deklarationsgranskningen och övrig kontroll vid taxeringen läggs på skattechefen.

Taxeringsnämndernas arbetsperiod som f. n. slutar den 30 juni förlängs t. o. m. den 30 november taxeringsåret. Den förlängda arbetsperioden ger ökade möjligheter till anstånd med att lämna deklARATION. Besvärstiderna förlängs också. De skattskyldiga får anföra besvär till utgången av februari månad året efter taxeringsåret. Taxeringsintendentens besvärstid går ut den 30 juni samma år.

Organisationen av taxeringsnämnderna ändras. Liksom f. n. skall det finnas lokala och särskilda nämnder. De lokala nämnderna, som f. n. taxerar endast löntagare, skall i fortsättningen taxera även vissa rörelseidkare och jordbrukare. De särskilda nämnderna skall taxera juridiska personer och

Nr 158

Onsdagen den
31 maj 1978

Ny taxeringsorganisation i första instans. m. m.

Onsdagen den
31 maj 1978

*Ny taxeringsorga-
nisation i första
instans, m. m.*

fysiska personer vars inkomstförhållanden är av mera invecklad beskaffenhet.

Taxeringsnämndernas beslutsområde utvidgas med ärenden angående beräkning av statlig inkomstskatt enligt reglerna om ackumulerad inkomst.

Underrättelse om taxeringsnämndens beslut sänds i fortsättningen i vanligt brev.

Taxeringsnämndens ordförande får rätt att besluta ensam i fråga om otvistiga deklARATIONER och avvikelser som gäller småbelopp eller där saken är uppenbar. Nämnden får på detta sätt mer tid för handläggning av svårbedömda fall.

Omröstningsreglerna ändras så att ordföranden alltid får utslagsröst vid lika röstetal. Lekmannainflytandet i taxeringsnämnderna förstärks. Bl. a. skall antalet valda ledamöter vara minst fem mot f. n. tre. Högsta antalet valda ledamöter blir åtta. Vidare förlängs mandatperioden för de valda ledamöterna från ett till tre år. Möjlighet införs att påkalla proportionellt valsätt. Valbarhetsvillkoren för ledamöterna anpassas till vad som gäller i fråga om ledamöter i skatterätt.

Skattemyndigheternas informations- och serviceverksamhet utökas. Bl. a. förtrycks ytterligare uppgifter på deklARATIONSblanketterna. Portofria svarskuvert skall tillhandahållas när skattemyndigheterna begär in uppgifter från de skattskyldiga.

Arbetsgivarna skall i fortsättningen normalt lämna kontrolluppgifterna på blankett enligt fastställt formulär.”

I detta sammanhang hade behandlats

dels de med anledning av propositionen väckta motionerna

1977/78:1958 av Daniel Tarschys (fp),

1977/78:1959 av Rune Torwald (c),

1977/78:1960 av Per Westerberg (m),

1977/78:1965 av Karin Åhrland (fp) och Daniel Tarschys (fp), vari hemställdes att riksdagen ändrade förslaget i propositionen 1977/78:181 beträffande 69 § 4 mom. taxeringslagen (TL), vilket yrkande innebar att underrättelse om avvikelse från självdeklARATION skulle få ske genom delgivning,

1977/78:1966 av Nils Berndtson (vpk) och Tommy Franzén (vpk), vari hemställdes att riksdagen beslutade att med godkännande i övrigt av propositionen 1977/78:181 anta motionärernas förslag till lydelse av 34 § 1 mom. i lag om ändring i taxeringslagen, innebärande att den ordinarie deklARATIONSTIDEN den 15 februari förlängdes till den 1 mars,

1977/78:1967 av Anna-Greta Skantz (s),

1977/78:1968 av Erik Wärnberg m. fl. (s), vari hemställdes

1. att riksdagen beslutade att bestämmelsen i taxeringslagen om svenskt medborgarskap som villkor för ledamot och suppleant i taxeringsnämnd skulle tas bort,

2. att riksdagen beslutade att suppleanter skulle underrättas om samtliga sammanträden,

3. att riksdagen som sin mening gav regeringen till känna vad som anförts i motionen om utbildning av ledamöter och suppleanter i taxeringsnämnd.

4. att riksdagen beslutade att samtliga valda ledamöter fick rätt att granska självdeklarationer,

5. att riksdagen beslutade att taxeringsnämndens underrättelser enligt 69 § taxeringslagen skulle tillställas den skattskyldige i rekommenderat brev,

6. att riksdagen beslutade om obligatorisk skyldighet för bankerna att årligen per den 31 december lämna uppgift till taxeringsmyndigheterna om kapitalbehållning och räntekomster av på bankkonton inestående medel i enlighet med vad som anförts i motionen.

dels de under allmänna motionstiden vid 1977/78 års riksmöte väckta motionerna

1977/78:358 av Hilding Johansson m. fl. (s).

1977/78:411 av Åke Gillström m. fl. (s).

1977/78:943 av Kerstin Andersson i Kumla m. fl. (s) samt

1977/78:954 av Gördis Hörnlund (s) och Helge Klöver (s).

Utskottet hemställde

1. beträffande skattechefens ställning att riksdagen skulle

a. avslå motionen 1977/78:1959 yrkandet 2 och bifalla propositionen 1977/78:181 i denna del.

b. anta utskottets förslag i fråga om skattechefens rätt att närvara vid taxeringsnämndens sammanträden,

2. beträffande indelningen i taxeringsdistrikt att riksdagen skulle avslå motionen 1977/78:1959 yrkandet 1 i den mån det inte var tillgodosett och bifalla propositionen i denna del,

3. beträffande mandatperioden för taxeringsnämndens ledamöter att riksdagen skulle avslå motionen 1977/78:358 i den mån den inte var tillgodosedd och bifalla propositionen i denna del,

4. beträffande valbarhetsreglerna för ledamöter i taxeringsnämnd att riksdagen skulle avslå motionen 1977/78:1968 yrkandet 1 och bifalla propositionen i denna del,

5. beträffande taxeringsnämndernas arbetsformer m. m. att riksdagen skulle

a. med bifall till motionen 1977/78:1968 yrkandet 2 anta propositionen i motsvarande del med den ändring utskottet i betänkandet förordat,

b. avslå motionen 1977/78:1968 yrkandet 3 i den mån yrkandet inte var tillgodosett genom vad utskottet anförde.

c. avslå motionen 1977/78:1968 yrkandet 4,

6. beträffande underrättelse om avvikelse från självdeklaration att riksdagen skulle

a. med bifall till motionen 1977/78:1965 anta propositionen i denna del med den ändring utskottet i betänkandet förordat.

Nr 158

Onsdagen den
31 maj 1978

Ny taxeringsorganisation i första instans, m. m.

Onsdagen den
31 maj 1978

*Ny taxeringsorga-
nisation i första
instans, m. m.*

b. avslå motionen 1977/78:1968 yrkandet 5 i den mån det inte var tillgodosett,

7. beträffande deklarationstiden att riksdagen skulle avslå motionen 1977/78:1966.

8. beträffande ändringar i kontrolluppgiften att riksdagen skulle avslå motionen 1977/78:1960 och bifalla propositionen i denna del.

9. beträffande kontrolluppgifter angående bankkonton att riksdagen skulle avslå motionerna 1977/78:411 och 1977/78:1968 yrkande 6 i den mån de inte var tillgodosedda genom vad utskottet anfört.

10. beträffande kontroll av innehav av premieobligationer att riksdagen skulle avslå motionen 1977/78:954 i den mån den inte var tillgodosedd genom vad utskottet anfört.

11. beträffande kommunala deklarationsbyråer att riksdagen skulle avslå motionen 1977/78:943.

12. beträffande förtryckta deklarationsblanketter att riksdagen skulle avslå motionen 1977/78:1958 och bifalla propositionen i denna del.

13. beträffande portofria kuvert för självdeklarationer att riksdagen skulle avslå motionen 1977/78:1967.

14. beträffande övriga i propositionen behandlade frågor att riksdagen skulle bifalla propositionen i dessa delar.

15. beträffande författningsförslagen att riksdagen till följd av vad utskottet ovan hemställt skulle anta vid propositionen följande förslag till

a) lag om ändring i taxeringslagen (1956:623) med de ändringar att 61 § 1 och 2 mom. och 69 § 4 mom. skulle erhålla av utskottet föreslagen lydelse.

b) lag om ändring i lagen (1951:763) om beräkning av statlig inkomstskatt för ackumulerad inkomst.

c) lag om ändring i uppbördslagen (1953:272).

d) lag om ändring i lagen (1958:295) om sjömansskatt.

e) lag om ändring i lagen (1959:551) om beräkning av pensionsgrundande inkomst enligt lagen (1962:381) om allmän försäkring.

f) lag om ändring i lagen (1959:552) om uppbörd av vissa avgifter enligt lagen om allmän försäkring, m. m.,

g) lag om ändring i lagen (1968:430) om mervärdesskatt.

NILS BERNDTSON (vpk):

Herr talman! I anslutning till förslaget om ny taxeringsorganisation i första instans har jag tillsammans med Tommy Franzén väckt en motion med yrkandet att tiden för avlämnande av självdeklaration förlängs från den 15 februari till den 1 mars. I skatteutskottets betänkande står att vi begärt en förlängning till den 31 mars, vilket vi alltså inte gjort, och jag hoppas att utskottets ställningstagande inte beror på någon feluppfattning i detta avseende.

Det är möjligt att ett utskottsbetänkande inte bör betecknas som "goddag yxskävt", men något däråt åstadkommer skatteutskottet. Man anser nämligen att motionens syfte kan tillgodoses genom att lokala skattemyn-

digheten medger anstånd i det enskilda fallet. Men då svarar man faktiskt på något annat än vad motionen syftar till.

Vi har inte begärt att några enskilda fall skall prövas. Vi har begärt en generell förlängning av tiden för avlämnande av deklaration. Som särskilda skäl för detta yrkande har vi anfört att tiden mellan det datum när arbetsgivarens kontrolluppgift senast skall vara avlämnad och när deklarationen skall vara inne är alltför kort. Detta problem är särskilt påtagligt för människor som haft flera arbetsgivare under året liksom för det stigande antalet pensionärer som har inkomst vid sidan av folkpensionen, exempelvis ATP, och därför är deklarationsskyldiga. Det är kort tid för dem att klara av deklarationen, inte minst om de behöver hjälp med att upprätta den. Att begära anstånd i det enskilda fallet är naturligtvis inte någon lösning.

Det borde vara fullt möjligt att generellt förlänga deklarationstiden, särskilt med tanke på att taxeringsnämndernas arbetsperiod förlängs från den 30 juni till den 30 november taxeringsåret.

Jag är uppriktigt talat förvånad över skatteutskottets avoghet i denna fråga. Finns det ingen ledamot i utskottet som stött på problemet? Vet ni hur situationen är för exempelvis pensionärerna i deklarationstider?

Jag beklagar att inte skatteutskottet tar tillfället i akt att i samband med en så pass omfattande förändring av taxeringsorganisationen också rätta till ett missförhållande som vållar stor irritation.

Som motionär har jag inte övertygats av skatteutskottets skrivning och yrkar därför bifall till motionen 1966 om att deklarationstiden förlängs från den 15 februari till den 1 mars.

VALTER KRISTENSON (s):

Herr talman! Jag kan i och för sig ge Nils Berndtson rätt i att det uppkommit ett fel på s. 61 i utskottets betänkande. Men på s. 53 är motionsyrkandet riktigt återgivet. Där står nämligen att ni i motionen begär att deklarationstiden skall utsträckas från den 15 februari till den 1 mars.

Utöver de motiv som utskottet anfört för sitt yrkande om avslag på motionen kan jag säga att Nils Berndtson och övriga som läst propositionen och utskottsbetänkandet bör ha funnit att det i framtiden kommer att bli fler förtryckta uppgifter på de deklarationsblanketter som sänds ut till de skattskyldiga. Därmed anser vi oss ha fog för uppfattningen att den nuvarande deklarationstiden, dvs. fram till den 15 februari, är mer än väl tillräcklig för att deklaranterna skall hinna göra i ordning sina deklarationer.

Herr talman! Jag vill i detta sammanhang passa på att tacka den nuvarande budgetministern för att han lagt fram den här propositionen, som ju i stort sett bygger på finansminister Strängs principproposition år 1975. Det betyder att vi i fortsättningen får en effektivare skatteorganisation. Vi tror också att det kan medverka till att vi i större utsträckning än tidigare upptäcker försök till skatteflykt.

De socialdemokratiska motionärerna är också relativt nöjda med utskottets – som man brukar säga – positiva skrivning vad gäller bankernas uppgifts-

Nr 158

Onsdagen den
31 maj 1978

*Ny taxeringsorga-
nisation i första
instans, m. m.*

Onsdagen den
31 maj 1978

*Ny taxeringsorga-
nisation i första
instans, m. m.*

skyldighet till de lokala skattemyndigheterna om ränteinkomster och kapitalinnehav. Om man nu, som utskottet gör, praktiskt taget beställer ett förslag från regeringen, blir det alltså jämfäst i fråga om uppgiftsskyldighet mellan de inkomster man har av förvärvsarbete och de inkomster man har av det kapital som finns insatt på bankräkningar eller på andra konton.

Med detta, herr talman, vill jag yrka bifall till utskottets hemställan.

NILS BERNDTSON (vpk):

Herr talman! Valter Kristenson säger att han räknar med att deklarations-tiden mer än väl räcker till. Jag tycker att Valter Kristenson och andra i skatteutskottet dagarna före den 15 februari nästa år skall gå ut och undersöka hur bl. a. pensionärerna ser på detta.

Utskottet talar om att man, då beaktansvärda skäl föreligger, kan få ansökan om anstånd med deklarationens avlämnande prövad genom den lokala skattemyndigheten. Jag menar att stora grupper av människor har beaktansvärda skäl och därför inte skall behöva behandlas som individuella fall, som tydligen utskottet menar.

Jag förstår inte varför man skall krångla till det som kan förenklas. Varför skall den som har svårt att hinna deklarera i tid tvingas begära anstånd hos lokala skattemyndigheten? Varför inte förlänga deklarationstiden, så att alla hinner lämna deklarationen i tid? Det är vad vi har begärt i vår motion.

VALTER KRISTENSON (s):

Herr talman! De flesta pensionärer behöver inte deklarera. Möjligen blir under de närmaste åren ett något större antal pensionärer deklarationsskyldiga än som varit fallet de senaste åren. Men det är fortfarande inget skäl för att utsträcka tiden för deklarations avlämnande.

Som jag sade kommer de deklarationsblanketter som skickas ut till de skattskyldiga i fortsättningen att få ett annat innehåll. Därmed underlättas deklarationsarbetet i betydande grad. Hittills har det inte varit många som blivit försenade med sina deklarationer, och det blir det nog inte i fortsättningen heller.

LARS SCHÖTT (m):

Herr talman! En förlängning av deklarationstiden innebär en allvarlig olägenhet. En sådan åtgärd skulle avsevärt reducera den förbättring av taxeringen som man syftar till. Det är ytterligt angeläget att taxeringsarbetet kommer i gång snabbt. Med 30 års erfarenhet som chef för en lokal skattemyndighet ber jag att få yrka bifall till hemställan i skatteutskottets betänkande.

NILS BERNDTSON (vpk):

Herr talman! Om man förlänger tiden för deklarationens avlämnande med 14 dagar och samtidigt förlänger taxeringsnämndernas arbetsperiod från den 30 juni till den 30 november, tror jag inte att motionärernas förslag på något sätt skulle äventyra taxeringsarbetet. Det vill jag gärna säga till herr Schött.

Jag vill också än en gång påpeka att det finns vissa kategorier människor som har särskilt svårt att hinna deklarera i tid. Valter Kristenson nämnde att det blir fler pensionärer som får deklarationsplikt. På mindre orter kan det vara svårt att på kort tid finna någon som kan hjälpa till att upprätta deklarationen. Det vore enligt min mening en enkel åtgärd att förlänga deklarationstiden samtidigt som man förlänger tiden för taxeringsarbetet.

LARS SCHÖTT (m):

Herr talman! Nils Berndtson utgår ifrån att nuvarande ordning är tillfredsställande. Men så är ej fallet utan man behöver varje tänkbar förbättring i taxeringsarbetet och varje tänkbar förstärkning av taxeringsorganisationen. Den förlängning av taxeringsperioden som föreslagits är välbehövlig.

Jag vill än en gång yrka bifall till skatteutskottets förslag.

VALTER KRISTENSON (s):

Herr talman! Till herr Berndtson vill jag bara säga att förlängningen av taxeringsperioden är någonting som vi bör kunna vara överens om. Den åtgärden vidtas för att man skall kunna granska de svåra deklarationerna bättre. Man får längre tid på sig att upptäcka eventuella försök till skatteflykt. Det har ni väl ingenting emot, herr Berndtson?

NILS BERNDTSON (vpk):

Herr talman! Jag vill säga till både herr Schött och herr Kristenson att jag är överens med dem om förlängningen av taxeringsperioden. Vi har inte heller motionerat om något annat på den punkten. Men vi har funnit det rimligt att i samband med denna förändring vidta en åtgärd som skulle underlätta för stora grupper av deklarationsskyldiga.

Överläggningen var härmed slutad.

Mom. 1-6

Kammaren biföll vad utskottet i dessa moment hemställt.

Mom. 7

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels motionen nr 1966 av Nils Berndtson och Tommy Franzén, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Nils Berndtson begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller skatteutskottets hemställan i betänkandet nr 55 mom. 7 röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit motionen nr 1966 av Nils Berndtson och Tommy Franzén.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Nils Berndtson begärde rösträk-

Onsdagen den
31 maj 1978

*Ny taxeringsorga-
nisation i första
instans, m. m.*

ning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja – 289
Nej – 10
Avstår – 2

Mom. 8–15

Kammaren biföll vad utskottet i dessa moment hemställt.

På förslag av andre vice talmannen beslöts att kammarens förhandlingar skulle fortsättas kl. 19.30.

§ 6 Anmälades och bordlades

Motion

1977/78:1986 av *Olle Wästberg* i Stockholm och *Torkel Lindahl*

med anledning av propositionen 1977/78:186 med förslag till lag om ändring i lagen (1975:985) om tillfällig handel

§ 7 Anmälades och bordlades

Konstitutionsutskottets betänkande

1977/78:50 angående uppskov till 1978/79 års riksmöte med behandlingen av vissa ärenden

Finansutskottets betänkande

1977/78:40 med anledning av regeringens i propositionen 1977/78:150 gjorda framställning rörande de allmänna riktlinjerna för den ekonomiska politiken och för budgetregleringen m. m. jämte motioner

Skatteutskottets betänkanden

1977/78:56 med anledning av propositionen 1977/78:187 om avskaffande av den allmänna arbetsgivaravgiften jämte motioner

1977/78:57 med anledning av propositionen 1977/78:150 med förslag till slutlig reglering av statsbudgeten för budgetåret 1978/79, m. m. (kompletteringspropositionen), såvitt propositionen hänvisats till skatteutskottet
1977/78:59 angående uppskov med behandlingen av vissa ärenden till riksmötet 1978/79

Lagutskottets betänkande

1977/78:33 angående uppskov med behandlingen av vissa ärenden

Utrikesutskottets betänkande

1977/78:16 angående uppskov med behandlingen av vissa ärenden

Socialutskottets betänkanden

1977/78:44 med anledning av del av propositionen 1977/78:177 om viss ändring i sjukvårdslagen (1962:242) och överenskommelser om karolinska sjukhuset, m. m.

1977/78:45 om uppskov med behandlingen av visst ärende till riksmötet
1978/79

Nr 158

Onsdagen den
31 maj 1978

Utbildningsutskottets betänkande

1977/78:29 med anledning av propositionen 1977/78:182 angående viss
alkoholforskning, m. m. jämte motioner

Trafikutskottets betänkande

1977/78:26 angående uppskov med behandlingen av vissa ärenden

Arbetsmarknadsutskottets betänkande

1977/78:41 med anledning av propositionen 1977/78:150 med förslag till
slutlig reglering av statsbudgeten för budgetåret 1978/79, m. m. (komplet-
teringsproposition), såvitt avser arbetsmarknadsdepartementets verksam-
hetsområde, jämte motion

§ 8 Kammaren åtskildes kl. 17.51.

In fidem

BERTIL BJÖRNSSON

/Solveig Gemert